

ŻYCI

SŁOWIAŃSKIE

3

MARZEC

1949

ROK IV

MIESIĘCZNIK SPOŁĘCZNO-POLITYCZNY

T R E Ś Ć

	Str.
<i>R. Juryś</i> : Związek Radziecki w walce o pokój	109
<i>H. Batowski</i> : Polska — Czechosłowacja — ZSRR	113
<i>J. Kwiatowska</i> : 8 Marca — Międzynarodowy Dzień Kobiet	118
* * * Kobiety w kraju socjalizmu	123
<i>W. Kratochvílová</i> : Kobieta w nowej Czechosłowacji	126
<i>D. Gabe</i> : Kobieta bułgarska walczy o socjalizm	130
Nowe książki: <i>Z. Fierlinger</i> «Ve službách ČSR», «Od Mnichova po Košice» (rec. <i>H. Batowski</i>); <i>K. Gottwald</i> «O kultuře a úkolech inteligence» (rec. <i>Wl. Urbańczyk</i>); Konstytucja Republiki Czechosłowackiej (rec. <i>A. Szklarska</i>); <i>J. Pilař</i> : «Pochodně» (rec. <i>Anbr.</i>)	134
Kronika polityczna	143
Kronika gospodarcza	146
Kronika kulturalna	150
ZSRR i kraje demokracji ludowej w prasie polskiej	154

Dodatek

<i>A. Zworykin</i> : O radzieckim pierwszeństwie w nauce (cz. I)	161
--	-----

**ŻYCIE SŁOWIAŃSKIE, MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM SŁOWIAŃSKIM,
ŻYCIU ZSRR I KRAJÓW DEMOKRACJI LUDOWEJ, ORAZ POKOJOWEMU
WSPÓŁŻYCIU NARODÓW.**

Wydaje Prezydium Komitetu Słowiańskiego w Polsce, Warszawa, al. J. Stalina 12.
Kolegium redakcyjne: *Henryk Batowski* (naczelný redaktor), *Kazimierz Piwarski*,
Józef Sieradzki, *Henryk Świątkowski*, *Stanisław Trojanowski*.

Adres redakcji i administracji: Kraków, ul. Basztowa 15, m. 5. — Telefon 548-95.
Konto PKO administracji, Kraków IV-305. Przedpłata kwartalna: 125 zł.

ZWIĄZEK RADZIECKI W WALCE O POKÓJ

Polityka pokojowa ZSRR nie wypływała nigdy z poczucia słabości. Fakt ten należy podkreślić szczególnie dziś, gdy wymachiwanie bombą atomową stało się modne w kołach tych polityków, których historia ostatniej wojny niczego nie nauczyła.

Polityka pokojowa ZSRR zrodziła się wraz z ZSRR. Fakt, że pierwszego dnia po zwycięstwie nad kapitalizmem rewolucja rosyjska obwieściła się światu manifestem o pokoju, wzywającym do natychmiastowego zawieszenia broni, nie jest bynajmniej przypadkiem. Bolszewicy prowadzili konsekwentną walkę przeciwko wojnie imperialistycznej, i to nie tylko wówczas, gdy wzięli w swe ręce losy Rosji. Prowadzili zdecydowaną walkę przeciwko tej wojnie od pierwszego dnia jej wybuchu, wzywając do przemienienia jej w wojnę domową przeciwko własnemu imperialistycznemu rządowi.

Przez wszystkie lata okresu międzywojennego wysiłki Związku Radzieckiego zmierzały do ratowania pokoju międzynarodowego. Głosu ZSRR nie wysłuchano z należytą uwagą ani w sprawie Abisynii, ani w sprawie Hiszpanii, ani w sprawie Czechosłowacji, ani w sprawie Polski. Jedyna skuteczna droga przeciwstawienia się nadciągającej agresji hitlerowskiej wskazana przez ZSRR, została odrzucona. Kolektywne bezpieczeństwo, skrupowanie agresora, przeciwstawienie mu bloku wszystkich państw miłujących pokój — zastąpione zostały przez Monachium.

Nie ma dziś potrzeby tłumaczyć, że Monachium nie było «błędem». Monachium było linią polityczną. Monachium było tendencją zmierzającą do realizacji tych celów, których nie udało się zrealizować w okresie zbrojnej interwencji antyradzieckiej w latach 1918—1920. Monachium zmierzało do skierowania zaborości hitlerowskiej na wschód, na kraje słowiańskie i na ZSRR.

Historia nie poszła ścieżką nakreśloną jej przez potentatów finansowych Anglii, Stanów Zjednoczonych i Francji. Marzenia Chamberlaina, Daladiera i ich amerykańskich doradców nie ziściły się. Manewry te w 1939 roku zostały na czas przejrane i udaremnione. Dalekowzroczna polityka ZSRR i Stalina przekreśliła plan sprowokowania wojny przeciwko skazanym przez imperialistów na odosobnienie narodom ZSRR.

W wyniku rozpetanej przez Hitlera drugiej wojny światowej powstała koalicja antyhitlerowska, która odegrała decydującą rolę w odniesieniu zwycięstwa nad agresorami. Niemcy hitlerowskie zostały rozgromione i rozgromieni zostali satelici Niemiec. Blok państw sprzymierzonych odniósł decydujące zwycięstwo.

Wiadomo powszechnie, że zwycięstwo koalicji antyhitlerowskiej wywalczone zostało przez żołnierzy Armii Radzieckiej. Wiadomo, że de-

cydujący okres wojny, że ostatnie decydujące boje toczyły się między Armią Radziecką a zjednoczonymi siłami Niemiec i ich satelitów, korzystających z poparcia i z surowców anglosaskich. Nie jest dla nikogo tajemnicą, że otwarcie drugiego frontu nastąpiło dopiero wówczas, kiedy losy wojny były już przesądzone, kiedy przewaga Armii Radzieckiej nad armią hitlerowską była bezsporna, kiedy «groziło» rozbięcie Niemiec i wyzwolenie krajów Europy zachodniej przez jedną tylko Armię Radziecką. Otwarcie drugiego frontu skierowane było nie tyle przeciwko Niemcom hitlerowskim, ile przeciwko ludom europejskim.

Dzisiaj wiadomo już, że także w okresie samej wojny żyły niecierne tendencje monachijskie. Hasło «dwu wrogów» nie było oryginalnym wynalazkiem sił reakcyjnych w Polsce. Przybyło ono do nas wraz z rzućkami angielskimi. Zostało przywiezione do Polski z kuchni intryg międzynarodowych skierowanych przeciwko ZSRR, wówczas gdy żołnierze radzieccy krwawili się na polach bitew w obronie cywilizacji i narodów Europy przed zupełnym ich wyniszczeniem.

Mimo wszystkie wysiłki Hitlera i jego przyjaciół zasiadających w angielskich sztabach generalnych, zwycięstwa miłujących pokój narodów było pełne. Armia i państwo hitlerowskie zostały rozgromione. Pokój został wywalczony. Narody otrzymały możliwość przystąpienia do odbudowy olbrzymich zniszczeń wojennych.

Zwycięstwo nad hitleryzmem nie przyszło łatwo. Zniszczenia pozostawione przez wojnę były potworne. Wystarczy przypomnieć, że w samym tylko Związku Radzieckim zniszczonych zostało 1.710 miast i ponad 70 tys. wsi. Około 25 milionów ludzi zostało bez dachu nad głową. Uległo zniszczeniu 31.850 przedsiębiorstw przemysłowych, w których pracowało przed wojną około 4 milionów robotników. Dalej: 40 tys. szpitali, 84 tysięcy szkół różnego rodzaju, 43 tysiące bibliotek, blisko 6 milionów domów mieszkalnych — oto w najgrubszych zarysach straty materialne ZSRR.

Do tego należy dodać zniszczenia dokonane w Polsce, Czechosłowacji, Jugosławii, Bułgarii, Francji, Belgii itd. itd.

Wojna jeszcze trwała, gdy rząd radziecki rozpoczął prace przygotowawcze nad ustanowieniem trwałego, sprawiedliwego i demokratycznego pokoju po zwycięstwie nad Niemcami hitlerowskimi i ich satelitami. Konferencje trzech mocarstw w Teheranie, Jalcie, a po zakończeniu wojny w Poczdamie, kładły mocne podstawy pod trwały i sprawiedliwy pokój powojenny.

Jakie były cechy zasadnicze uchwał tych konferencji?

Ich zasadniczym znamieniem było dążenie do zabezpieczenia jedności wielkich mocarstw, zarówno w walce z Niemcami hitlerowskimi w okresie wojny, jak w dziele utrwalenia pokoju w okresie powojennym. Jedność wielkich mocarstw, grupujących dookoła siebie wszystkie narody miłujące pokój — zarówno duże, jak i małe — miała zabezpieczyć uzgodnione działanie w sprawie zapobieżenia odrodzenia się agresji imperialistycznej. Jedność działania wielkich mocarstw została dlatego właśnie uznana za podstawę Organizacji Narodów Zjednoczonych i jej Rady Bezpieczeństwa.

ANDRZEJ WYSZINSKIJ

minister spraw zagranicznych ZSRR, członek czynny Akademii Nauk ZSRR

Cechą zasadniczą uchwał teherańskich, jałtańskich i poczdamskich było następnie wspólne dążenie do demilitaryzacji, denazifikacji i demokratyzacji Niemiec. Niemcy miały pozostać pod wspólną kontrolą czterech mocarstw, których obowiązkiem było przeprowadzenie pełnego rozbrojenia, denazifikacji i demokratyzacji Niemiec.

Cechą zasadniczą uchwał teherańskich, jałtańskich i poczdamskich było również dążenie do oparcia pokoju międzynarodowego na podstawach demokratycznych, na poszanowaniu niepodległości i suwerennych praw wszystkich, większych i mniejszych narodów.

W myśl tych zasad rząd ZSRR walczył nieugięcie na arenie międzynarodowej o realizację uchwał wspomnianych konferencji, zarówno w sprawie Niemiec, jak i we wszystkich sprawach międzynarodowych. Rząd radziecki walczył na arenie Organizacji Narodów Zjednoczonych przeciwko podżegaczom wojennym, o rozbrojenie, o wycofanie obcych wojsk z terytoriów narodów zjednoczonych, przeciwko wyścigowi zbrojeń, przeciwko tworzeniu baz wojennych i bloków agresywnych, oraz o zakaz stosowania broni atomowej i innych środków służących do masowego wyniszczenia ludności cywilnej. Rząd radziecki występował nieugięcie w obronie małych narodów i ich prawa do suwerennego bytu państwowego. Oto z inicjatywy Związku Radzieckiego Organizacja Narodów Zjednoczonych powzięła rezolucję w sprawie rozbrojenia — rezolucję zatopioną w morzu atramentu, kłamstw i kręśactw dyplomatycznych. To z inicjatywy Związku Radzieckiego Organizacja Narodów Zjednoczonych uchwaliła rezolucję przeciwko podżegaczom wojennym. Właśnie ZSRR walczy na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych i Rady Bezpieczeństwa o zakaz stosowania broni atomowej i o międzynarodową kontrolę nad produkcją atomową. To rząd radziecki stał w obronie narodów Indochin, Wietnamu, Palestyny, Grecji. To rząd radziecki domagał się konsekwentnej realizacji uchwał poczdamskich w sprawie rozbrojenia i denazifikacji Niemiec, oraz realizacji wielkiego zadania przekształcenia Niemiec w kraj pokojowy.

Zdecydowana polityka pokojowa ZSRR na arenie międzynarodowej nie wypływała nigdy i nie wypływa obecnie z poczucia słabości. Siły pokoju są bezspornie większe niż siły wojowniczego imperializmu. Polityka pokojowa ZSRR wypływa z tego najprostszego faktu, że pokój odpowiada interesom wszystkich narodów, wszystkich ludów, wszystkich ludzi pracy w całym świecie. Pokój leży w interesie ZSRR i jego budownictwa ustroju komunistycznego. Związek Radziecki zakończył już dzieło odbudowy zniszczeń wojennych i realizuje obecnie swe wielkie plany budownictwa ustroju komunistycznego. ZSRR realizuje obecnie swe gigantyczne plany gospodarcze, zmierzające do prześcignięcia najbardziej rozwiniętych krajów kapitalistycznych pod względem produkcji. ZSRR zmierza obecnie do podniesienia dobrobytu swej ludności na poziom nieznany żadnemu krajowi kapitalistycznemu. Również kraje demokracji ludowej, kładące podstawy pod ustrój socjalistyczny, zainteresowane są w utrwaleniu pokoju. Otwarta jest przed nimi droga nieustannego rozwoju, nieznającego ani kryzysów, ani wstrząsów właściwych kapitalizmowi. W utrzymaniu pokoju są zainteresowane masy

pracujące całego świata, które mają już dość wojen imperialistycznych i imperialistycznej polityki awantur międzynarodowych.

Ale Związek Radziecki i grupujące się dokoła niego siły pokoju nie tylko pragną pokoju, lecz mają też dostateczną przewagę, by uniemożliwić jakimkolwiek agresorowi sprowokowanie wojny. Mają one dość sił na to, aby urwać leb każdej hydrze imperialistycznej, zanim zdola ona zatopić świat w nowych potokach krwi.

Agresywny pakt atlantycki, wyprodukowany na Wall Street, którego bezpośrednim wynikiem jest i będzie coraz głębsze popadanie tzw. państw marshallowskich w niewolę finansową i polityczną imperialistów amerykańskich, stanowi niewątpliwie niebezpieczeństwo dla pokoju. Ale świadomość, iż stanowi on niebezpieczeństwo dla pokoju, przeknika nie tylko narody ZSRR i demokracji ludowej. Jeszcze żaden pakt międzynarodowy nie został zawarty w takich okolicznościach jak pakt atlantycki. Demonstracje setek tysięcy robotników Włoch i Francji towarzyszyły narodzinom tego paktu. Te siły pokojowe krajów imperialistycznych, mające za sobą potęgę gospodarczą, polityczną, wojskową i moralną ZSRR i krajów demokracji ludowej, przekreślą plany imperialistyczne i agresywne twórców paktu atlantyckiego.

Roman Juryś

HENRYK BATOWSKI

POLSKA — CZECHOSŁOWACJA — ZSRR

Tegoroczny Tydzień przyjaźni polsko-czechosłowackiej odbywał się w atmosferze tak serdecznej, jak nigdy dotychczas. Fakt, iż po przewrocie lutowym ub. r. oba państwa stanęły na zupełnie jednakowej płaszczyźnie ideologicznej, co pociągnęło za sobą m. in. odsunięcie od wpływów tych czynników czechosłowackich, które dotychczas mąciły między nami wodę — jak i konkretne zupełnie momenty ogromnego wzmocnienia w ciągu ostatniego roku współpracy politycznej, gospodarczej i kulturalnej we wszystkich dziedzinach, spowodowały, że manifestacje braterstwa polsko-czesko-słowackiego mogły być tak bardzo szczere i tak wiele mogły zapowiadać na przyszłość.

Tak wiele razy powtarzaliśmy sobie przy wszelkiego rodzaju okazjach w ramach Tygodnia: «nic nas nie dzieli — wszystko nas łączy!» I wiemy, że tak jest, odczuwamy to w naszym życiu codziennym, mimo, że wiecze i bankiety, akademie i konferencje nie odbywają się już codziennie, ale nie potrzeba bynajmniej tego rodzaju manifestacyj nadzwyczajnych, by odczuwać prawdę tak oczywistą. Obecnie pracą dnia codziennego prawdę tę wprowadzamy w życie, jeszcze intensywniej niż dotychczas.

Tydzień przyjaźni polsko-czechosłowackiej w roku 1949 miał jednak znaczenie szczególne. Wszyscy zdajemy sobie sprawę z tego, że w roku tym mija dziesięć lat od wydarzeń przelomowych i fatalnych

w życiu naszych narodów i obu państw. Złowrogie wspomnienia nie mogły ulecieć z naszej pamięci i nieraz musiały nam stawać przed oczyma nawet w momentach najserdeczniejszych manifestacji. Wspomnienia te musiały być tym silniejsze, że Tydzień przyjaźni odbywa się w marcu, tym właśnie miesiącu przed dziesięciu laty prawdziwie fatalnym.

Tych kilka faktów musimy sobie przypomnieć. Oto po zajęciu w marcu 1938 r. Austrii, przez co zostało dokonane okrażenie Czechosłowacji od południa, Hitler zagarnął obszary pograniczne naszego sąsiada jesienią tegoż roku, przy wybitnie wrogim wobec Czechosłowacji stanowisku ówczesnego sanacyjnego rządu polskiego, które znakomicie ułatwiło hitlerowcom wykonanie ich planów. A następnie przyszedł marzec 1939 r., z dwiema datami:

14-go — proklamowanie «niepodległej» Słowacji na rozkaz Hitlera, 15-go — zajęcie Czech i Moraw przez wojska niemieckie.

Tych parę słów mówi za siebie: zniweczona została niepodległość bratniego państwa, dwa narody słowiańskie poddane pod ucisk dyktatury faszystowskiej, agresja niemiecka znalazła się w posiadaniu nowych ważnych pozycji dla dalszych zaborów w stosunku do Słowiańszczyzny i wszystkich miłujących wolność narodów.

Tylko niewiele dni oddziela te dwie daty od dalszych dwu:

21 marca niemiecki minister spraw zagranicznych Ribbentrop stawia już oficjalnie wobec ambasadora polskiego w Berlinie żądania włączenia Gdańska do Rzeszy i przeprowadzenia przez polskie Pomorze autostrady i linii kolejowych eksterytorialnych do Prus Wschodnich;

22 marca Niemcy zmuszają Litwę do zrzeczenia się Kłajpedy, co oczywiście znacznie wzmacnia niemiecki potencjał agresywny i tym samym osłabia Polskę.

Związek logiczny jest tu aż nadto widoczny. W swych planach agresywnych skierowanych przeciw narodom słowiańskim i niestołwiańskim, w «naporze na Wschód» dla podporządkowania sobie politycznego i gospodarczego żyjących na wschód od Niemiec narodów, Niemcy Hitlera dokonały w marcu 1939 nader doniosłych posunięć i odniosły pierwsze sukcesy.

Zaraz po likwidacji czeskiego bastionu oporu wobec tych planów, Berlin zwraca się z żądaniami wobec Polski, równocześnie wyciągając rękę ku Litwie, z wyraźnym zamiarem osiągnięcia dominującej pozycji nad Bałtykiem. Gdyby Polska podporządkowała się żądaniom niemieckim z marca, niewątpliwie po nich przyszłyby nowe i nowe, tak jak to miało miejsce wobec Czechosłowacji po Monachium, od jesieni 1938 r. A następnie przyszłyby kolej i na inne kraje i narody. Niemal równocześnie doszło do wybuchu załargu między Niemcami a Rumunią, którą hitlerowcy pragnęli również ujarzmić gospodarczo, by stamtąd kierować następnie swe ataki przeciw ZSRR.

Związek Radziecki był bowiem głównym celem agresywności niemieckiej. Jako państwo socjalistyczne, ostoja wolności narodów i nadzieja wszystkich gnębionych przez faszyzm społeczeństw, miał on stać się przedmiotem dalszego etapu zaborczości niemieckiej, wspomaganej tu przez wszystkie wrogie ZSRR elementy kapitalistyczne na Zachodzie.

Znaczenie, jakie miałyby przyjaźń i współpraca polsko-czechosłowacka, nigdy bardziej nie mogła się unaocznic, jak w marcu 1939, a właściwie jeszcze przedtem: jesienią 1938, której to jesieni marzec 1939 był finałem.

Zarazem zaś nigdy silniej nie mogła się zaznaczyć prawda, jakie znaczenie zarówno dla Polski jak Czechosłowacji miałyby prawdziwe i szczerze oparcie o ZSRR. Pouczyła o tym opinię międzynarodową energiczna nota rządu radzieckiego do Niemiec z 18 marca 1939, w odpowiedzi na zawiadomienie niemieckie o aneksji krajów czeskich i utworzeniu «niepodległej» Słowacji. W nocy tej (w ówczesnej Polsce celowo przemilczanej) rząd ZSRR zaprotestował jak najostrzej przeciw postępowaniu Niemiec i odmówił uznania faktów dokonanych, które pozbawiły narody czeski i słowacki prawa stanowienia o swoim losie.

Zarówno ówczesna Polska, jak i druga republika czechosłowacka, rządzona przez elementy reakcyjne i kapitalistyczne, niestety nie rozumiały tej prawdy i zatajały ją przed swoimi społeczeństwami. Zamiast zwrócić się o pomoc do ZSRR, gdy wszelkie oznaki zapowiadały zbliżające się niebezpieczeństwo, oba rządy prowadziły politykę wroga zarówno w stosunkach wzajemnych, jak właśnie w odniesieniu do swego naturalnego obrońcy...

Niestety w jesieni r. 1938, gdy Związek Radziecki wyraźnie oświadczał, że w każdym wypadku wypełni swe zobowiązania sojusznicze wobec Czechosłowacji i Francji, prawicowe elementy rządzące w Czechach i Słowacji o pomoc tę prosić nie chciały, a sanacyjny rząd warszawski nie tylko nie chciał pomagać zagrożonym śmiertelnie pobratymcom, lecz faktycznie wspomagał Hitlera, a co gorsza jeszcze — przeciwstawiał się udzieleniu pomocy Czechosłowacji przez ZSRR, odmawiając zgody na przepuszczenie wojsk radzieckich przez polskie terytorium państwowe. Fakt, iż przeważająca część społeczeństwa polskiego połębiała politykę Becka, nie może zmniejszyć naszej wielkiej odpowiedzialności historycznej w tym wypadku. Gdyby potęga Hitlera była złamana już jesienią 1938 r., nie doszłoby oczywiście do fatalnych dla nas, dla Czechów i Słowaków, a potem innych narodów słowiańskich, wydarzeń r. 1939 i lat następnych.

Nawet zaś jeśli tak nie stało się w r. 1938, jeszcze była możliwość zdecydowanego przeciwstawienia się zaborczości hitlerowskiej właśnie dziesięć lat temu w marcu r. 1939. Wtedy ówczesna oficjalna Warszawa już wytrzeźwiała poniekąd ze swego entuzjazmu dla III Rzeszy, a pozostająca jeszcze przy życiu państwowym, jakkolwiek okrojona, Czechosłowacja mogła być może spróbować ostatniej możliwości obrony.

Marzec 1939 r. nie przyniósł tego, co wydawałoby się rzeczą jak najbardziej logiczną, życiowo najdonioślejszą i najnaturalniejszą — złączenia sił Polski i Czechosłowacji w oparciu o potęgę ZSRR. Nie przyniósł tego, mimo gorzkiej nauki, jaką była jesień 1938 r. Ówczesny rząd warszawski nie zaprotestował przeciw aneksji Czech, nie myśląc bynajmniej przyłączać się do akcji ZSRR na rzecz przeciwstawienia się agresji. Przeciwnie, ówczesne polskie ministerstwo spraw zagranicznych pośpieszyło się z niezwłocznym uznaniem odrębności politycznej Słowa-

cji, nie bacząc na to, że w zamaskowanej formie powstaje tu nowa placówka niemiecka, okrążająca Polskę od południa.

W kilka dni potem nastąpiło wspomniane już wyżej wystąpienie Niemiec wobec Polski, żądające ustępstw terytorialnych i politycznych, z dalszymi jeszcze niewątpliwie obciążeniami w razie przyjęcia tych pierwszych żądań. Ale to jeszcze nie otwarło całkowicie oczu ówczesnym kołom rządzącym w Warszawie. Wbrew zdrowemu poczuciu mas, burzących się przeciw dotychczasowej przyjaźni z hitleryzmem, a manifestujących na rzecz bratniej Czechosłowacji, oficjalna Warszawa kontynuowała swą politykę niechęci wobec ZSRR i podtrzymywała swą akcję wspomagania separatystów słowackich, co zaznaczyło się jeszcze we wrześniu 1939, gdy postanowiono tworzyć osobny legion czeski i osobny słowacki przy armii polskiej.

W tych oto faktach mieści się nauka sprzed lat dziesięciu, nauka marca 1939, tak wymowna dla nas w marcu 1949 roku. Jakżeż szczęśliwie mogą być nasze społeczeństwa, że przynajmniej teraz jest inaczej, niż było wtedy! Okupione olbrzymimi ofiarami błędy okresu przedwojennego przyniosły pouczenie, które nowej Polsce i nowej Czechosłowacji wytyczyło drogę całkowicie nową i całkowicie tym razem zgodną z interesami i naszych narodów i całego światowego obozu postępu i pokoju, obozu kierowanego przez Związek Radziecki.

Wiemy, że przejście z tamtejszych pozycji na obecne nie było także tak całkiem łatwe i proste. Jeszcze z początkiem II wojny światowej emigracyjne rządy Polski i Czechosłowacji nie potrafiły należycie zrozumieć kierowniczej roli Związku Radzieckiego i układały się co do swej przyszłości bez uwzględnienia tej roli. Jednakowoż z chwilą dojścia do głosu, zwłaszcza po stronie polskiej, elementów prawdziwie demokratycznych, sytuacja zaczęła się zmieniać. Związek Patriotów Polskich w Moskwie stanął na stanowisku niezbędności ścisłej współpracy polsko-radzieckiej i łączności wszystkich miłujących wolność narodów, w tym i współpracy polsko-czechosłowackiej, na rzecz której wypowiedzieli się również bawiący wówczas w Moskwie czołowi politycy czechosłowaccy z dzisiejszym prezydentem Gottwaldem na czele. W ramach nowego ruchu słowiańskiego, zainicjowanego po napadzie Niemiec na ZSRR w lecie 1941, doszło do zbliżenia postępowych sił polskich i czechosłowackich, które jednakowo widziały przyszłość obu państw tylko w ścisłym oparciu o ZSRR i cały obóz demokratyczny.

Te nastroje, traktowane jak najżyczliwiej przez rząd radziecki, znalazły m. in. swój wyraz w czechosłowacko-radzieckim traktacie przyjaźni, sojuszu i współpracy, zawartym w grudniu 1943, prototypie wszystkich tego rodzaju układów zawieranych pod koniec wojny i po niej. Układ ten posiada specjalną klauzulę o możliwości przystąpienia doń Polski. Jakkolwiek wtedy stosunki między ZSRR a ówczesnym polskim rządem emigracyjnym z winy tego ostatniego były zerwane, zgoda ZSRR na tego rodzaju klauzulę świadczy, jak życzliwie czynniki radzieckie odnosiły się i w tym czasie do międzynarodowej roli Polski; pamiętać o tym należy na równi z faktem opieki

ządu ZSRR nad akcją Związku Patriotów Polskich i tworzeniem się na terytorium radzieckim nowej armii polskiej¹⁾.

To są wszystko wspomnienia i pouczenia dziejowe, jakie nasunąć się muszą dziś, gdy w dziesiątą rocznicę tragicznego marca 1939 r. święcimy wzmoczenie się przyjaźni i współpracy polsko-czechosłowackiej, my dwa państwa demokracji ludowej, ściśle związane politycznie i ideologicznie, gospodarczo i kulturalnie, z produującym mocarstwem obozu pokoju i postępu, naszym obrońcą i najzyczliwszym przyjacielem. Przyjaźń polsko-czechosłowacka w marcu 1949 to jedno wielkie ogniwo ważnego związku przyjaźni i współpracy stworzonego przez ZSRR na przestrzeni ostatnich lat dziesięciu, a w szczególności od r. 1941, związku narodów walczących o pokój i postęp.

Tylko w imię tych wspólnych nam idealów i celów może się rozwijać i będzie prawdziwie rozkwitać przyjaźń polsko-czechosłowacka. Tydzień przyjaźni polsko-czechosłowackiej, który jak słusznie z obu stron podkreślano, jest tygodniem najdłuższym ze wszystkich, gdyż w sercach naszych trwać będzie wiecznie, musi w naszej wyśli i w naszych działaniach łączyć się z podstawową prawdą: że jeśli nie może być niepodległej Czechosłowacji bez niepodległej Polski i na odwrót, to przede wszystkim oba te państwa nie mogą być niepodległe i nie mogą się wszechstronnie rozwijać bez oparcia o Związek Radziecki.

Ta prawda przyświecała tegorocznemu Tygodniowi przyjaźni polsko-czechosłowackiej i ona będzie nam stałą wytyczną na przyszłość. Polacy, Czesi i Słowacy jednakowo prawdę tę uznają i do niej się stosują w swych poczynaniach. Tak będzie już na zawsze. A tym silniej musimy to odczuwać właśnie w okresie, gdy siły imperialistyczne i neofaszystowskie występują z coraz to nowymi projektami odebrania nam tego, co tak ciężkim trudem i tak wielką ilością krwi wylanej zdobyliśmy. Jednocześnie wokół Związku Radzieckiego w akcji obrony Pokoju, znajdujemy jeszcze jedną więź łączącą nasze narody — więź, która przez wszystkie tygodnie i tego roku, i wszystkich lat następnych łączyć będzie Polaków, Czechów i Słowaków.

Henryk Batowski

¹⁾ O stosunkach polsko-czechosłowackich w okresie II wojny światowej, w związku z rolą ZSRR, przynosi bardzo ciekawe szczegóły najnowszy (3/49) numer czeskiego miesięcznika «Světové Rozhledy», w artykule wiceprem. Zd. Fierlingera pt. «W związku z drugą rocznicą porozumienia polsko-czechosłowackiego». Dowiadujemy się tam (str. 179—80), że «Generalissimus Stalin własnoręcznie dołączył do projektu czechosłowacko-radzieckiego układu z roku 1943 dodatek, według którego przystąpienie do tego układu ma być otwarte dla nowej demokratycznej Polski». Fierlinger opowiada dalej, że na wiosnę 1944 nawiązał pierwszy kontakt drogą wymiany listów z ob. Jedrychowskim, reprezentującym czynniki grupujące się wokół Krajowej Rady Narodowej, «która to wymiana listów wywołała niezadowolone rządów brytyjskiego i amerykańskiego i rządy te założyły protest, przy czym takie samo stanowisko zajął czechosłowacki rząd w Londynie». Fierlinger stwierdza, że protesty te nie mogły mieć żadnego znaczenia, albowiem: «w owych dniach i miesiącach wspólnych walk u boku sławnej Armii Radzieckiej przeciw wspólnemu wrogowi zrodziła się i zahartowała przyjaźń polsko-czechosłowacka, która odłód już nie mogła stać się przedmiotem politycznych szacherek i kombinacji».

JADWIGA KWIATOWSKA

8 MARCA — MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ Kobiet

Od nieomal 40 lat ¹⁾ wszystkie narody świata święcą Międzynarodowy Dzień Kobiet z głębokim pietyzmem i entuzjazmem, widząc w nim święto uwolnienia kobiety z więzów niewolnictwa socjalnego i święto mobilizowania mas kobiecych całego świata do ruchu oporu przeciw despotyzmowi kapitału i wyzyskowi człowieka przez człowieka. Każdy rok nadaje temu świętu nowy charakter w zależności od etapu, na którym znajduje się w tym momencie wielka światowa walka o sprawiedliwość społeczną, o nowe oblicze świata. Międzynarodowy dzień kobiet z roku na rok nabiera nowej treści i coraz większego znaczenia: w okresie początkowym był w ramach ruchu socjalistycznego wyłącznie wyrazem walki kobiet o ich własny interes społeczny i polityczny, a w latach II wojny światowej stał się nieubłagany wyzwanie, rzuconym przez kobiety faszystom, a teraz z kolei wyraża udział kobiety w walce o realizację programu mas pracujących całego świata.

W chwili, gdy imperializm światowy i zorganizowana mafia wielkich potentatów dolarowych, spekulantów, wyzyskiwaczy i podlegaczy wojennych snuje zbrodnicze plany zaspokojenia swych interesów, nie cofając się przed ewentualnością nowej wojny, dzień 8 marca 1949 r. mieści w sobie nowy, wspaniały, ogólnoludzki sens. Stał się on wielomilionową światową demonstracją kobiet wszystkich narodów i ras, kobiet zorganizowanych i niezorganizowanych, bezpartyjnych i partyjnych, wszystkich kobiet postępowych, świadomych konieczności utrzymania pokoju, niezbędnego do dalszej pracy i spokojnego rozwoju dla skrwawionej tyłu dotychczasowymi wojnami ludzkości — nieuleczonej jeszcze z ciężkich ran, zadanych jej tak niedawno przez faszizm. Żywiotowo i masowo manifestowały w tym dniu kobiety wszystkich narodów swoją solidarność z rezolucjami II Międzynarodowego Kongresu Kobiet w Budapeszcie zwołanego w grudniu 1948 r., wyrażającymi niezachwianą wolę milionów kobiet utrzymania trwałego powszechnego pokoju i ustroju demokratycznego.

Wszystkie ucziwie kobiety świata bez różnicy rasy, narodowości, religii czy przekonań politycznych wypowiadają się przeciw wojnie. Nie zabrakło wśród nich głosu kobiet amerykańskich, angielskich i francuskich, które w ostry sposób potępiły swoje rządy za politykę sprzyjającą antypokojowym knowaniom międzynarodowej finansjery anglo-

¹⁾ W roku 1907 na Międzynarodowej Konferencji Kobiet w Stuttgarcie powstał międzynarodowy związek rewolucyjnej walki o prawa polityczne kobiety i jej wyzwolenie społeczne.

W r. 1910 na I Międzynarodowej Konferencji Kobiet, na wniosek Klary Zetkin, uznano dzień 8 marca Międzynarodowym Dniem Kobiet.

amerykańskich monopolistów, którzy ludzą się, że pogrążenie ludzkości w trzeciej wojnie światowej zdoła uratować ich ustrój kapitalistyczny, a nie rozumieją, że ustrój ten z natury rzeczy pogrążył się w rozkładzie i zgniliznie, zbliżając się coraz bardziej do nieuniknionej zagłady.

W oparciu o tego rodzaju stanowisko, kobiety postępowe, zorganizowane pod sztandarem Międzynarodowej Demokratycznej Federacji Kobiet, przystąpiły do powszechnej mobilizacji sił kobiecych całego świata przeciw możliwościom nowej wojny: wspólnie z intelektualistami rzuciły natchnioną myśl Kongresu Pokoju i przygotowują obecnie masy kobiece wszystkich narodów do «świętej wojny» o pokój światowy, rzucając wyzwanie podżegaczom wojennym, szlugsom dolara i wyzykiwaczom ludzkości, wielkim finansistom anglo-amerykańskim. Na czele tego ruchu stoi Międzynarodowa Demokratyczna Federacja Kobiet, której siła wyrażona w cyfrach budzi szacunek i wiarę w powodzenie dzieła: przeszło 80 milionów kobiet świadomych swego szczytnego celu, ponad 56 organizacji największych narodów świata, a wśród nich przodująca organizacja doświadczonych w walce o pokój i wolność kobiet radzieckich. W awangardzie walki o pokój idą u ich boku ławą, zdecydowane na wszystko, w szczególności kobiety tych wszystkich narodów, które najwięcej ucierpiały w walce z faszyzmem niemieckim, hiszpańskim, włoskim, japońskim i innych państw kapitalistycznych.

Idą dlatego w jednym szeregu: Liga Kobiet Polski, Narodowy Związek Kobiety Bułgarii, Rada Kobiet Czechosłowacji, Demokratyczny Związek Kobiet Węgierskich, Demokratyczny Związek Kobiet Rumuńskich, Albański Związek Kobiet. Obok nich te, co jeszcze dziś walczą: kobiety greckie. Wraz z nimi idą różne postępowe organizacje kobiece krajów kapitalistycznych i organizacje krajów uciskanych, kolonialnych lub podbitych. Idą również postępowe kobiety niemieckie, zorganizowane w Niemieckim Związku Kobiet, pełne rozpaczliwej woli, by zapobiec powtórzeniu się zbrodni, które ściągnęły na ich naród brzemię nienawiści i dziejowej kary.

Olbrzymie wiece w dniu 8 marca stały się zarazem wspaniałym, żywiołowym wyrazem głębokiej i silnej miłości mas kobiecych do Związku Radzieckiego, jako ostoji pokoju i postępu, jako — państwa, którego walkom i zwycięstwom zawdzięcza kobieta wszystkich ras i narodów wspaniałe możliwości rozwojowe, jakie przed nią otworzył socjalizm. Kobiety całego świata zdają sobie sprawę, że śmiała myśl wodzów narodów radzieckich, Lenina i Stalina, wyłamała kraty więzienia społecznego, w którym przez wieki więziła je historia, otwierając im równocześnie wszystkie możliwe drogi wiodące do osiągnięcia pełni człowieczeństwa i równego z mężczyzną współdziałania w budownictwie nowych doskonalszych form życia ludzkiego. Toteż nie dziwnego, że razem z kobietami francuskimi — idąc za głosem Jeanette Vermerche na stadionie Buffalo pod Paryżem — postępowe kobiety krajów kapitalistycznych wołały, że nie dopuszczą nigdy do tego, by ich narody, kość z ich kości i krew z ich krwi, wzięły udział w wojnie przeciw Związkowi Radzieckiemu. Nic też dziwnego, że w dniu tym zjednoczone wspólną myślą i jedną wolą, masy kobiece państw demokratycznych przekazy-

waly siostrzane pozdrowienia Związkowi Radzieckiemu, zapewniając siostry radzieckie, że pragną, by ich niezłomna przyjaźń i oddanie sprawie demokracji była dla kobiety radzieckiej, obywatelki pierwszego na świecie państwa socjalistycznego, podtrzymaniem w dalszej awangardowej pracy nad realizacją coraz to doskonalszych form życia mas pracujących, nad realizacją coraz to nowych zdobyczy dla sprawy kobiecej.

Podstawy przyjaźni i oddania kobiet postępowych całego świata dla Związku Radzieckiego są realne, mocne, silnie związane z życiowym interesem każdej kobiety.

W dniu 8 marca wszystkie pisma radzieckie ogłosiły uchwałę Komitetu Centralnego Wszeczwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), w której wielka i zwycięska partia w słowach najgorętszego uznania wyraża swoim bohaterkim i dzielnym córom głęboką wdzięczność za ich pełny i aktywny udział w budownictwie socjalizmu, za ich niezłomną pracę i wspaniałe osiągnięcia w dziedzinie rozbudowy socjalistycznego przemysłu wiejskiej gospodarki kolektywnej i produkującej światu ludowej kultury socjalistycznej, która rozwija się coraz to potężniej, unicestwiając tak troskliwie pielęgnowaną przez imperiaлизм oszczerczą legendę o rzekomym prymacie zwyrodniałej i dekadentckiej kultury kapitalistycznej.

«Wspaniałe dzieło radzieckich kobiet» — mówi uchwała partii — «przejdzie na zawsze do historii».

Uchwała partii przypomina bezgraniczną ofiarność i płonnienny patriotyzm kobiet radzieckich, który wykazały w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej, kiedy to — jak to dobrze pamiętamy my Polacy — tysiące kobiet radzieckich ginęły w walce «Za naszą Wolność i Waszą».

Dumna może być kobieta radziecka z uznania, jakim darzy ją ukochana Partia. Kobieta radziecka odwzajemnia się Partii ofiarną pracą. Udział kobiet w gospodarce narodowej ZSRR, obejmuje dziesiątki milionów: stanowią one ok. połowy wszystkich pracujących w przemyśle i rolnictwie. Przeszło 44% wszystkich specjalistów radzieckich z wyższym wykształceniem — to kobiety, a w tym 280.000 samych inżynierów i techników. Milion kobiet jest zatrudniony w leśnictwie, dwa miliony pracowniczek oświatowych i nauczycielek (70%), 100.000 leciarek, 250.000 kierowniczek brygad traktorowych, traktorzystek i mechaników kombajnów, 100.000 kierowniczek brygad kolchozowych i farm hodowlanych, 15.000 przewodniczących kolchozów.

Prawie pół miliona kobiet bierze udział w kierowaniu państwem jako działaczki państwowe i społeczne²⁾. Na polu nauki pracuje również potężna armia kobiet-uczonych. W samej Akademii Nauk ZSRR mamy 4.000 pracowniczek naukowych, 297 kobiet zostało odznaczonych Nagrodą Stalinowską za wybitne osiągnięcia naukowe, odkrycia i wynalazki. Warto na tym miejscu przypomnieć, że setki tysięcy kobiet broniły ojczyzny w szeregach Armii Radzieckiej w czasie Wojny Ojczyźnianej. 120.000 kobiet zostało odznaczonych medalami za odwagę i bohaterstwo w walkach ze zbirami faszystowskimi, 8.000 kobiet uzyskało

²⁾ Patrz nast. artykuł: «Kobiety w kraju socjalizmu», str. 123 i nast. *Red.*

medal «Partyzantowi Wojny Wyzwoleńczej», 69 kobiet otrzymało zaszczytne miano «Bohatera Związku Radzieckiego».

Bohaterski naród bohaterskich kobiet wysuwa swoje córki śmiało na czołowe miejsca zarówno podczas wojny, jak i w czasie pokoju, zarówno w pracy, jak i w zasłudze, nie zapominając przy tym ani na chwilę o specjalnych zadaniach i potrzebach kobiety. Żłóbki obsługują dziś ok. 6 milionów dzieci, dziecińce ok. 3 milionów dzieci. Dla samotnych matek wielodzietnych przeznacza się 45 milionów rubli, kobiety-matki licznego potomstwa państwo nagradza i wyróżnia orderami i medalami (ok. 3 milionów kobiet). Ponadto 28.500 kobiet otrzymało zaszczytny tytuł matek-bohatek.

Cyfry te budzą w kobietach innych narodów dumę i ulność w swoje nieograniczone możliwości związane z rozwojem ustroju socjalistycznego. Cyfry te stwarzają na płaszczyźnie poczucia dobrze zrozumianych interesów własnych owe realne mocne podstawy jednolitej przyjaźni wszystkich kobiet postępowych całego świata dla Związku Radzieckiego oraz zdecydowanej woli współpracy z idącymi w awangardzie postępu narodami radzieckimi.

Kobiety krajów Demokracji Ludowych nie mogą się jeszcze poszczycić osiągnięciami wyrażonymi w tak wielkich cyfrach. Jednakże dorobek ich jest pokaźny pod względem jakości, tj. pod względem intensywności, inwencji i wydajności wkładu w dzieło odbudowy, jak również wkładu, który dają w chwili obecnej w wyścigu pracy, zdążając do założenia fundamentów socjalizmu w poszczególnych krajach. W Czechosłowacji, Bułgarii, na Węgrzech i w Rumunii widzimy zwarte szeregi przodowniczek pracy, które na odcinkach różnych dziedzin przemysłu oraz w pracy na roli częstokroć odbierają mężczyznom pierwsze miejsca w walce o wykonanie i przekroczenie planów gospodarki narodowej.

Spotykamy dużą ilość kobiet zarówno wśród specjalistów z wyższym wykształceniem, jak i wśród uczonych, a nawet wśród «mężów» stanu, którym Anna Pauker — minister spraw zagranicznych Rumunii, jedna z najwybitniejszych polityków Europy, odebrała już dawno prawo do monopolistycznego tytułowania działaczy politycznych «mężami stanu». W Rumunii mamy 33 kobiet-posłanek do parlamentu ludowego, 30 kobiet-burmistrzów. W Wielkim Zgromadzeniu Narodowym Bułgarii uczestniczy 38 kobiet. Nawet kobiety małej Albanii gwałtowną falą wtargnęły zarówno do Rad Narodowych i aparatu państwowego, jak i do pracy technicznej, gospodarczej, spółdzielczej, szpitalnictwa itd.

Kobieta polska zajmuje wybitne miejsce wśród swoich sióstr z krajów Demokracji Ludowej. Zdała ona wspaniały egzamin w czasach walki z okupantem, konspiracji i partyzantki polskiej. Biorąc aktywny udział we wszystkich pracach wyzwoleniczych, była jednocześnie oparciem dla mężczyzny prześladowanego przez faszyzm hitlerowski. Była często niemal jedyną żywicielką rodziny, podtrzymując jednocześnie ducha oporu. Kobiety nasze wzięły masowy udział w Odbudowie, poczynając od wielkich rzesz matek i żon, które z trudem odbudowywały ogniska domowe, poprzez szeregi robotnic odtwarzających ze szczątków zgliszcz

i ruin warsztaty pracy i fabryki w całej pełni ich poprzedniej wydajności, poprzez rzesze gospodyń wiejskich, przez tysiące nauczycielek, które o chłodzie i głodzie podjęły z miejsca pracę nad odrodzeniem oświaty i kultury narodowej u jej podstaw, aż do licznych szeregów architektów, inżynierów, działaczek politycznych, społecznych i naukowych. Skromne są w cyfrach nasze osiągnięcia w porównaniu ze Związkiem Radzieckim, ale jakże dumne z nich jesteśmy, gdy porównamy je z położeniem kobiet w krajach kapitalistycznych. W samym przemyśle państwowym zatrudnionych jest w Polsce 355 tysięcy kobiet, co stanowi 27%; kobiety zatrudnione w przemyśle włókienniczym stanowią 52% wszystkich pracowników; 75% wszystkich pieniężnych nagród za najlepsze wyniki współzawodnictwa w tym przemyśle otrzymały kobiety. One stanowią 63% przodowników pracy, 83% uczestników współzawodnictwa wielowarsztatowego i one to właśnie rzuciły hasło współzawodnictwa zespołowego. Oto skromne dane z zakresu jednego przemysłu, ale i w innych dziedzinach przemysłu oraz gospodarki rolnej mamy również poważne wyniki, jak na nasz 3-letni okres pracy. 848.678 kobiet jest zorganizowanych w Związkach Zawodowych, co stanowi 25% ogółu członków. Około 20% członków Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej stanowią również kobiety. Liga Kobiet przekroczyła w tej chwili milion członków.

Państwo ludowe daje kobiecie należytą opiekę i z dnia na dzień polepsza warunki, niezbędne dla rozwoju twórczych sił i zdolności kobiety polskiej. Ponad 14 miliardów złotych przeznacza na opiekę nad dzieckiem, na żłóbki, przedszkola, świetlice dziecięce, prewentoria i stacje opieki nad matką i dzieckiem, by zdjąć ciężar troski o dziecko z kobiety pracującej i kształcącej się zawodowo, społecznie, politycznie i naukowo. Kobiety stanowią 41% ogólnej ilości studentów szkół wyższych, Liga Kobiet wyszkoliła dla przemysłu 13,5 tysiąca wysoko kwalifikowanych robotnic. Państwo śmiało wysuwa coraz większą ilość kobiet na kierownicze stanowiska w przemyśle i w administracji. Rośnie ilość kobiet dyrektorów fabryk i różnych instytucji, przewodniczących Rad Narodowych; mamy 25 posłanek, mamy już kobiety wójtów, kobiety wiceprezydentów miast itd. Kobieta polska może się pochwalić osiągnięciami nawet w tak ciężkich dla sił kobiety przemysłach, jak hutnictwo i górnictwo. Mamy swoje traktorzystki, mamy przodownice akcji hodowlanej, z których najstarsza liczy 75 lat.

Nędzne i godne pożałowania jest w porównaniu z tym położenie kobiet w krajach pozostających poza dobrodziejstwami socjalizmu. W 30 spośród nich kobieta nie posiada dotąd żadnych praw politycznych. Wszędzie jest upośledzona zarówno społecznie, jak i zawodowo. Praca jej jest niewolnicza, a kapitaliści — owi współcześni właściciele niewolników — wyzyskują kobiety pracujące jeszcze więcej niż mężczyzn. W pyszniących się swoją zachodnią kulturą Stanach Zjednoczonych istnieje tysiąc ustaw i ich uzupełnień, ubliżających godności kobiety. Straszliwy jest los kobiet kolorowych, które spełniają rolę zwierząt pociągowych, gnębione przez ciemnotę tradycyjnego obyczaju, podtrzymywane go starannie przez ciemiężycieli i uciskane przez obcych kapitali-

stów. W Grecji faszyci obcinają uszy kobietom, które odważnie występują w obronie swego narodu. We Włoszech i we Francji i wielu krajach Europy Zachodniej daremnie starają się pacholkowo imperializmu siłą stłumić w kobietach wołanie o postęp i wolność społeczną.

W dniu 8 marca we wszystkich państwach Demokracji Ludowej najwyżsi przywódcy narodu złożyli hołd pracy kobiet i powierzyli im na równi z mężczyzną budowę fundamentów socjalizmu, troskę o rozkwit gospodarczy i wydajność pracy oraz sprawę umocnienia długotrwałego sprawiedliwego pokoju.

Kobieta polska zdaje sobie dokładnie sprawę z wielkich obowiązków, jakie złożono na jej barki.

Staje więc ona śmiało do pracy nad przedterminowym wykonaniem planu 3-letniego. Ujmuje w ręce przypadający jej zakres realizacji planu 6-letniego. W aktywny i przodowniczy sposób przystępuje do akcji oszczędnościowej i hodowlanej. Nie zapomina ani na chwilę o obowiązkach matki i wychowawczyni nowego pokolenia. Bierze wybitny udział w akcji komitetów rodzicielskich. Wierzy, że jej zasługą będzie scementowanie całego społeczeństwa na gruncie postępu i sprawiedliwości społecznej w zwartą ideologicznie i moralnie całość. Podejmuje walkę z wszystkimi kobietami, które by w jakikolwiek sposób wzięły udział w zbrodniczej akcji podżegaczy wojennych i ślubuje sobie nie ustawać w pracy nad przeobrażeniem nieświadomych mas kobiecych, w świadomą aktywną siłę pokojową, zdolną do twórczej pracy społecznej w zakresie budownictwa socjalizmu, zdolną do udziału w unicestwianiu zbrodniczej i podstępnej akcji podżegaczy wojennych.

Stalin powiedział: «pracujące kobiety mogą i powinny stać się prawdziwą armią klasy robotniczej, armią robotniczą i chłopięcą, działającą ramię przy ramieniu z wielką armią proletariatu...» Wielki Wódz zrozumiał psychikę kobiety, która jest naturalnym obrońcą i bojownikiem pokoju oraz postępu, a stanowi w tej walce element potężny i niezawodny.

My, kobiety polskie, szeregowe wielkiej armii pokoju i postępu, jesteśmy zdecydowane na najcięższą pracę dla szybszej realizacji naszej sprawy. Lecz potrafimy nie tylko pracować — będziemy umiały również stanąć do walki, gdy zajdzie tego potrzeba, zapatrzone w pewne zwycięstwo i jego owoc — wspaniałe jutro ludzkości!

Jadwiga Kwiatowska

KOBIETY W KRAJU SOCJALIZMU

W wielkim rozkwicie twórczych sił, w warunkach nowej rozbudowy polityki i pracy, wita lud radziecki Międzynarodowy Dzień Kobiet — 8 marca.

Partia Lenina-Stalina i władza radziecka, uwolniwszy kobietę, w przeszłości uciśnioną i pozbawioną praw, wysoko podniosła jej rolę i znaczenie w całym życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kul-

turalnym naszego kraju, wychowała miliony płomiennych patriotek socjalistycznej Ojczyzny, aktywnych budowniczych komunizmu.

Kobietom radzieckim, tak jak i całemu ludowi ZSRR, właściwe są szlachetne cechy: bezgraniczna miłość do socjalistycznej Ojczyzny, bohaterska praca w imię jej rozkwitu i sławy, odwaga i męstwo w walce z jej wrogami. Te drogocenne właściwości wpoila kobietom radzieckim partia Lenina-Stalina w czasie ogólnoludowej walki o socjalistyczną przebudowę naszego kraju w ciężkich próbach Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, kiedy kobiety radzieckie pospołu z naszą sławną młodzieżą przyjęły na swoje barki główny ciężar pracy na tyłach — w fabrykach i warsztatach, kołchozach i sowchozach.

Dzisiaj bohaterkie kobiety radzieckie biorą czynny udział w ogólnoludowym współzawodnictwie socjalistycznym o przedterminowe wykonanie powojennej pięcioletki stalinowskiej, z niesłabnącą energią i inicjatywą walczą o nowy, silny rozwój wszystkich gałęzi przemysłu, gospodarki rolnej, kultury i nauki, oddając wszystkie siły dla pomyślnego rozstrzygnięcia wielkich zadań budownictwa społeczeństwa komunistycznego.

Bohaterkie czyny kobiet radzieckich, jak i wszystkich pracowników społeczeństwa socjalistycznego, zrodziła wyraźna świadomość szlachetnych celów ich trudu. Walcząc wspólnie z całym ludem o dalszy rozkwit przemysłu socjalistycznego, o stałe i wysokie urodzaje pól kołchozowych, wprowadzając w życie stalinowski program przekształcenia przyrody, pomnażając duchowe bogactwa naszego ludu, radzieckie kobiety wiedzą, że one budują wspaniałą gmach komunizmu.

Odważne osiągnięcia kobiet radzieckich wysoko oceniają: partia, rząd, cały lud. W sławnym gronie Bohaterów Pracy Socjalistycznej, wśród laureatów Nagród Stalinowskich słusznie należy się honorowe miejsce kobietom radzieckim. Wiele tysięcy kobiet nagrodzono medalami i orderami Związku Radzieckiego.

Wielką rolę kobiety radzieckie w życiu politycznym kraju i w administracji państwowej.

«Nasze zadanie — mówił W. I. Lenin w pierwszych latach władzy radzieckiej — polega na tym, ażeby polityka stała się rzeczą dostępną dla każdej pracującej kobiety». Teraz przekonywujemy się naocznie, że pod kierownictwem wielkiego Stalina ta leninowska wskazówka staje się rzeczywistością.

Bolszewicka partia i władza radziecka wprowadziły pracującą kobietę na arenę aktywnej działalności politycznej. Tysiące najlepszych córek wszystkich ludów, zamieszkujących Związek Radziecki, bierze udział w rządzeniu państwem. 277 przodujących kobiet wybrano na delegatów do Najwyższej Rady ZSRR, 1.738 — na delegatów do Rad Najwyższych republik związkowych i autonomicznych oraz około 1/2 miliona do Rad miejscowych.

Szpeciólnie ważną pracę prowadzą kobiety w Radach lokalnych. W samej Rosyjskiej FSRR ponad 7 tysięcy kobiet pracuje na stanowiskach przewodniczących i wiceprzewodniczących Komitetów Wykonawczych, dziesiątki tysięcy jest członkami stałych komisji. Siedemnaście lat

bez przerwy jest przewodniczącą Nowo-Manczkiej Rady wiejskiej w rejonie Salskim obwodu Rostowskiego Pelagia Pietrowna Sołopowa. W przeszłości przyciśnięta nędzą i bezprawiem, wyrobniça Pelagia Pietrowna za władzy radzieckiej, korzystając z pomocy i poparcia państwa, wychowała swoje dzieci i sama stała się czołowym pracownikiem społeczeństwa socjalistycznego.

Ismurzinska Rada wiejska Bajmakskiego rejonu jest najlepszą Radą wiejską Baszkirskiej Autonomicznej SRR, która to Rada niejednokrotnie zdobywała pierwsze miejsce w socjalistycznym współzawodnictwie Rad wiejskich. Przez 18 lat stoi na czele tej przodującej Rady wiejskiej Baszkirka Jumabika Awanbajewa. Takich kobiet aktywnie pracujących na różnych placówkach w terenowych Radach, kobiet, które zdobyły zaufanie i szacunek wyborców, jest tysiące.

«...Powinniśmy — mówił tow. Stalin na XVII zjeździe partii — witać wzrastającą aktywność społeczną pracujących kobiet i ich wysuwanie na kierownicze stanowiska, jako niewątpliwą oznakę wzrostu poziomu naszej kultury».

W uchwale «O Międzynarodowym Dniu Kobiet — 8 marca» KC WKP(b) proponuje organizacjom partyjnym, radom, zw. zawodowym i młodzieży komunistycznej bardziej zdecydowanie i śmieiej wysuwać kobiety na kierownicze stanowiska w pracy państwowej, partyjnej, gospodarczej, w związkach zawodowych i organizacjach młodzieżowych ze względu na to, że wysuwanie kobiet na kierownicze stanowiska jest życiowo ważnym zadaniem państwowym.

KC WKP (b) zobowiązuje organizacje partyjne, rady, związki zawodowe i młodzieżowe do okazywania kobietom daleko idącej pomocy w zaszczytnym dziele wychowywania dorastającego pokolenia, w podwyższaniu ich poziomu ideowo-politycznego i kulturalnego, oraz zobowiązuje do większej troski o polepszenie warunków ich pracy i bytu.

Lokalne Rady powinny przejawiać maksimum inicjatywy w rozszerzeniu sieci i usprawnieniu działania ogródków i domów dziecięcych, stołówek społecznych i przedsiębiorstw użyteczności publicznej, w szerokim zakresie wykorzystać środki miejscowego przemysłu dla masowej produkcji przedmiotów domowego użytku w celu ulżenia domowej pracy robotnic, kolchożnic i urzędniczek.

W Międzynarodowym Dniu Kobiet spojrzenia milionów kobiet pracujących krajów kapitalistycznych zwrócone są z wielką nadzieją w stronę Kraju Rad, gdzie kobiety po raz pierwszy w historii stały się równouprawnionymi członkami społeczeństwa, zdobyły wielkie szczęście wolnej pracy oraz nieograniczone możliwości wszechstronnego rozwoju swoich twórczych zdolności.

Teraz, kiedy sprzeczności kapitalizmu coraz bardziej się pogłębiają i powodują jego rozkład, kiedy w poszukiwaniu wyjścia z tych sprzeczności reakcja imperialistyczna stara się zwalić na ludzkość niedolę nowej wojny — masy pracujące krajów kapitalistycznych z coraz większą jasnością uświadamiają sobie wielkość i sukcesy naszej socjalistycznej Ojczyzny i wyższość ustroju radzieckiego.

Dzień 8 marca pracujące kobiety całego świata przeżywają w okre-

sie dalszego wzmocnienia sił socjalizmu i demokracji, demonstrując swoją solidarność z pracującymi Związku Radzieckiego oraz swoje zdecydowanie, by unicestwić plany imperialistycznych podżegaczy do nowej wojny.

Kobiety radzieckie, wychowane przez partię Lenina-Stalina idą w awangardzie międzynarodowego ruchu kobiecego walki o socjalizm, o demokrację, o trwały pokój przeciwko podżegaczom do nowej wojny, oddają wszystkie swoje siły i wiedzę sprawie dalszego wzmocnienia socjalistycznej ojczyzny — potężnego bastionu pokoju i przyjaźni między narodami w całym świecie.

KC WKP(b) wezwał do «przeprowadzenia Międzynarodowego Dnia Kobiet — 8 marca pod hasłem dalszej mobilizacji kobiet radzieckich do ofiarnej pracy dla przedterminowego wykonania powojennej pięcioletki i ludowo-gospodarczych planów 1949 r. na podstawie rozszerzenia ogólnoludowego współzawodnictwa socjalistycznego».

Odpowiadając na wezwanie partii, kobiety radzieckie z jeszcze większą energią i entuzjazmem będą walczyć o dalsze podniesienie wydajności pracy i polepszenie jakości produkcji, o przestrzeganie najściślej oszczędności i obniżenie kosztów własnych, o wysokie i stałe urodzaje, o podniesienie produktywności hodowli, o wykonanie stalinowskiego planu przekształcenia przyrody, o zaopatrzenie kraju w dostateczną ilość żywności i niezbędne państwowe rezerwy, o nowy rozkwit nauki i kultury.

Niech żyją kobiety radzieckie — czynne budowniczki komunizmu!

(*Izwiestia*, nr 55 z 8. III. 1949).

WIERA KRATOCHVILOVA

KOBIETA W NOWEJ CZECHOSŁOWACJI

Kwestia kobieca jest kwestią układu społecznego i jej rozwiązanie łączy się ściśle ze zmianą stosunków społecznych. Przemiany społeczne i polityczne, które Czechosłowacja przeszła od roku 1945 przez zwycięski luty 1948 do chwili dzisiejszej, i które stworzyły podstawę naszego ustroju ludowo-demokratycznego, sięgnęły głęboko w życie kobiety czeskiej i słowackiej. Wstępujemy w nowy okres, w którym kroczymy do socjalizmu, a w tej epoce dziejowej zmienia się stanowisko naszej kobiety.

Przyjrzyjmy się w pierwszym rzędzie, co mówi o kobiecie Konstytucja z 9 maja 1948. W rozdziale pierwszym, § 1, napisano: «Mężczyźni i kobiety posiadają jednakowe stanowisko w rodzinie i społeczeństwie oraz jednakowy dostęp do wykształcenia i do wszystkich zawodów, urzędów i godności». § 10 mówi: «Małżeństwo, rodzina i macierzyństwo znajdują się pod opieką państwa. Państwo troszczy się o to, aby rodzina była zdrową podstawą dla rozwoju narodu. Rodzinom

o wielu dzieciach państwo udziela specjalnych ulg i zapomóg». Dawna konstytucja z 1920 roku wprawdzie wypowiedziała zasadę, że nie uznaje się przywilejów wynikających z pochodzenia, płci i zawodu i że małżeństwo, rodzina i macierzyństwo znajdują się pod szczególną opieką ustawy, ale była to całkowicie martwa litera. Wiemy, że rodzina i małżeństwo cierpiały wskutek stosunków gospodarczych; równouprawnienie mężczyzn i kobiet istniało wprawdzie na papierze, ale kobiety otrzymywały nader często za równą pracę płacę niższą niż mężczyźni. § 27 obecnej Konstytucji brzmi: «W jednakowych warunkach mężczyźni i kobiety mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę».

Nowa Konstytucja umożliwi zreformowanie prawa rodzinnego w ten sposób, że ojciec i mąż już nie będą prawnie czymś nadrzędnym wobec rodziny; w przyszłości kobieta zamężna nie będzie musiała utracić swego panińskiego nazwiska, nie będzie musiała iść za mężem do jego miejsca zamieszkania, a dzieci będą mogły nosić nazwisko albo ojca albo matki, zależnie od umowy między małżonkami.

Nowa Konstytucja pamięta o kobiecie. W okresie ciąży i macierzyństwa ma ona prawo do specjalnego uregulowania warunków pracy. Te prawa są zabezpieczone przez ustawy o ubezpieczeniu narodowym i publicznej opiece zdrowotnej i społecznej. Liczne zaopatrzenia społeczne (jak zwiększenie dodatków rodzinnych, зниżenie podatków od płacy, pożyczki dla nowozawartych małżeństw) były zaprowadzone już przez rząd Gottwalda i przynoszą znaczne podwyższenie poziomu życiowego rodziny. Skoro w produkcji zatrudniono setki tysiące kobiet, trzeba było pomyśleć o tym, jak je uwolnić od troski o dzieci w okresie, kiedy matki pracują. Dla małych dzieci są zorganizowane żłóbki i ochronki. Nie ma ich jeszcze pod dostatkiem, ale z każdym rokiem przybywają nowe i nowe. Mamy więcej niż 4.500 ochronek z 5.590 oddziałami, a w pięcioletce przewidziano 2.000 dalszych. Z końcem r. 1948 było 300 żłóbków, a w pięcioletce powstanie 600 nowych. W roku 1948 w okresie żniw mieliśmy 1400 ogródków dla dzieci, których matki pracowały w rolnictwie.

Jedną z największych zdobyczy społecznych jest ustawa o ubezpieczeniu narodowym, która została uchwalona przez Ustawodawcze Zgromadzenie Narodowe w kwietniu 1948. Przysnaje ona oczywiście jednakową opiekę mężczyznom i kobietom, którzy są ubezpieczeni, ale co jest bardzo ważne, pamięta także o kobietach, które są członkami rodzin a pracują tylko w swych gospodarstwach domowych. Wszystkie kobiety mają prawo do bezpłatnej opieki lekarskiej, do opieki w szpitalach, zakładach położniczych i sanatoriach na okres nieograniczony. Jeżeli kobieta z powodu choroby nie może wykonywać swojej pracy w gospodarstwie domowym i jeżeli zajmuje się choćby jednym dzieckiem, otrzyma od ubezpieczalni opłaconą zastępczynię do domu, która by za nią pracowała w okresie choroby. Porodowe, które wypłaca się każdej kobiecie, wynosi 2.500 koron. Kobiety ubezpieczone mają prawo do renty inwalidzkiej, renty na starość, renty społecznej, odszkodowania w razie wypadku przy pracy itd.

W celu ulżenia kobietom w pracy domowej zorganizowane są w wielu miastach towarzystwa niezarobkowe, o nazwie «Swobodne gospodarstwo domowe» (Osвобоженá domácnost), które na razie starają się o pranie i naprawę bielizny, a będą również zajmować się sprzątaniem mieszkania. Znajdują się one pod ochroną ministerstwa opieki społecznej, które przyznało im w 1947 roku 5 milionów koron.

Republika ludowo-demokratyczna nie zapomina także o tych, którzy wstępują w związek małżeński. Ci, którzy nie przekroczyli 35 lat, a nie mają własnego majątku, otrzymują od państwa pożyczkę w wys. 36.000 koron. Przy urodzeniu pierwszego dziecka państwo przejmuje oprocentowanie pożyczki, a za każde dziecko, które dożyje jednego roku, kwota pożyczona obniża się o jedną szóstą. Praktycznie oznacza to, że gdyby rodzina miała sześcioro dzieci, państwo zapłaci całą pożyczkę. Oczywiście z opieką nad kobietą ściśle łączy się opieka nad dzieckiem. Już w okresie międzywojennym były zorganizowane bezpłatne poradnie dla matek, a od r. 1948 w przybliżeniu w każdym mieście powiatowym istnieje jedna poradnia dla matek i niemowląt.

Trzeba zwrócić uwagę zwłaszcza na kobiety wiejskie, o których dawniej niesłusznie zapomniano. Już w r. 1945 minister rolnictwa zorganizował przy ministerstwie samodzielny referat dla opieki nad kobietą wiejską. Koniecznie musi się podnieść jej poziom życiowy w zakresie fachowym, zdrowotnym, społecznym i kulturalnym. Fachowe referentki mają za zadanie pomagać kobiecie wiejskiej, udzielać jej porad, wskazywać nowe drogi, racjonalne metody pracy. Urządza się fachowe wykłady, kursy, wystawy. Mechanizacja, wprowadzana do wszystkich dziedzin pracy człowieka wiejskiego, w znacznej mierze ulży pracy gospodyń wiejskich. Kobiety wiejskie organizują się w «Jednolitym Związku Rolników Czeskich» (Jednotný svaz českých zemědělců), w Słowacji w «Jednolitym Związku Rolników Słowackich» (Jednotný svaz slovenských roľníkov). Zakłady spółdzielcze, np. pralnie z elektrycznymi prasowaczkami, piekarnie, sztuczne wylęgarnie itp. przedstawiają wielkie ułatwienie w pracy.

Dzisiejsza republika dała naszej kobiecie wiele, ale oczywiście także wiele od niej żąda. § 32 Konstytucji mówi: «Każdy obywatel winien pracować według swoich zdolności i pracą swą przyczyniać się do dobra ogółu». Kiedy 28 października 1946 r. został ogłoszony dwuletni plan odbudowy, wydawało się, że najważniejszym problemem będzie uzyskanie potrzebnej ilości sił pracowniczych. Lecz kobiety uświadomiły sobie, że swoją pracą przyczynią się do tego, abyśmy lepiej i bezpieczniej żyli w odbudowywanym państwie i z gotowością stanęły obok mężczyzn. Na czeskim obszarze w r. 1946 było 41,2% kobiet pracujących zarobkowo. Zajmują one czołowe stanowiska w przemyśle lekkim (odzieżowy, tekstylny, żywnościowy). Ale o ile tego domaga się interes gospodarczy państwa, kobiety przenoszą się i do innych gałęzi, np. do przemysłu metalurgicznego, w którym w r. 1945 było zatrudnionych 17,3%, a w 1947 roku 21,2% kobiet. I w innych gałęziach ich udział podnosi się (np. w przemyśle garbarskim, drukarskim, itp.). Kiedy porównamy poszczególne cyfry, które informują nas o wzrastającym za-

interesowaniu kobiet dla odbudowy państwa, co łączy się z ich wzrastającym uświadomieniem politycznym, mamy wszelkie podstawy wierzyć, że kobiety rozumieją swoje zadania i przy wypełnianiu planu pięcioletniego. Plan pięcioletni oznacza przede wszystkim znaczne rozszerzenie produkcji przemysłowej, a także jej przebudowę. Kamieniem węgielnym pięcioletki jest przemysł metalurgiczny, hutniczy i chemiczny, gdzie przewidziana jest wydatna pomoc kobiet, a tak samo w budownictwie i transporcie. Ogółem trzeba zmobilizować od 150—180 tys. kobiet. Ze zwiększonym zatrudnieniem kobiet ściśle wiąże się opieka nad nimi, jak stołówki w fabrykach, spółdzielcze sklepy dla pracujących, więcej żłobków i ochronek, itd. Kobiety mają jedyną w swoim rodzaju możliwość wykazać, że rozumiały wagę swego zadania, jakim jest ich znaczny udział w odbudowie naszego państwa. Kobieta pracująca zarobkowo nie tylko zyskała gospodarczo, ale wyrósł z niej człowiek świadomy wartości swej pracy dla ogółu narodu.

Wiele kobiet, które pracują w sklepach, biurach, szkołach itp., biorze udział w tzw. dobrowolnych brygadach, pracuje w lasach, w kopalniach, na budowach, głównie zaś pomaga w pracach polnych, którym byłoby trudno podoląć bez wydatnej pomocy ludzi z miasta. Tutaj jest bardzo ważne, że stopniowo zanika bariera między miastem a wsią, zanika brak zrozumienia, jaki istniał między kobietą z miasta i ze wsi. Jedna musi pomagać drugiej, muszą one poznać wzajemnie swoją pracę, swoje kłopoty i troski i wspólnie mogą je usuwać.

W ustroju socjalistycznym ani kobiety-pisarki, ani artystki, nie mogą się izolować i oddalać się od ludu; zdają sobie one sprawę, że ich twórczość musi być skierowana do najszerszych warstw, że ludzie będą w niej szukać podniesienia na duchu, zabawy, odpowiedzi na zagadnienia dnia dzisiejszego. Zrozumiały to u nas głównie kobiety-pisarki i wiele z nich uzyskało tytuł artystek narodowych (Maria Majerová, Timrava, Ludmila Podjavorinská, A. M. Tilschová i in.).

Naczelną organizacją kobiet, która chce wychować kobiety bez różnicy przynależności partyjnej, jest «Rada Kobiet Czechosłowackich» (Rada čl. žen), która współpracuje z Międzynarodową Federacją Kobiet Demokratycznych. Chcemy mieć kobiety uświadomione politycznie, które by dobrze wykonywały swoją pracę w życiu publicznym i w rodzinie. Nasza kobieta musi umieć walczyć przeciw pozostałościom reakcji w kulturze i polityce. Rada Kobiet Czechosłowackich organizuje swoje oddziały na terenie całego kraju i chce objąć wszystkie kobiety, ze wszystkich warstw, a zwłaszcza kobiety wiejskie.

Swoje zadanie wychowawcze i kształcące spełnia ona przy pomocy wykładów, filmów, dyskusji i rozmów z kobietami, kursów, wycieczek itp. Oddział oświaty ludowej przy ministerstwie informacji przydziela w tym celu swe wyszkolone pracowniczki.

Nowe stanowisko kobiety w naszym państwie jest wyrazem prawdziwej demokratyzacji naszego życia społecznego. Gdy spojrzymy na jednolitą listę kandydatów Frontu Narodowego do wyborów 30 maja 1948, widzimy, że liczba kobiet w niej znacznie wzrosła. W nowym rzą-

dzie Antoniego Zápotockiego znajduje się również kobieta — minister wyżywienia inż. Ludmiła Jankovcova.

Kobiety czechosłowackie walczyły obok mężczyzn pod Kijowem i Sokołowem, umierały obok nich w więzieniach niemieckich i na szafotach, w jedności z całym ludem brały udział w wydarzeniach lutowych i razem z mężczyznami także przygotowują drogę do szczęśliwej przyszłości socjalistycznej.

Wiera Kratochvílová

DORA GABE

KOBIETA BUŁGARSKA WALCZY O SOCJALIZM

Bojowy charakter kobiety bułgarskiej rysuje się wyraziście już od dawnych czasów, z okresu walki o wyzwolenie Bułgarów spod pięciusetletniej niewoli tureckiej. Z czasów tych nie znamy faktów historycznych, nie mamy literatury, ale obraz jej zachował się w pieśni ludowej jako obraz kobiety-wojewody, prowadzącej oddział zbrojnych powstańców, którzy mścili się na Turkach za niesprawiedliwość i rozboje popełniane nad ludem bułgarskim; tradycja mówi nam, że istniała taka np. kobieta-wojewoda, imieniem Bojka. Innym znów razem spotykamy się z kobietą-chorążym, niosącym sztandar przed oddziałem powstańczym. Słynna Rajna-kniaginia wyhaftowała godło dla powstańców z roku 1876. W bułgarskiej prowincji Dobrudży do dziś dnia można zobaczyć barwne obrazy przedstawiające kobietę z rozpuszczonymi długimi włosami, dzierżącą w ręce sztandar z napisem «wolność albo śmierć!»¹⁾

Ten obraz kobiety bułgarskiej występuje nie tylko w pieśni i legendzie; również i fakty świadczą o walce prowadzonej przez pozbawioną praw kobietę z podwójną niewolą: narodową, oraz osobistą w rodzinie.

Wpływ turecki w owych czasach odbił się także w tym że położenie kobiety w rodzinie było szczególnie ciężkie. Kobieta bułgarska nie zaznała w dziejach hołdów rycerskich składanych na kolanach. Życie kobiety bułgarskiej było bardzo trudne, ale zwyciężała ona siłą woli. Bułgarka pracowała w polu, w domu, była matką, była gospodynią, musiała być posłuszna mężowi. I w tych oto warunkach potrafiła ona dać sobie radę: być dobrą gospodynią, wychować dzielnych synów i stać się prawdziwą towarzyszką męża w jego walce o wolność i sprawiedliwość.

W ostatnich dziesięcioleciach minionego wieku, w okresie zbrojnych powstań ludu bułgarskiego przeciw tureckim zaborcom, Bułgarka zdecydowanie wystąpiła na arenę tej walki.

Kobiety pomagały powstańcom, nosiły im odzież, broń i żywność, słynna zaś Baba Tonka z Ruszczuka ukrywała w swoim domu inicjatorów i naczelników ruchu zbrojnego i w jej domu pod bokiem Turków odbywały się zebrania. Kobietę tę aresztowano i męczono, ale po odzy-

¹⁾ W roku 1876 wybuchło ostatnie wielkie powstanie bułgarskie przed wyzwoleniem (1878), a właśnie z Dobrudży ruch wolnościowy rozszerzał się do innych części kraju. *Red.*

skaniu wolności wróciła do dawnej działalności. Wiele kobiet równocześnie pełniło rolę agitatorów.

Po wyzwoleniu Bułgarii aktywny udział Bułgarki w życiu publicznym stał się wybitniejszy, ale reakcyjne pojęcia z czasów monarchicznego ustroju nie dopuściły do równouprawnienia kobiety pod względem prawnym i społecznym. Fakt ten uniemożliwił pełny rozwój sprawy kobiecej i pozbawił kraj cennej pomocy. Dopiero wtedy, gdy rozpoczęła się w Bułgarii walka o socjalizm, Bułgarka rozwinęła wszystkie swoje zdolności i wszystkie swoje siły, oraz wzięła żywy udział w tej walce.

Socjalizm naukowy w Bułgarii pierwszy wprowadził Dymitr Blagoew, nazywany ojcem socjalizmu bułgarskiego, w roku 1885, tj. w siedem lat po wyzwoleniu Bułgarii z pięciusetletniej niewoli.

Udział w pracy tej brała jego żona głośna Wela Blagoewa. Ona pierwsza poprowadziła walkę o równouprawnienie kobiet. W roku 1891 odbył się pierwszy organizacyjny kongres Bułgarskiej Partii Socjal-Demokratycznej. W programie i statucie był m. in. punkt: Walka o wyzwolenie kobiety. Wela Blagoewa potrafiła zebrać i zorganizować kobiety socjalistki tak na prowincji, po wsiach, jak i w stolicy, i zapoczątkowała robotniczy ruch kobiecy w Bułgarii. To nie były dobroczynno-kulturalne stowarzyszenia bogatych kobiet, tworzących elitarne kółka, które laskawie i protekcyjnie odnosiły się do biedaków. To była organizacja kobiet i dziewcząt walczących o chleb i sprawiedliwość.

Walka tych kobiet trwała wiele lat. Socjaldemokracja prowadziła początkowo akcję swoją legalnie, ale po powstaniu w roku 1923²⁾ przeciw rządowi monarchiczno-faszystowskiemu walka przeniosła się do podziemia. Oto Bułgaria spod jarzma tureckiego dostała się pod jarzmo monarchii, która poprowadziła kraj na służbę u kapitalistów i imperialistów niemieckich!

Wiele kobiet zginęło w tej długoletniej walce, a wiele z nich okazało się prawdziwymi bohaterkami. W ich liczbie znajdowała się również matka wodza ludu bułgarskiego Jerzego Dimitrova, «Matka Paraskiewa», która złożyła w ofierze trzech synów-bojowników, sama zaś wszechstronnie pomagała walczącym. Gdy Jerzy Dimitrov toczył bój z Goeringem w głośnym procesie w Lipsku, ona, wówczas 72-letnia biedna kobieta, niemal niepiśmienna, pierwszy raz wsiadła do pociągu i pojechała do syna, ale przedtem znalazła się w Paryżu i przemawiała na wiecu do 10.000 słuchaczy, w obronie swojego syna i jego sprawy. Cała sala płakała ze wzruszenia.

Heroizm kobiet, które zginęły w walce, głęboko wrył się w serca ich towarzyszek i współpracowniczek.

Prześladowane przez reżim faszystowski znalazły się w więzieniach i obozach koncentracyjnych. Zaledwie jednostkom udało się uratować ucieczką i kontynuować rozpoczęte dzieło.

Jedną z wielkich działaczek Anna Majmunkova, organizatorka i redaktorka pism, delegatka na Kongres Międzynarodówki w Moskwie, czynna działaczka powstania wrześniowego w r. 1923, kierowanego przez

²⁾ Zob. «Życie Słow.» 1948, nr 7—8—9, str. 297 i nast. Red.

partię komunistyczną, została aresztowana przez faszystów i w 1925 r. żywcem spalona w dyrekcji policji.

Po r. 1923, gdy kobiety ruch robotniczy schodzi w podziemia, z jego środowiska wybijają się bardziej twarde i twórcze charaktery — kobiet bojowniczek. Wela Piskova, czynny członek partii, matka dwojga dzieci, przebrana za Turczynkę, uczennicę lub wieśniaczkę, objeżdżała wsie i miasta i tworzyła nielegalne grupy. Wela padła ofiarą donosiiciela. Otoczona przez policję, stoczyła z nią walkę aż do ostatniego naboju. Wela Piskova jest pierwszą kobietą bułgarską, która, jako działaczka podziemia padła z bronią w rękę.

Bohaterski jej przykład zrodził wiele nowych bojowniczek, nie tylko wśród kobiet, ale i wśród młodzieży a nawet dzieci.

Z bronią w rękę zginęła również Jordanka Cankova, zaledwie na kilka miesięcy przed upadkiem reżimu faszystowskiego.

Premier nowej Bułgarii Jerzy Dimitrov pisze o niej: «Niegasnąca nienawiść do faszystów i wrogów ludu, bezgraniczne oddanie klasie robotniczej i głęboka miłość Ojczyzny, wyjątkowe zdolności i niewyczerpane pragnienie nauki i samokształcenia się oraz kryształowa czystość charakteru, uczyniły z Jordanki Cankovej wielką działaczkę komunistyczną i bojowniczkę o sprawę budowy socjalizmu».

W podobny sposób padła Liliana Dimitrova, z rewolwerem w rękę, broniąc się przed faszystowską policją przez 12 godzin.

Również bohatersko zginęła pod szczytem górskim Arapczal Wela Peeva, dwudziestoletnia partyzantka. Sama jedna stoczyła walkę z regularnym wojskiem faszystowskim. Ostatni nabój Wela zostawiła dla siebie.

Młodziotka partyzantka, uczennica Mitaszka z miasta Jambol, w obawie że mogłaby w czasie przesłuchania wydać swoich towarzyszy, otwiera zadane jej rany i umiera z upływu krwi.

Długie lata nielegalności i walki stworzyły nowy typ bohaterstwa: bohaterstwo cierpliwości, uporów, wytrzymałości i zdecydowania w chwilach krytycznych. W latach tych kobieta bułgarska dojrzała również ideologicznie. Po 9 września³⁾, mając równe prawa z mężczyzną, wraz z nim buduje ona fundamenty socjalizmu w naszym kraju.

W dzisiejszej Bułgarii, tow. Rada Todorova, zajmuje stanowisko wiceministra opieki społecznej. Swoje młode lata poświęciła ona nielegalnej walce i 12 lat swego życia spędziła w obozach koncentracyjnych i więzieniach.

Córka pierwszej bułgarskiej działaczki kobiecego ruchu robotniczego, Weli Blagoevej, o której wyżej wspomnieliśmy — Stella Blagoeva, jest posłem na sejm i członkiem Komitetu Ogólnostowiańskiego.

Dyrektorem jednej z największych fabryk tekstylnych w Bułgarii jest również kobieta, Wauka Goranova, a wiceministrem Kontroli Państwowej Jordanka Kaprilova.

Jedną z najwybitniejszych działaczek kobiecych w dzisiejszej Buł-

³⁾ Objęcie władz w Bułgarii przez elementy demokratyczne, 9 września 1944. *Red.*

garii jest minister poczt i telegrafów Cola Dragojčeva, prezes Ludowego Związku Kobiecego, były sekretarz generalny Komitetu Narodowego Frontu Ojczyźnianego. Dragojčeva wyrosła ze środowiska Weli Piskovej, Anny Majmunkovej i in. i kontynuuje dzieło przez nie rozpoczęte. Była ona również prześladowana przez policję i szereg lat spędziła w więzieniu. Dwukrotnie skazana na śmierć, ratowała swe życie ucieczką. Jej trzeźwy umysł, zdolności organizacyjne i niewyczerpana energia, przeobraziły dzisiejszy ludowy ruch kobiecy w Bułgarii w szeroką organizację masową, która stała się potężnym czynnikiem na drodze Ludowej Republiki Bułgarii ku socjalizmowi.

Jedną z ważnych przyczyn prawidłowego ideologicznego uformowania się ruchu kobiecego jest jego nieprzerwany kontakt ze Związkiem Radzieckim.

Kobieta nowej Bułgarii wie, że tylko socjalizm da jej pełne równouprawnienie i dlatego bierze czynny udział w budowie nowego socjalistycznego państwa.

Dora Gabe

PRZEGLĄD CZASOPISM SŁOWIAŃSKICH

BULGARIA

Slavjani, nr 9/48, str. 321—360.

W numerze tym nowy prezes Komitetu Słowiańskiego w Bułgarii dr I. Pašov pisze na temat: «V Zjazd Bułg. Partii Robotniczej (komunistów) wzmacnia jedność słowiańską»; P. Grigorov omawia IV Zjazd Słowian amerykańskich; D. Osinin przedstawia nowe dane archiwalne o Botevie; K. Hristov zajmuje się stosunkiem ludu francuskiego do ZSRR; J. Zewgos pisze o stosunku Greków do ich północnych sąsiadów; G. Wasiljew omawia wydaną w Moskwie w r. ub. książkę «O położeniu w nauce biologicznej» jako triumf teorii Miczurina; N. Lankov przedkłada swoje wrażenia z nowej Albanii; D. Janakiew daje szkic o Lwie Tołstoju w związku z 120-rocznicą jego urodzin; F. Pieszczanska pisze o «Mistrzach miniatury w ZSRR»; N. Baszilow zajmuje się powojennym rozmachem gospodarki radzieckiej; w dziale przeglądów krótka (tłumaczona) notatka o ruchu wydawniczym i o życiu kulturalnym w Polsce. Nadto krótkie notatki i wiersze poety radzieckiego A. Surkowa. *et*

Istoričeski Pregled, nr 1 i 2 r. V, 1948/9, str. 1—128 i 129—256.

Naukowo-popularny organ Bułgarskiego T-wa Historycznego. Spośród ciekawych artykułów w tych dwu zeszytach wymienimy: G. M. Dobrev — Ludowe powstanie antyfaszystowskie we wrześniu 1923 i zagadnienia bułgarskiej rewolucji ludowej i narodowo-wyzwoleńczej; J. Joczov — Reżim «Porozumienia demokratycznego» [1923—1931]; V. Velčev — Bułgarzy i Rosjanie w świetle ruchu jedności słowiańskiej; S. Karakostov — W. G. Bielinskij a bułgarska myśl literacko-społeczna (nr 1); R. Karakolov — Charakterystyczne momenty z dziejów walki Bułg. Partii Robotniczej (komunistów); D. Kosev — Początek antyrosyjskiej polityki burżuazji bułgarskiej; R. Natan — Klasyczne dzieło historyczne rewolucyjnego marksizmu [10-lecie Krótkiego kursu Historii WKP (b)]; D. Krändžalov — 30-lecie Czechosłowacji; w dziale źródeł: Pierwszy statut i program Bułg. Partii Robotniczej (komunistów) (nr 2).

ei

NOWE KSIĄŻKI

RECENZJE

W związku z *Tygodniem przyjaźni polsko-czechosłowackiej* przynosimy w numerze marcowym naszego pisma wyłącznie omówienie książek czechosłowackich.

Zdeněk Fierlinger: *Ve službách ČSR. Paměti z druhého zahraničního odboje*. Praha 1947 (Dělnické nakladatelství). Str. 352+32 nlb. [Cz. I].

Tenże: *Od Mnichova po Košice. Výbor z rozhlasových projevů Zdeňka Fierlingera, velvyslance ČSR v SSSR*. Praha 1946 (Práce) Svědectví a dokumenty. Str. 427+5 nlb.+16 str. ilustr.

Wybitny polityk czechosłowacki, obecny wicepremier, pierwszy szef rządu po wyzwoleniu kraju w roku 1945, wieloletni ambasador (przedtem poseł) czechosłowacki w Moskwie, niegdyś jeden z przywódców czechosłowackiej socjalnej demokracji, a potem twórca złączenia tej partii z partią komunistyczną — Zdeněk Fierlinger ogłosił po wojnie dwa obszernie tomy, pt. «W służbie Czechosłowacji» i «Od Monachium po Koszyc» (zob. krótkie notatki o tych książkach¹⁾, zamieszczone w «Życiu Słowiańskim», rocz. 1946, str. 323, i rocz. 1948, str. 549).

Tom wydany najpierw zawiera zbiór dokumentów dyplomatycznych i przemówień radiowych Fierlingera z okresu od marca 1939 do końca lutego 1945 (o tyle więc jest tytuł książki niedokładny, gdyż materiał w niej zawarty nie obejmuje ani okresu konferencji monachijskiej ani też przybycia rządu czechosłowackiego z Moskwy do Koszyc w kwietniu 1945). Tom późniejszy to pamiętniki z lat 1938—1941, ale z obszernym wstępem krótko charakteryzującym wypadki sprzed r. 1938 (stanowisko czechosłowackie opiewa, że wojna rozpoczęła się dla tego państwa już od Monachium).

¹⁾ Por. charakterystyki obu książek pióra prof. K. Piwarskiego, zamieszczone w «Świecie i Polsce», nry z 16 marca i 23 listopada 1947. O pierwszej z nich także: «Nowoje Wriemia» nr 23 z r. 1948.

Materiał obu tomów uzupełnia się znakomicie, a jakkolwiek tom pamiętników zawiera również bardzo wiele (ok. osiemdziesięciu) cytatów z dokumentów (ewentualnie drukowanych w całości), tylko w paru wypadkach mamy w tomie z r. 1947 powtórzenie tego, co już ogłoszono o rok wcześniej (co prawda, wydawcy winni byli o tym w uwadze wspomnieć).

Kim jest Fierlinger jako polityk i jaka była jego działalność, wyjaśnia pięknie zakończenie dodane do tomu dokumentów, a napisane przez przywódcę Komunistycznej Partii Czechosłowacji, obecnego prezydenta republiki, Kl. Gottwalda, który autorowi pamiętników przypisuje takie oto cechy: «bezwzględna wierność idei niepodległości i samodzielności Czechosłowacji, dalej wierność zasadom prawdziwej demokracji ludowej, a w końcu niezłomna ufność i wierność wobec Związku Radzieckiego jako najlepszego sojusznika Czechosłowacji i ostoji każdej sprawiedliwej sprawy w świecie».

Jasne jest, iż taki człowiek okazał się obok Gottwalda, Kopeckiego, Nejedlego, bawiących w okresie II wojny światowej w ZSRR, oraz Beneša, który przebywał głównie na Zachodzie — jednym z ludzi, którym dane było odbudować niepodległość Czechosłowacji.

Rozporządzając wykształceniem eko-

nomicznym i socjologicznym, rozległą znajomością terenu międzynarodowego, a także stosunków rosyjskich i radzieckich (jeszcze z okresu I wojny światowej, a potem z kilkuletniego posłowania w Moskwie), Fierlinger mógł do wyżej określonych cech charakteru i ideologii dodać konkretne możliwości osobiste. Pierwszymi kierując się stale i bez odchylenia, drugie użytkując trafnie i celowo, mógł zarówno jako dyplomata, jak potem jako polityk na arenie wewnętrznej uczynić to wszystko, czego w danych wypadkach wymagała trudna sytuacja Czechosłowacji.

A więc zarówno w tomie pamiętników, jak w dokumentach przewijają się liczne stwierdzenia, że misja Czechosłowacji może być tylko i wyłącznie w obozie obrońców pokoju i przez to samo w obozie demokratycznym. Takich wskazań udzielał Fierlinger swym przyjaciółom politycznym w Pradze, w tym duchu informował swoich zwierzchników urzędowych i w nim także prowadził rozmowy z przedstawicielami innych państw, w szczególności zaś z czynnikami radzieckimi. Możemy oczywiście łatwo odgadnąć, iż wybór dokumentów zawartych w obu tomach został dokonany celowo z punktu widzenia udowodnienia takiej właśnie tezy, ale pewne jest, że innych, tj. w innym kierunku zmierzających, w innym wypowiedzi Fierlingera raczej nie było, gdyż nie do pomyślenia jest, by w środku między wystąpieniami oddzielnymi od siebie kilkunastuzaledwie przerwą mogły mieć miejsce jakieś inne.

Obie książki dają obraz polityki przede wszystkim czechosłowackiej dyplomacji (oczywiście — najpierw i głównie z punktu widzenia jej moskiewskiej placówki), ale także i polityki ZSRR, zmierzającej nieugięcie do utrwalenia pokoju w świecie i zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego. Szkoda, że stosunkowo mało czytamy tam o Polsce i innych krajach słowiańskich — jakkolwiek z tego niewiele, co jednak znajdujemy, widzimy, że gdyby takiego materiału było więcej, byłoby to jeszcze ujemniejszym świadectwem o polityce dyplomacji sanacyjnej. Niestety tak jest: i Polska Becka, i monarchia jugosłowiańska czy bułgarska wy-

rażnie i jednoznacznie znajdowały się po innej stronie barykady niż ZSRR i Czechosłowacja przedmonachijska.

Dramatyczne momenty sześciu miesięcy r. 1938 między zajęciem Austrii przez Hitlera a Monachium, okres pomonachijski, gdy «II Republika» czechosłowacka podporządkowywała się coraz bardziej Berlinowi, oraz próby ratowania honoru i idei niepodległości w okresie po marcu 1939 — należą do najbardziej pasjonujących miejsc w książce. Tak dokładnie nie opowiada nam o tych wydarzeniach żadna inna z ogłoszonych publikacji czechosłowackich, ani nawet «Pamiętniki» Beneša, które skąd inąd mogą poniekąd służyć jako uzupełnienie dla obu książek Fierlingera²⁾. Okres wojenny jest już nam poniekąd lepiej znany z dość licznych prac innych polityków czechosłowackich (Clementis, Jan Masaryk, Drtina, Stránský i in.)³⁾ — ale to są wspomnienia wyłącznie polityków, którzy w czasie wojny przebywali na Zachodzie — i dlatego tym cenniejsze są dla nas książki Fierlingera, obrazujące rozwój kwestii czechosłowackiej widzianej ze strony ZSRR. Żałować należy, że ani prez. Gottwald, ani ministrowie Kopecký i Nejedlý nie ogłosili dotychczas swoich wspomnień, które — wobec faktu, że ci mężowie stanu przebywali przez cały czas wojny w Związku Radzieckim, podczas gdy Fierlinger nader ważny okres od początku 1940 do połowy 1941 r. spędził na Zachodzie — dałyby nam jeszcze pełniejszy obraz wydarzeń, o które tu chodzi⁴⁾.

²⁾ E. Beneš — *Paměti*, Praga 1947 — zob. «Życie Słow.» 1948, str. 50; por. również krytykę w czasop. «Nowoje Wriemia» 1948, nr 33; nadto: «Przegład Zachodni» 1948, nr 1.

³⁾ Zob. V. Clementis — *Odkazy z Londýna* (1947); J. Masaryk — *Volá Londýn* (1946); P. Drtina — *A nyní promluví Pavel Svätý* (1947); J. Stránský — *Hovory k domovu* (1945).

⁴⁾ Krótkie tylko wzmianki w od-czycie V. Kopeckiego — *Tricet let ČSR* (1948) i u Z. Nejedlégo — *Dějiny Sovětského Svazu (1917—1947)* (1948).

Zacytujemy np. telegram Fierlingera do Pragi z 20 września 1938 r. (*Ve službách ČSR*, str. 152): «Potiomkin⁶⁾ właśnie dał mi odpowiedź na pierwsze pytanie: czy ZSRR skłonny jest dopomóc [Czechosłowacji] natychmiast i skutecznie, jeżeli Francja dotrzyma paktu — rząd ZSRR odpowiada: Tak, natychmiast i skutecznie. Na drugie pytanie, czy w razie odwołania się do Ligi Narodów Związek Radziecki skłonny jest wypełnić obowiązki członkowskie stosownie do art. 16 i 17, rząd odpowiada: Tak jest, w każdym wypadku». Ustęp ten, zresztą wielokrotnie już gdzie indziej powtarzany, stanowi świadectwo o zdecydowanej woli ZSRR wystąpienia w r. 1938 w obronie Czechosłowacji i pokoju, przeciw agresji hitlerowskiej. Jeszcze w sam dzień konferencji monachijskiej Fierlinger zawiadomił Pragę (29 września), że «odpowiednie radzieckie siły lotnicze są przygotowane, by w razie potrzeby natychmiast odlecieć do Czechosłowacji» (tamże, 167—8). — W tymże rozdziale są liczne szczegóły o zdecydowaniu ZSRR bronienia Czechosłowacji również przed ewentualną zbrojną agresją ówczesnej Polski — który to fakt, zakomunikowany Warszawie, niewątpliwie przyczynił się do pewnego złagodzenia kroków Becka.

W dzień aneksji krajów czeskich, 15 marca 1939, Fierlinger złożył uroczysty protest przeciw temu aktowi gwałtu, zarówno wobec rządu radzieckiego, jak i w piśmie do Pragi. Gdy w dniu 18 marca t. r. rząd ZSRR na notę niemiecką, informującą o wydarzeniach, odpowiedział, że faktów tych nie może uznać, jako sprzecznych z prawem stanowienia narodów o sobie, oraz jako stanowiących poważne zagrożenie pokoju, Fierlinger oświadczył, że pragnie pozostać na swoim stanowisku, by walczyć o odbudowę niepodległości czechosłowackiej («W służbie...», 195 n., «Od Monachium...», 15 n.). Do Pragi wysłał telegram: «Postępowanie Háchy i Chvalkovskiego jest zdradą... Niech żyje wolna Czechosłowacja!»

Odtąd Fierlinger, cieszący się życzliwością rządu ZSRR, pracuje bez

wytchnienia — kontaktuje się z emigracją czechosłowacką na Zachodzie, ale stale przede wszystkim podkreśla znaczenie poparcia ZSRR dla sprawy czechosłowackiej.

W r. 1940 Fierlinger wyjechał z Moskwy na Zachód, by wrócić do ZSRR w półtora roku potem. Natychmiast niemal po zerwaniu stosunków radziecko-niemieckich, a równocześnie z podobną inicjatywą radziecką w stosunku do polskiego rządu emigracyjnego, ZSRR zaproponował Czechosłowacji nawiązanie stosunków i współpracę polityczną i wojskową dla wspólnych celów⁷⁾. Fierlinger powrócił teraz do Moskwy i mógł rozwinąć bardzo owocną akcję na rzecz utrwalenia tej współpracy, a m. in. dla organizacji czechosłowackich sił zbrojnych na terenie ZSRR, pod dowództwem obecnego czechosłowackiego ministra obrony narodowej gen. Svobody. O tym okresie mamy materiał jednakże tylko w tomie dokumentów «Od Monachium do Koszye», ponieważ tom «W służbie Czechosłowacji» urywa się właśnie w tym najciekawszym momencie — a jakkolwiek na karcie tytułowej dzieła nie ma żadnej wzmianki, iż liczyć ono będzie więcej tomów, uwaga na ostatniej stronie (przed dodatkami): «Koniec pierwszej części» pozwala nam spodziewać się, że niebawem dowiemy się dalszego ciągu.

«Dodatki» zawierają facsimilia różnych pism i telegramów wymienianych między Fierlingerem a Pragę, względnie działaczami na emigracji w r. 1939. Są to często rzeczy bardzo ciekawe i wyraźne, np. poz. nr 9 — telegram Fierlingera z 10 sierpnia 1939 do poselstwa czechosłowackiego w Londynie, stwierdzający, że «Potiomkin właśnie mi oświadczył, że stanowisko ZSRR wobec nas będzie i na zewnątrz formalnie jasne i niekompromisowe. Daje instrukcje Majskiemu⁷⁾, by umówił się z Benešem odnośnie do Genewy».

⁶⁾ O tym najwięcej stosunkowo w Pamiętnikach Beneša i jego poprzednio wydanym zbiorze dokumentów: *Šest let exilu a druhé světové války* (1946).

⁷⁾ Ówczesny ambasador ZSRR w Londynie.

⁵⁾ Wówczas zastępca komisarza spraw zagranicznych.

Jedno zaś z ostatnich przemówień radiowych, zamieszczonych w tomie dokumentów, pod datą 1 lutego 1945 (cyt. dz., str. 419) wspomina o uznaniu polskiego rządu demokratycznego w Warszawie i o konieczności jak najściślejszych stosunków polsko-czechosłowackich, w celu wywalczenia wspólnego zwycięstwa nad Niemcami hitlerowskimi, oraz położenia podstaw dla «braterskiej współpracy na przyszłość».

Z największym zaciekawieniem należy oczekiwać ukazania się dalszych tomów tych pamiętników, stanowiących tak ważny przyczynek do dziejów lat 1938—41 (45), a w każdym razie najdonioślejszą tego rodzaju pozycję na odcinku czechosłowackim. Słusznie podniósł inny recenzent tej książki, że dzieło to należałoby niezbędnie przetłumaczyć na język polski⁸⁾.

Szkoda jedynie, że strona edytorska dzieła jest niedość staranna. Jeżeli nie pomyślano o skorowidzu osób, który byłby bardzo pożyteczny, to przynajmniej dokładniejszy przegląd treści byłby w tomie pamiętni-

⁸⁾ J. R e y c h m a n, w «Przeglądzie Zachodnim», listopad 1948, str. 575.

ków bardzo pożądany (w niektórych egzemplarzach tomu przemówień spisu takiego brak w ogóle). To, co jest najcenniejsze w tomie pamiętników, tj. cylowane dokumenty dyplomatyczne, podano w formie niestandardnej, z punktu widzenia techniki ogłaszania takich materiałów — nawet ubolewania godnej. Już wroczko wo rzuca się w oczy niedostateczne graficznie wydzielenie cytatów z treści opowiadania autora. Nie można się nieraz zorientować, czy dokument podawany jest w całości, czy też w wyjątkach, niekiedy nie można łatwo zorientować się co do daty pisma otrzymanego przez Fierlingera z Pragi, gdyż autor podaje tylko dzień otrzymania (np. na str. 206 wspomina o otrzymanym 25 marca 1939 telegramie od Chvalkovskiego, w którym ten ostatni poleca mu pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej oddanie poselstwa ambasadzie niemieckiej; facsimile tegoż telegramu w tomie dokumentów — str. 22 — pozwala stwierdzić, że telegram był wysłany 24-go). Niekiedy cytaty w tekście nie są dosłownie zgodne z facsimile (np. treść odpowiedzi na wyżej wymieniony telegram, «W służbie» jw., «Od Monachium...», 23). Przykre są też omyłki korektowe, zwłaszcza w cyfrach.

Henryk Batowski

Klement Gottwald: O kulturę a ukolech inteligence. Praha 1949 (Ministerstvo informací a osvěty). Str. 126.

Czechosłowackie ministerstwo informacji i oświaty wydało w formie książkowej zbiór przemówień i listów prezydenta Gottwalda z ostatnich dwu lat, dotyczących spraw kultury i zadań inteligencji w państwie czechosłowackim. Zbiór podzielony jest na cztery części, z których każda poświęcona jest pewnemu odcinkowi życia kulturalnego państwa.

Część pierwsza, którą możnaby nazwać ogólną, obejmuje wystąpienia prez. Gottwalda, analizujące stosunek państwa ludowo-demokratycznego do inteligencji, oraz określające jej zadania w nowym ustroju państwa. Znalazło tu również miejsce określenie znaczenia kultury dla państwa w ogóle: Klemens Gottwald sta-

wia ją obok czynnika produkcji przemysłowej i rolnej, na naczelnym miejscu w życiu państwowym, i realnie uznaje ją za prawdziwą potrzebę narodową. Bezpośredni związek z życiem gospodarczym prezydent Gottwald widzi w tym, że pierwszym warunkiem szerszego rozwoju kulturalnego obywateli jest podniesienie stopy życiowej społeczeństwa, które przyniesie odpowiednio pokierowana gospodarka narodowa. Z drugiej zaś strony kultura, która w przeszłości była dla ludu podniętą w walce o wolność narodową i socjalną, ma dziś stać się podniętą do walki o szczęśliwsze i lepsze życie społeczeństwa.

Część druga zbioru przemówień

poświęcona jest szkolnictwu na wszystkich szczeblach — szkolnictwu wyższemu i podstawowemu, zawodowemu i w końcu partyjnemu. Zostały tu jasno określone zadania, jakie stoją przed szkolnictwem, drogi, którymi powinien iść jego rozwój, oraz metody pracy jakimi ma się posługiwać nauka czechosłowacka.

Część trzecia porusza zagadnienie prasy i pracy dziennikarskiej. Oto niektóre postulaty, które prezydent Gottwald wysuwa pod adresem dziennikarzy: Prasa powinna być obrazem życia i równocześnie drogowskazem. Zadaniem prasy jest podawanie prawdziwych wiadomości, oraz rzeczowe i systematyczne informowanie. Niezbędna jest jasność, prostota i prawda w myśleniu i wypowiedaniu się. Należy mówić prawdę i przyczyniać się do jej zwycięstwa.

Część czwarta mówi o sztuce. Z wyjątkiem dwu problemów, które zostaną omówione poniżej, część ta ma raczej charakter osobisty. Są to listy do kilku czechosłowackich artystów narodowych. Świadczą one o szczerym i gorącym stosunku prezydenta Gottwalda do sztuki i jej wybitnych przedstawicieli, oraz o jego wnikliwym spojrzeniu na dorobek tych artystów.

W swoich wystąpieniach publicznych prezydent Gottwald zajmuje jasne i niedwuznaczne stanowisko wobec problemów, które w rezultacie fałszywego ich naświetlenia przez czynniki wrogo nastawione do ustroju socjalistycznego, wywołują pewien niepokój w społeczeństwie. Omawiany zbiór przemówień i listów zawiera właśnie wystąpienia, dotyczące spraw kultury i roli inteligencji w państwie socjalistycznym. Sfery konserwatywne wysuwały zarzut o charakterze podstawowym: że ustrój socjalistyczny jakoby usuwa z życia państwowego inteligencję, że chce zniwelować społeczeństwo i dlatego nieprzychylnie ustosunkowuje się do ludzi o wyższym wykształceniu. Dziś zaś w propagandzie antykomunistycznej operuje się głównie tezą, że ustrój ten ogranicza swobodę twórczą inteligencji. Klemens Gottwald

bezpośrednio obala te zarzuty, naświetlając stosunek państwa ludowo-demokratycznego do inteligencji. Nadto odpowiedzią głęboko przekonującą jest konkretna inicjatywa inteligencji na polu rozwoju życia kulturalnego państwa.

W ustroju kapitalistycznym inteligencja jest narzędziem egoistycznej działalności jednostek, a głównym i decydującym celem we wszelkich poczynaniach naukowych, technicznych czy artystycznych jest materialna korzyść jednostki. Bez przesady można powiedzieć, że kapitalizm ustosunkowuje się wręcz wrogo do takiej działalności kulturalnej, która nie służy jego interesom.

W przeciwieństwie, państwo ludowo-demokratyczne kieruje się potrzebami ogółu i dąży do jak najwyższego poziomu życia całego społeczeństwa we wszystkich dziedzinach. Dlatego nie ma tu granic dla rozwoju gospodarki, techniki i kultury. Usunięto tu z życia państwowego groźbę kryzysów. Nie istnieje tu pojęcie nadprodukcji inteligencji. Przeciwnie, dąży się do maksymalnego rozszerzenia jej liczebności, oraz do podniesienia jej poziomu i kwalifikacji. Nie ma mowy o ograniczaniu swobody działalności inteligencji. Państwo ludowe nie chce nauki i kultury uboższej i jednokierunkowej, lecz przeciwnie chce ją mieć bogatszą, obfitszą i wszechstronniejszą niż dotychczas. Aby inteligencja mogła cel ten osiągnąć, potrzebuje ona oczywiście wolności badań i doświadczeń, musi ona mieć nie związane ręce, lecz skrzydła.

Bezpodstawne i cyniczne jest twierdzenie, jakoby postulat ucziwej i zgodnej z własnym sumieniem pracy dla ogółu, postulat zbliżenia się do społeczeństwa czy zrośnięcia z nim w organiczną całość był ograniczeniem wolności nauki i sztuki. Postulat ten przecież stawia przed inteligencją najbardziej zaszczytne zadanie stworzenia lepszego i doskonalszego życia, wychowania nowego człowieka. Aby podnieść współobywateli duchowo i moralnie inteligencja musi im uprzystępnąć całe bogactwo kulturalne przeszłości, musi na oścież otworzyć bramę do gmachu wiedzy i piękna. Ale nie tylko chodzi o to, by przekazać człowiekowi dnia dzisiejszego

szego wartościowy dorobek kulturalny czasów przeszłych. Dla tego człowieka inteligencja powinna tworzyć nową kulturę, żyjącą teraźniejszością a torującą drogę naprzód.

Powiedziałem wyżej, że Klemens Gottwald występuje również z konkretną inicjatywą na polu jak najszerszego rozwinięcia życia kulturalnego państwa. W omawianym zbiorze przemówień i listów dążność ta znalazła wyraz w przemówieniu poświęconym sprawie uprzyświecenia dzieł najwybitniejszego czeskiego pisarza historycznego, Alojzego Jiráska ogółowi społeczeństwa. We wspomnianym przemówieniu chodzi także o rzecz bardziej zasadniczą. Sformułowano tu stosunek społeczeństwa ludowo demokratycznego do twórczości czasów przeszłych. Społeczeństwo to nie zrywa kontaktu z tradycją kulturalną, lecz przeciwnie poświęca jej dużo uwagi, więcej niż to czyniono kiedykolwiek przedtem. Klemens Gottwald podkreśla jednak potrzebę dokładnego przeanalizowania i przewartościowania narodowego dorobku kulturalnego, który czynniki kapitalistyczne, często nieświadomie ale częściej jeszcze umyślnie, stawiały w fałszywym świetle. «Nasz stosunek do przeszłości narodowej» — mówi Klemens Gottwald — «jest bardzo żywy, staramy się z niej dużo

nauczyć. Ale chodzi o to, by zwrócić główną uwagę na te okresy historyczne, w których nasz naród szedł naprzód, trzeba zająć się postępowymi i wolnościowymi tradycjami naszego narodu i jego kultury».

Klemens Gottwald rzucił hasło spopularyzowania dzieł Jiráska, bo właśnie w twórczości tego pisarza znalazły wyraz te tradycje narodowe, które prowadzą naprzód, do wolności i do rozkwitu życia. W przemówieniu tym prez. Gottwald stwierdza, że akcja odnosząca się do Jiráska jest początkiem szerokiej działalności zmierzającej do oddania kultury w ręce jej prawdziwego gospodarza, którym jest lud. Ostatnie miesiące wykazały, że tak jest istotnie. Społeczeństwo czechosłowackie otrzymuje coraz to nowe wartości kulturalne. W parze z rozwojem gospodarczym państwa idzie rozwój kulturalny.

Omawiany zbiór przemówień i listów powstawał stopniowo w związku z różnymi okazjami. A jednak stanowi on jedną całość, obrazującą w sposób jasny i zwięzły politykę kulturalną państwa socjalistycznego. Książka ta jest przekonującym argumentem w walce ideologicznej dwu światów, wykazującym ogromny rozmach i nieograniczone wprost możliwości rozwoju kulturalnego w ustroju socjalistycznym.

Władysław Urbańczyk

Konstytucja Republiki Czechosłowackiej. Ministerstwo Informacji i Oświaty. Praga — październik 1948. Przekład mgra Rudolfa Janička. Str. 72.

Z uznaniem witamy, wydany przez Ministerstwo Informacji i Oświaty Czechosłowacji zaledwie w pięć miesięcy po uchwaleniu nowej Konstytucji czechosłowackiej, jej polski przekład. Będzie on nie tylko znacznym ułatwieniem dla polskich prawników interesujących się zagadnieniami konstytucyjnymi naszego sąsiada, ale przede wszystkim udostępni szerokiemu ogółowi zaznajomienie się z zasadami ustrojowymi nowej ludowo - demokratycznej Czechosłowacji.

Z zadowoleniem jednak musimy stwierdzić, że nasz «Demokratyczny Przegląd Prawniczy» wyprzedził cze-

chosłowackie Ministerstwo Informacji i Oświaty, drukując w nrze 8 (sierpień 1948) tłumaczenie tejże Konstytucji. Ciekawą będzie rzeczą porównanie obu przekładów, z których jeden został dokonany przez Polaka, a drugi przez Czecha¹⁾.

¹⁾ Do porównania użyto dwu egzemplarzy w jęz. czeskim: 1) «Ustava 9. května. Usnesení Ústavodárného Národního Shromáždění», Praga, květen 1948, Ministerstvo Informaci (dar W. Kopeckiego, ministra informacji); 2) «Ustava 9. května», 1948, Ministerstvo Informaci.

Tłumacz polski, obawiając się, aby nie zniekształcić intencji ustawodawcy czechosłowackiego, starał się jak najwierniej oddać tekst Konstytucji, tłumacz czeski zaś, dla którego ta trudność nie istniała, chciał dostosować czechosłowackie instytucje prawne do polskich pojęć.

Tak np. organ władzy wykonawczej na Słowacji po czesku («sbor pověřenců»²⁾ polski tłumacz oddaje dosłownie «Zespół Pełnomocników», w odróżnieniu od rady, która po czesku brzmi tak samo «rada» (np. Slovenská národní rada — Słowacka Rada Narodowa), tłumacz czeski zaś posłużył się właśnie określeniem «Rada Pełnomocników» — bliższym czytelnikowi polskiemu. Dalej («národní výbor», organ administracji publicznej, polski tłumacz przekłada dosłownie «Komitet Narodowy», podczas gdy tłumacz czeski używa przez analogię do tychże polskich rad terminu «Rada Narodowa». Z kolei («národní pojištění» przełożone jako «ubezpieczenia powszechne» przez tłumacza czeskiego jest trafniejsze od dosłownego «ubezpieczenia narodowego».

Art. I (2) Konstytucji w wiernym przekładzie w «DPP» brzmi: «Lud jest jedynym źródłem wszelkiej władzy w państwie», podczas gdy w publikacji Min. Inf. i Ośw. czytamy: «Wszelka władza w państwie należy do ludu». Słuszniejsze wydaje się tłumaczenie wierne, gdyż lepiej oddaje myśl ustawodawcy — wyrażenie zasady suwerenności ludu. Podobnie w art. IV (3) dosłowny przekład «...lud tworzy dobrowolne organizacje...» jest szczęśliwszy od tłumaczenia czeskiego «...lud powołuje dobrowolne organizacje...».

W § 3 (3) poprawne będzie określenie użyte przez tłumacza czeskiego «zatrzymanie przez organy władzy», «zatrzymany», a nie «uwięzienie», «uwięziony», jak pisze tłumacz polski, gdyż chodzi tu właśnie o zatrzymanie obywatela, dozwolone do 48 godz.

W § 19 (2) tłumacz polski opuścił zdanie «Państwo troszczy się o to, aby były one [tj. dobra kulturalne] dostępne dla wszystkich oraz udziela

poparcia nauce i sztuce w interesie rozwoju kultury narodowej, postępu i dobrobytu ogółu», a w § 20 pominał, że ograniczenie wolności badań naukowych może nastąpić tylko «w drodze ustawy». W § 22 (2) w polskiej publikacji użyto lepszego określenia: «Eksploatacja radia i telewizji należy wyłącznie do państwa», niż w praktyce: «Prawo organizowania audycji radiowych i telewizyjnych należy wyłącznie do państwa», ponieważ eksploatacja jest pojęciem szerszym, w którym mieści się i prawo organizowania audycji.

W § 38, wymieniającym wypadki, w których prawa i wolności obywatelskie ulegają ograniczeniu, w tłumaczeniu w «DPP» w zdaniu zaczynającym się od «gdy dojdzie do wypadków zagrażających» opuszczono słowa «ustrojowi ludowo-demokratycznemu».

§ 41 (1) mówi: «Zgromadzenie Narodowe stwierdza ważność wyborów poszczególnych posłów...», a nie jak w DPP — «...zatwierdza»³⁾, zaś w pkt. (2) tego par. zamiast «zastwierdzenie» powinno być «stwierdzenie»; to samo w § 99 pkt. (1) i (2) mówiących o odpowiednich uprawnieniach Słowackiej Rady Narodowej w stosunku do posłów do Słow. Rady Nar. Tłumacz czeski zaś w § 41 (1) używa także nieściśle określenia «orzeka», a w pkt. (2): «zatwierdzenie» oraz już prawidłowo w § 99 (1) i (2): «stwierdza» i «stwierdzenie».

W § 45 wg tłum. czeskiego czytamy: «Do wdrożenia jakiegokolwiek karno-sądowego lub karno-administracyjnego postępowania przeciwko posłowi za jego czyny lub zaniechania wymagana jest zgoda Zgromadzenia Narodowego»; zamiast «karno-administracyjnego postępowania» powinno być tak jak w tłumaczeniu «DPP» — «dyscyplinarnego», gdyż wyraz «karny» użyty w Konstytucji znaczy «karzący służbowe przekroczenia» (czyli dyscyplinarny)⁴⁾, natomiast w tym samym zdaniu wła-

³⁾ W oryginale: overuje — legali-
zuje.

⁴⁾ Slovník Jazyka Českého (zpracovali prof. Pavel Vaša a dr František Trávníček), Praha 1941: kárný = trestající služební přestupky.

²⁾ Po słowacku: sbor poverenikov.

ściwsze jest tłumaczenie czeskie «za jego czyny lub zaniechania» niż «za jego czyny lub zaniedbania» wg tekstu z tłum. polskiego, ponieważ przeciwstawieniem czynu jest właśnie zaniechanie.

W § 54 (2) w zdaniu «...uchwała zatwierdzająca wyrok skazujący w postępowaniu karnym przeciw Prezydentowi Republiki lub członkom rządu» tłumacz czeski opuścił słowo «skazujący», które jest ważne, skoro może być również wyrok niewinniający. W § 73 (1) bardziej logicznie wydaje się tłumaczenie w «DPP»: «Jeżeli Prezydent nie pełni swych funkcji lub jest chory dłużej niż sześć miesięcy...», niż w czeskiej publikacji: «Jeżeli Prezydent w wyniku choroby lub zajęć nie sprawuje swego urzędu dłużej niż sześć miesięcy...». W § 74 pkt. 2 w tłumaczeniu czeskim powiedziano: Prezydent «przyjmuje i akredytuje posłów»; lepsze tu będzie «przyjmuje i akredytuje przedstawicieli dyplomatycznych» wg tłum. polskiego, ponieważ prezydent przyjmuje i akredytuje nie tylko posłów ale i ambasadorów, w pktcie zaś 3 t. par. tłumacz czeski błędnie przełożył «...ogłasza jego [tj. Zgromadzenia Narodowego] kadencję za skończoną», podczas gdy Konstytucja mówi «...ogłasza jego sesje za ukończone»⁹⁾. Z kolei tłumaczenie czeskie § 77 mówi, że każdy akt Prezydenta wymaga do swej ważności podpisu «właściwego członka rządu», w tłum. polskim zaś mówi «odpowiedzialnego członka rządu». Słowo «właściwy» wydaje się również logiczne, ale użyte w oryginale słowo «odpovědný» = odpowiedzialny (a nie odpowiedni, czy właściwy, co brzmi po czesku «příslušný»).

§ 84 (2) brzmi «Jeżeli Zgromadzenie Narodowe odmówi rządowi zaufania lub odrzuci wniosek rządowy o wyrażenie zaufania...»; tłumacz czeski pominął tu zdanie: «lub odrzuci wniosek rządowy o wyrażenie zaufania».

§ 92 (3) ściślej przyswoił tłum. czeski: «Do zakresu władzy wykonawczej należy ustanawianie organów publicznych z wyjątkiem tych, które wyposażone są w prawa zwierzchni-

cze...», niż polski, który w miejsce «praw zwierzchniczych» użył określenia «kompetencji politycznych»⁹⁾.

W § 96 (1) pkt 2 tłumacz czeski przekłada błędnie «školy matefské» tj. szkoły pielęgniarские, jako «szkoły powszechne»; pkt 8 t. art. mówi «...o ile nie narusza się struktury obowiązujących na terenie całego państwa przepisów prawa pracy...» — czeski tłumacz opuścił tu słowo «pracy».

§ 122 (1) brzmi «Jeżeli rozporządzenie, uchwała lub zarządzenie Zespołu [Rady] Pełnomocników ..znajduje się w sprzeczności z Konstytucją, ustawą, ustawą Słowackiej Rady Narodowej...» w tłum. czeskim zniekształcono 2 cz. zdania: «...pozostaje w sprzeczności z Konstytucją, ustawą Słowackiej Rady Narodowej...», — opuszczając słowo «ustawą» oznaczające ustawę ogólnopaństwową, hierarchicznie od ustawy Słowackiej Rady Narodowej wyższą.

Pkt (2) tego par. w tłumaczeniu czeskim brzmi: «W wypadkach wyszczególnionych w ustępie 1 może minister wstrzymać wykonanie wydanego przez Radę Pełnomocników (pełnomocnika) zarządzenia...», podczas gdy tekst Konstytucji nie mówi nic o Radzie Pełnomocników, a tylko o pełnomocniku: «W wypadkach wymienionych w ustępie 1 może minister wstrzymać wykonanie zarządzenia wydanego przez pełnomocnika...» (tak samo w «DPP»).

§ 124 wg tekstu Konstytucji ma dwa ustępy, a tłumacz czeski mylnie podaje trzy, przy czym trzeci wyraża ten sam sens, co drugi, tylko wyrażony w innej formie.

§ 133 brzmi «Finansowa gospodarka Komitetów [Rad] Narodowych winna być ..uregulowana w drodze ustawodawczej...»; w tłumaczeniu w «DPP» brak słów «w drodze ustawodawczej».

W § 135 (1) «Soudy občanské» tłumacz polski przekłada «sądy obywatelskie»; słuszniej podaje tłum. czeski «sądy cywilne» (jako przeciwstawie-

⁹⁾ Judr. F. Ehleman — F. Volf, «Českoněmecké právnické názvosloví»: vysostně pravomoci = prawa [kompetencje] zwierzchnicze (niemieckie: Hoheitsrechte).

⁹⁾ Zasedání = sesja.

nie do sądów karnych). § 141 (1) tłumacz czeski błędnie tłumaczy «Warunki niezbędne dla osiągnięcia kwalifikacji sędziego zawodowego...» — ma być «Warunki niezbędne dla osiągnięcia stanowiska sędziego zawodowego...»⁷⁾; w ust. (2) t. par. powinno być «...na zasadzie prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego» (a nie jak w «DPP» «karnego»⁸⁾).

W § 163 brak w czeskim tłumaczeniu ustępu (3): «Rząd przedkłada Zgromadzeniu Narodowemu regularne sprawozdania o realizacji jednolitego planu gospodarczego».

§ 165 (1) wg tekstu Konstytucji, tak jak i w tłumaczeniu w «DPP» głosi: «Obywatelstwo państwowe w Republice Czechosłowackiej jest jedno i jednolite», a nie jak w praskiej publikacji «Obywatel czechosłowacki nie może równocześnie być obywatelem innego państwa. Obywatelstwo czechosłowackie jest jednolite». Wygląda tu jak gdyby tłumacz zasugerował się art. 87 naszej Konstytucji marcowej.

Porównanie powyższe nie jest pełne, o tyle, że nie wymieniono tu takich niedociągnięć, które nie zmieniają treści Konstytucji; zresztą tych niewymienionych pozostało już bardzo niewiele.

⁷⁾ Tamże: způsobilost = zdolność nabycia czegoś.

⁸⁾ Patrz odnośnik ⁴⁾.

Odnosnie do przekładu wydane-go przez Ministerstwo Informacji i Oświaty, nie umniejszając bynajmniej zasług tłumacza czeskiego, musimy jednak dla porządku wytknąć, drobne zresztą, usterki językowe, jak «Sowieckie Republiki» (po polsku: Republiki Radzieckie), «piastuje kulturę fizyczną», «na Słowacji» (po polsku: w Słowacji), pieniądze (po polsku: bankowość lub banki), «administracja zdrowia», «administracja społeczna» (po polsku: opieka zdrowotna, opieka społeczna), «odszkოდowanie» na określenie diet poselskich, itp. oraz pewną ilość błędów korektorskich, szczególnie częste opuszczenie litery «i», np. nepodzielny, nezawisly, sędzowie, i in., a zwłaszcza pomyłki w cyfrach (§ 173 — data ogłoszenia poprzedniej Konstytucji czechosłowackiej, powinna być: 29 lutego 1920, a nie: 20 lutego 1920, w § 174 — nr Dz. Ust. odnośnie do ustawy z 2 lipca 1947 — powinien być nr 140, a nie 104.

To są oczywiście tylko drobiazgi. Publikacja jest jak najbardziej pożyteczna i jedyny dezyderat jaki chcemy wysunąć pod adresem Ministerstwa Informacji i Oświaty, to, aby wydano jak najwięcej tłumaczeń z dziedziny dokumentarnej, np. bardzo pożądane byłoby wydanie po polsku ustawy o planie pięcioletnim (tak jak poprzednio ustawę o planie dwuletnim wydał Orbis).

Alina Szklarska

Pochodně, výbor z polské poesie 1938—1945, přeložil Jan Pilař, Praha 1947, Fr. Borový, s. 103, nlb. 9.

Wśród sporej gromadki tłumaczy z literatury polskiej w Czechosłowacji, w dziedzinie przekładów z poezji coraz bardziej wybija się nazwisko młodego poety Jana Pilařa, znanego już czytelnikowi polskiemu z licznych notatek i artykułów, które w ostatnich czasach przynosiła prasa, a wreszcie z dwukrotnego pobytu poety w Polsce.

Pilař, mimo swego młodego wieku, jest autorem kilku oryginalnych tomów wierszy. Jako poeta szedł zawsze własną drogą a w nowym, kształtującym się życiu literackim Czech nie należał do żadnej z wiecznie kló-

cących się sześciu grup poetyckich. Po wypadkach lutowych 1948 roku zajął wybitne stanowisko w organizacji Związku Pisarzy Czeskich.

Dla nas postać Pilařa jest szczególnie sympatyczna, jako tłumacza najnowszej poezji polskiej, którą przyswaja od r. 1945. W swoim dorobku tłumacza posiada tom przekładów z najnowszej poezji polskiej, który wydał w r. 1947. Jest to właściwie antologia z antologii, tłumacz bowiem oparł się na materiale zawartym w powielanym wyborze K. Wyki «Z lat wojny» (1945). Tomik czeski posiada 43 wiersze, od Staffa począw-

szy, do Bratnego i Różewicza. Po-słowie o najmłodszej poezji polskiej napisał prof. K. Krejčí.

Przy ocenie przekładów Pilařa mořnaby wysunąć dwa zarzuty, które bynajmniej nie umniejszają jej wartości jako pierwszej tego rodzaju pozycji na rynku czeskim po wojnie. Wyboru wierszy dokonano z gotowej już antologii, wskutek czego tłumacz był skazany na szczupły dobór materiału. Drugie zastrzeżenie odnosi się do faktu, że przekład całości dokonany został przez jednego tłumacza. Zbiorowe opracowania antologii poetyckich mają tę wyższość, że przekłady są bardziej zróżniczkowane, jak to mamy np. w antologii «Dwa wieki poezji rosyjskiej». Opracowanie antologii przez jednego tłumacza grzeszy często jednostronnością, zwłaszcza jeśli autor, mając gotowy szablon, jednakowo podchodzi do każdego tłumaczonego utworu, używając tych samych skrótów, ułatwień i chwytów.

«Dobre tłumaczenie — mówi St. Szuman w swojej ciekawej książce *O kunście i istocie poezji lirycznej* — zbliża nas do przeżycia danego utworu, a decydującym momentem w tłumaczeniu jest to, że poza samą techniką i kunsztem poetyckim, wysoki poziom artystyczny tłumacza, pozwala mu z tłumaczenia stworzyć nowy utwór, mniej lub więcej doskonały».

Mořna powiedzieć, że większość transpozycji poetyckich Pilařa zbliża czytelnika do oryginału polskiego. Tłumacz nie przekłada niewolniczo, ale stara się (o ile to możliwe) podpatrzeć polskiego autora, zwłaszcza

w zakresie rytmiki czy też rymowania, stosując w momentach trudniejszych asonans i tzw. niedorym.

Mimo duřej, zdawałoby się swobody z jaką Pilař tłumaczy, widać w niektórych wierszach «świadomy trud», łamanie się z formą, aby jak najlepiej wyczuć dany utwór. Rzecz zrozumiała, że przekłady Pilařa, które on ogłasza po wydaniu omawianej antologii, stoją wyżej pod względem techniki. Ale już tu widać za-datki tego zacięcia i chęć oddania subtelności języka i piękna oryginału. Widać również, że tłumacz ukochał przedmiot i pasjonuje się nim i że przystąpił do pracy z młodym, pełnym zapału sercem. A to najważniejsze.

Pilař w dalszym ciągu systematycznie i uparcie tłumaczy i propaguje naszą poezję nad Weltawą. Spodziewać się należy, że da nam wkrótce nowy tom tłumaczeń, co nas zobowiązuje do szybkiego rewanzu.

Anbr.

Od Redakcji. Z opóźnieniem niestety, z powodu nawalu nagromadzonych materiałów, przynosimy bliźsze dane o tym pięknym zbiorze tłumaczeń poetyckich, dokonanych przez tak młodego nam p. Jana Pilařa, którego Redakcja nasza miała przyjemność gościć w r. 1947 w Krakowie (por. rocznik 1947, str. 127). Zwracamy też uwagę naszym Czytelnikom, że pierwszy wiersz tłumaczony z czeskiego, jaki ogłosiliśmy w swoim czasie, był właśnie utworem p. Pilařa (zob. «Życie Słowiańskie» r. 1946, str. 182).

KRONIKA POLITYCZNA

ZSRR

1. 1. obchodźno uroczystości na terenie ZSRR 30-lecie utworzenia Białoruskiej Rep. Radzieckiej.

20. 1. Prezydium Rady Najwyższej ZSRR ratyfikowało umowę polsko-radziecką o stosunkach prawnych na granicy państwowej polsko-radzieckiej podpisaną w Moskwie 8. 7. 1948.

21. 1. na terenie całego Związku Radzieckiego odbywały się uroczystości związane z 25-tą rocznicą śmierci Lenina.

24. 1. w Rydze rozpoczął obrady 1-szy Zjazd Komunistycznej Partii (bolszewików) Łotwy.

25. 1. rozpoczął się 16 Zjazd Komunistycznej Partii (bolsz.) Ukrainy.

30. 1. Agencja TASS opublikowała treść odpowiedzi Stalina na zapytania postawione mu przez dyrektora naczelnego amerykańskiej agencji «International News Service» King-sbury Smitha: że ZSRR mógłby współpracować z USA dla urzeczywistnie-

nia paktu pokoju i stopniowego rozbrojenia.

5. 2 rząd ZSRR zwrócił się do rządu Norwegii z propozycją zawarcia paktu o nieagresji.

8. 2. Rada Bezpieczeństwa ONZ przystąpiła do rozpatrzenia rezolucji radzieckiej z listopada ub. r. o zakazie broni atomowej i ograniczeniu sił zbrojnych wielkich mocarstw. Delegat radziecki przedłożył projekt nowej rezolucji, która zobowiązuje Komisję w terminie do 1. 6. 1949 do opracowania planu ograniczenia zbrojeń i zmniejszenia sił zbrojnych wielkich mocarstw oraz o zakazie broni atomowej i kontroli energii atomowej. Przy głosowaniu projekt został odrzucony przez większość anglo amerykańską.

10. 2. Wszeczwiązkowe Towarzystwo Geograficzne na posiedzeniu odbytym w Leningradzie powzięło rezolucję protestującą przeciw usiłowaniu niektórych państw rozwiązania zagadnień Antarktydy bez udziału ZSRR, mimo tego, że uczeni badacze rosyjscy odegrali wybitną rolę w jej odkryciu.

23. 2. na terenie całego państwa odbyły się uroczyste obchody poświęcone 31 rocznicy utworzenia Armii Radzieckiej.

24. 2. Min. Spraw Zagranicznych ZSRR przesłało ambasadorom Anglii i USA w Moskwie noty w sprawie naruszenia przez rządy obu tych państw zobowiązań dotyczących repatriacji obywateli radzieckich z Niemiec i Austrii.

27. 2. uczczono 10-lecie śmierci wybitnej działaczki rewolucyjnej, żony Lenina — Nadzieży Krupskiej.

CZECHOSŁOWACJA

Z dniem 1 stycznia 1949 r. wszedł w życie nowouchwalony podział administracyjny Czechosłowacji. Nowy system zrywa z dotychczasowym podziałem na «ziemie» (kraje: Czechy, ziemia morawsko-śląska i Słowacja), a wprowadza mniejsze obwody, tzw. «kraje» w ilości 19. Nowy podział wiązuje do łączności gospodarczej oraz uwzględnia warunki terenowe, położenie łańcuchów górskich, rzek itp.

8. 1. w Pradze nastąpiło uroczyste otwarcie Polskiego Ośrodka Informacyjnego.

21. 1. w Warszawie podpisano konwencję o pomocy prawnej między Polską a Czechosłowacją. Dotychczasowe trzy przedwojenne umowy tego rodzaju tracą swą moc obowiązującą. Nowa konwencja ustala tryb postępowania, polegający na bezpośrednim porozumiewaniu się zarówno w sprawach cywilnych jak i karnych. W ten sposób wszelkie dokumenty sądowe uzyskują ważność na obszarze dwóch krajów, a wyroki są prawomocne na terenie Polski i Czechosłowacji.

24. 1. rozpoczęły się obrady Plenum KC Komun. Partii Czechosłowacji. Tematem obrad, poza programowym omówieniem działalności i zadań partii, były przygotowania do IX Kongresu Komunistycznej Partii Czechosłowacji.

10. 2. decyzją rządu czechosłowackiego ustanowione zostało nowe odznaczenie — Order 25 lutego 1948 r. — dla upamiętnienia wydarzeń lutowych. Order będzie przyznawany przez prezydenta Republiki na wniosek rządu. Nowy order posiada 3 klasy.

12. 2 Trybunał Wojskowy w Pradze ogłosił wyrok w procesie b. gen. dyw. K. Janouška i kilku wyższych oficerów czechosl., którzy byli oskarżeni o dezercję i zbrodnię zdrady wojskowej. Wyrok obejmuje kary więzienia od 10—19 lat.

19. 2. wznowiono rozmowy między Frontem Narodowym a przedstawicielami Kościoła Katolickiego.

24. 2. Czechosłowackie Zgromadzenie Narodowe ratyfikowało umowę o pomocy prawnej podpisaną między Polską a Czechosłowacją 23. 1. 1949.

24. 2. w rocznicę wydarzeń lutowych odbyło się uroczyste posiedzenie KC Komunistycznej Partii Czechosłowacji.

BULGARIA

16. 1. obchodzono uroczyste w Bulgarii jako pierwszą rocznicę zawarcia traktatu przyjaźni i pomocy wzajemnej z Rumuniam.

12. 1. Bułgarska partia demokratyczna «Zveno», wchodząca w skład rządu Frontu Ojczyźnianego, posta-

nowiła połączyć się z Frontem Ojczyźnianym.

30. 1. w Sofii obradował II Kongres Towarzystw Przyjaźni Bułgarsko-Radzieckiej z udziałem ok. 1 000 delegatów z całego kraju.

1. 2. otwarte zostało zwyczajne posiedzenie Wielkiego Zgromadzenia Narodowego Bułgarii.

14. 2 w Warszawie odbyło się złożenie listów uwierzytelniających przez pierwszego ambasadora Bułgarii w Polsce, gen. F. Kozovskiego. Wzajemne podniesienie przedstawicielstw dyplomatycznych do rangi ambasad wiąże się z podpisaniem układu o przyjaźni i pomocy wzajemnej z dnia 29. 5. 1948 r.

20. 2. Komitet Wykonawczy Bułgarskiej Partii Radykalnej powziął decyzję przystąpienia do Frontu Ojczyźnianego.

23. 2. W Wielkim Zgromadzeniu Narodowym wicepremier Kolarov oświadczył w swym przemówieniu, że Republika Ludowa Bułgarii zapewnia całkowitą wolność sumienia i kultu.

23. 2. rząd bułgarski wystosował protest do generalnego sekretarza ONZ w związku z kilkakrotnym naruszeniem granicy bułgarsko-greckiej przez oddziały wojska greckiego oraz samoloty greckie.

25. 2 w Sofii rozpoczął się proces przeciwko grupie pastorów kościołów ewangelickich w Bułgarii oskarżonych o szpiegostwo, i wykorzystywanie wolności religii dla celów wroghich państwu ludowemu.

Nowa ustawa administracyjna wprowadzona w Bułgarii przewiduje, że na wszystkich szczeblach administracji publicznej władzę wykonywać będą Rady, wybierane bezpośrednio przez ludność.

RUMUNIA

9. 1. KC Rumuńskiej Partii Robotniczej na plenarnym posiedzeniu powziął rezolucję w sprawie utworzenia jednolitej organizacji młodzieżowej, która ma objąć młodzież robotniczą i chłopską.

13. 1. zakończyły się obrady zwyczajnej sesji Wielkiego Zgromadzenia Narodowego Rumunii. Przyjęta została uchwała o utworzeniu Rad

Narodowych w gminach wiejskich i miejskich, realizująca postulat państwa ludowego o bezpośrednim udziale mas pracujących w rządzeniu państwem.

26. 1. w Bukareszcie podpisana została między Ludową Republiką Rumunią a Polską umowa o przyjaźni i pomocy wzajemnej.

6. 2. Partia Narodowo-Chłopska w Rumunii powzięła uchwałę o samorozwiązaniu się. W motywach tej decyzji podkreśla się, że partia wypełniła swe zadania w walce o utrwalenie ustroju demokratycznego w Rumunii; obecnie sojusz warstw średnich z klasą robotniczą winien nastąpić w istniejących już organizacjach masowych jak rady ludowe, związki zawodowe itp.

WĘGRY

31. 1. obchodzone uroczyste na terenie całego państwa, jako 3-cią rocznicę proklamacji Węgierskiej Republiki Ludowej.

31. 1. zakończył się przed Trybunałem Ludowym w Budapeszcie proces przeciw grupie węgierskich faszystów, którzy w czasie wojny należeli do skrajnie prawicowej organizacji «Strzelistego krzyża». 7-miu głównych oskarżonych skazano na karę śmierci.

1. 2. utworzony został Węgierski Niepodległościowy Front Ludowy, który powstał na miejsce dawnego Narodowego Frontu Niepodległościowego z grudnia 1944 r. W skład nowego Frontu wchodzi: Węgierska Partia Pracujących, Niezależna Partia Drobnych Rolników, Partia Narodowo-Chłopska, Węgierskie Związki Zawodowe, Związek Chłopów Pracujących i Robotników Rolnych, Związek Węgierskich Kobiet Demokratycznych i Ludowy Związek Młodzieży Węgierskiej. Ukonstytuowała się również Tymczasowa Krajowa Rada Węgierskiego Niepodległościowego Frontu Ludowego, która będzie sprawować swą władzę aż do czasu wyboru Stałej Rady Krajowej przez Kongres Frontu Ludowego.

5. 2. w związku z ucieczką za granicę przywódcy partii ludowo-demokratycznej Węgier, Barankovicsa, kierownictwo partii powzięło uchwałę o rozwiązaniu.

8. 2. Sąd Ludowy w Budapeszcie skazał kard. Mindszenty'ego za zdradę kraju i spekulacje walutowe na karę dożywotniego więzienia. Sześciu współoskarżonych skazanych zostało na kary więzienia i robót.

18. 2. obchodzono uroczyste, jako pierwszą rocznicę podpisania przez

Węgry i Związek Radziecki układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy.

ALBANIA

11. 1. w Tiranie obchodzono uroczyste 3-cią rocznicę proklamacji Albańskiej Republiki Ludowej. *sb*

KRONIKA GOSPODARCZA

ZSRR

7. 1. Prezydium Rady Najwyższej ZSRR wydało dekret o połączeniu ministerstw: przemysłu węglowego obszarów zachodnich i przemysłu węglowego obszarów wschodnich w jedno ministerstwo przemysłu węglowego.

10. 1. w Moskwie podpisano protokół o wymianie towarowej na rok 1949 między ZSRR a Norwegią. Na mocy tego układu, ZSRR dostarczy Norwegii: 100 tys. t pszenicy, 50 tys. t żyta, 25 tys. t kukurydzy, 40 tys. t fosfatu, 10 tys. t rudy manganowej, chromu i parafiny. W zamian za to Norwegia dostarczy: 25 tys. t tłuszczu rybnego, 33 tys. t śledzi i innych towarów.

15. 1. w wyniku przeprowadzonych rokowań handlowych między polską delegacją handlową a Min. Handlu Zagranicznego ZSRR, podpisano w Moskwie protokół o wzajemnych dostawach towarów na rok 1949. Obroty zostały rozszerzone o 35% w porównaniu z poziomem rocznych dostaw przewidzianych przez umowę 5-letnią, zawartą 26 stycznia 1949 r. Wartość dostaw towarowych na r. 1949 wyniesie ok. 715 mln. rubli z każdej strony (nie wliczając w to dostaw inwestycyjnych ze strony ZSRR dla Polski w ramach umowy kredytowej). Polska otrzyma bawełnę, rudy żelaza, manganu, chroma, samochody, traktory, maszyny rolnicze, produkty naftowe itd., w zamian za węgiel, tabor kolejowy, wyroby hutnicze, towary włókiennicze, cukier itp.

20. 1. Centralny Urząd Statystyczny przy Radzie Ministrów ZSRR opublikował dane dotyczące wykonania państwowego planu gospodar-

czego ZSRR w roku 1948. Plan produkcji przemysłowej na r. 1948 został wykonany w 106%, produkcja przemysłowa podniosła się w r. 1948 w porównaniu z r. 1947 o 27% i przekroczyła przedwojenny poziom z r. 1940 o 18%.

25. 1. opublikowano w Moskwie komunikat o naradzie ekonomicznej, która odbyła się w styczniu br. w Moskwie z udziałem przedstawicieli Bułgarii, Węgier, Polski, Rumunii, Czechosłowacji i ZSRR i o utworzeniu Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, złożonej z przedstawicieli tychże państw. Ustalono, że Rada jest organizacją otwartą, do której mogą przystąpić i inne kraje Europy stojące na gruncie zasad Rady. Rada będzie odbywała periodyczne posiedzenia kolejno w stolicach poszczególnych państw, członków Rady.

26. 1. Prezydium Rady Najwyższej ZSRR postanowiło połączyć Min. Przemysłu Spożywczego i Min. Przem. Gastronomicznego w jedno Ministerstwo Przemysłu Spożywczego ZSRR.

30. 1. do Moskwy przybyła szwedzka delegacja handlowa dla przeprowadzenia rokowań handlowych.

8. 2. na międzynarodowej konferencji zbożowej w Waszyngtonie delegat ZSRR oświadczył, że Zw. Radziecki gotów jest oddać do dyspozycji FAO poważne ilości pszenicy, gdyby doszło do zawarcia międzynarodowego układu zbożowego.

11. 2. w związku z notą rządu jugosłowiańskiego w sprawie utworzenia w Moskwie Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej bez udziału Jugosławii — rząd ZSRR oświadczył, że rząd jugosłowiański swą nieprzychylną polityką w stosunku do ZSRR sam wykluczył możliwość wzięcia udziału w naradach. Niemniej jednak rząd

ZSRR uważa za pożądane, by Jugosławia uczestniczyła w Radzie, co jest uzależnione od zmiany dotychczasowego stosunku do ZSRR i krajów demokracji ludowej i powrotu do dawnej polityki przyjaźni.

15. 2. Rada Min. ZSRR powzięła uchwałę o utworzeniu głównego zarządu do spraw przemysłu poligraficznego wydawnictw i handlu książkami. Urząd ten będzie podlegał bezpośrednio Radzie Ministrów. Na mocy tego zarządzenia nastąpi reorganizacja przemysłu poligraficznego na nowych podstawach technicznych, ulepszenie organizacji wydawnictw, zwiększenie nakładów literatury politycznej, naukowej oraz reorganizacja handlu książkami. Dotychczasowe zjednoczone wydawnictwo państwowe «Ogiz» zostało zlikwidowane.

25. 5. bawiła na Ukrainie delegacja chłopów polskich na zaproszenie tamtejszych kołchoźników.

Ogłoszono w Moskwie uchwałę Rady Ministrów ZSRR i Komitetu Centralnego WKP(b) w sprawie przygotowania nowego planu generalnej przebudowy Moskwy. Pierwszy generalny plan przebudowy Moskwy został zatwierdzony w lipcu 1935 r. Zgodnie z tym planem dokonano olbrzymiej przebudowy stolicy w latach 1936—40. Okres wojny zahamował prace rekonstrukcji; dlatego realizacja wielkiego planu przebudowy przeciągnie się jeszcze 3 do 4 lat, po czym wejdzie w życie nowy gigantyczny plan 20—25-letni, którego opracowanie na mocy ogłoszonego postanowienia rządu ZSRR i KC WKP(b) rozpoczyna się już obecnie.

Rząd ZSRR rozpoczął wielką walkę z posuchą. Pierwszych 6 ekspedycji, które udały się w styczniu nad Don, w okręg Stalingradu oraz na Ural zajmą się zbadaniem terenu, na którym zostaną założone wielkie ochronne pasy lasów dla zapobieżenia posusze. Następne ekspedycje wyruszą już wczesną wiosną dla zrealizowania planów walki z piaskiem, nieużytkami i realizacji planu zalesienia.

CZECHOSŁOWACJA

5—6. 1. odbyła się w Krakowie konferencja polsko - czechosłowacka w sprawie wzajemnego współzawod-

nictwa na polu spółdzielczości. W wyniku obrad podpisano wzajemne zobowiązanie w zakresie jakościowego i ilościowego wykonania planów na r. 1949 w dziedzinie skupu rolnego, sprzedaży artykułów przemysłowych dla wsi, zaopatrzenia ludności miejscowej w artykuły spożywcze oraz w dziedzinie rozbudowy sieci szkolenia spółdzielczego.

13—14. 1. w Krakowie odbyło się posiedzenie Polsko-Czechosłowackiego Komitetu Energetycznego, który jest stałą instytucją mającą na celu realizację ścisłej współpracy na polu energetyki. Omówiono i uzgodniono szereg zagadnień związanych z dostawą energii elektrycznej z Wałbrzycha do Czechosłowacji, budowy wspólnej elektrowni itp.

13. 1. opublikowano oficjalne dane dotyczące wykonania planu gospodarczego na r. 1948. Plan został zrealizowany w 102,4% bez przemysłu żywnościowego.

15. 1. wprowadzone zostały nowe ulgi kolejowe dla turystów z zagranicy. Turyści mogą korzystać ze zniżki opłat kolejowych w kl. III — 25%, w kl. II i I — 33% bez względu na rodzaj pociągów. Ulgi te przyznawane są na podstawie wizy wjazdowej udzielanej przez przedstawicielstwa konsularne Czechosłowacji za granicą.

29. 1. w Pradze podpisano konwencję w sprawie ochrony roślin uprawnych przed szkodnikami i chorobami między Polską a Czechosłowacją. Oba kraje zobowiązały się do niesienia sobie wzajemnej pomocy w ochronie roślin.

16. 2. podpisano w Pradze układ handlowy z Islandią. Przewiduje się wymianę towarową na sumę ok. 150 mln. koron dla każdej ze stron. Układ zawarto na okres 14 miesięcy.

W lutym br. została podpisana w Sztokholmie umowa handlowa między Szwecją a Czechosłowacją.

W Pradze odbywały się narady konferencji aktywu organizacji rolniczych Czechosłowacji. W wyniku obrad postanowiono, że na miejsce istniejących kilku organizacji rolniczych powstanie zjednoczona ogólnopństwowa organizacja chłopska. Na konferencji określono cele i zadania nowej organizacji.

Rada Ministrów uchwaliła projekt ustawy o zcentralizowaniu ośrodków i instytucji planowania i powołaniu do życia centralnego organu planowania gospodarczego z ministrem jako przewodniczącym na czele. Równocześnie uchwalono projekt ustawy ustalającej jednolity typ spółdzielni rolnych, opartych na zasadzie dobrowolnego w nich udziału. W zakres działalności spółdzielni będzie wchodzić mechanizacja pracy na roli, planowanie produkcji i dostarczania kontyngentu, dbanie o jakość produkcji itp.

Rząd czechosłowacki utworzył centralę dla skupu i rozdziału artykułów rolniczych, oraz centralną państwową organizację hurtu spożywczego. Obie centrały mają formę kontrolowanych przez państwo spółek; przejmą one zadania dotychczas wykonywane przez prywatne przedsiębiorstwa hurtowe.

BULGARIA

8. 1. w Bukareszcie nastąpiła wymiana dokumentów ratyfikacyjnych konwencji kolejowej zawartej między Bułgarią a Rumunią.

14. 1. Rada Ministrów przyjęła plan rozwoju gospodarki ludowej kraju na r. 1949 opracowany na podstawie planu pięcioletniego. Plan przewiduje ogólne zwiększenie produkcji o 22% i dochodu narodowego o 23% w porównaniu z r. 1948.

18. 1. w Moskwie podpisano protokół między Bułgarią a ZSRR o wzajemnych dostawach towarowych na r. 1949. Ogólny obrót towarów wzrosnie o 20% w porównaniu z r. 1948. ZSRR dostarczy Bułgarii: pochodnych ropy naftowej, bawełny, wszelkich gatunków metali, maszyn traktorowych oraz zboża do zasiewów. Bułgaria zaś dostarczy: tytoniu, koncentratów ołowiu, cynku, skór, cementu itp.

20. 1. w Sofii nastąpiła wymiana dokumentów ratyfikacyjnych umowy o współpracy handlowej i wymianie towarów podpisanej między Bułgarią a Polską 30 5. 1948.

1. 2. otwarta została nowa linia kolejowa Sopot—Klisura.

1. 2. w Sofii podpisano protokoły między ZSRR a Bułgarią o zmniejszeniu

zadłużenia Bułgarii wobec Związku Radzieckiego. Pierwszy protokół obniża sumę zadłużeń Bułgarii z 9 miln. dolarów na 4,5 miln. dol. Drugi protokół zmniejsza do połowy majątek niemiecki na terenie Bułgarii, który przeszedł na własność ZSRR. Zamiast 576 miln. lewów zadłużenia Bułgarii z tego tytułu wynosi obecnie tylko 288 miln. lewów. Trzeci protokół reguluje sprawę wkładów niemieckich w bułgarskich instytucjach ubezpieczeniowych — również na korzyść Bułgarii.

Pomiędzy Bułgarią a Austrią zawarto umowę handlową na r. 1949. Przewiduje ona dostawę przez Bułgarię tytoniu, produktów rolniczych, rudy żelaza, nasion, warzyw i owoców w zamian za urządzenia i maszyny elektryczne, maszyny budowlane, preparaty medyczne itp. ze strony Austrii.

Bank Narodowy Bułgarski zniósł formalności przy uzyskiwaniu pożyczek przez prywatnych hodowców tytoniu, jedwabników, pszczelarzy, hodowców drzewek itp. Przyznawanie pożyczki będzie dokonywane przez delegata Banku przy spółdzielniach wiejskich dla członków tychże spółdzielni. Stopa procentowa od tych pożyczek została ustalona na 5,5 procent.

Niezależnie od wielkich zapór wodnych budowanych przez państwo, przeznaczanych zarówno dla nawadniania pól, jak i uzyskiwania energii elektrycznej, buduje się mniejsze zapory na użytek ściśle lokalny. Ostatnio dzięki ochotniczej pracy mieszkańców wsi Odarna i Kamenec oraz grupy młodzieży z Plewen wybudowano tamę przeznaczoną do zbierania wody deszczowej. Rozmiary zapory są znaczne: dł. 670 m, szer. 80 m, podstawa na szczycie 6 m, wys. 13; jezioro, które powstanie dzięki zaporze, będzie obejmowało 70 ha pow. i będzie mogło nawadniać obszar 1.000 ha.

RUMUNIA

6. 1. w Pradze podpisano układ handlowy między Czechosłowacją a Rumunią. Układ na r. 1949 przewiduje zwiększenie wymiany towarowej w porównaniu z r. 1948 o 35—40%. Czechosłowacja sprowadzać bę-

dzie z Rumunii przetwory ropy naftowej, olów, mięso i zboże, wywozić zaś będzie wyroby metalowe, chemikalia itp.

24. 1. w Moskwie podpisano umowę o obrocie towarów i płatnościach na r. 1949 między ZSRR a Rumunią oraz umowę o pomocy technicznej. Wysokość obrotów będzie zwiększona dwa i pół razy w porównaniu z 1948. W ramach tego układu Rumunia otrzymała w styczniu br.: 1500 t bawełny, 6 tys. t surówki, 30 tys. t koksu, stopy żelazne, wyroby chemiczne i farmaceutyczne, 200 tys. żarówek, 500 aparatów projekcyjnych, 7 tys. aparatów filmowych oraz sprzęt elektrotechniczny.

Rumunia posiada obecnie czynnych 8 kopalń soli, których urzędzenia zostały całkowicie zmodernizowane. Produkcja kopalń przekroczyła o 40% poziom r. 1938 i wynosi obecnie 380 tys. t. Eksport soli obejmuje przede wszystkim Czechosłowację i Węgry.

Ostatnio oddano do użytku gazociąg Menesz—Bukareszt o dł. 53 km. Gazociąg ten zapewni Bukaresztowi przeszło milion m³ gazu.

WĘGRY

5. 2. Węgry zawarły umowę handlową z państwem Izrael, która przewiduje obrót towarowy na r. 1949 w wys. 8 miln. dol. Izrael dostarczy Węgrom żelaza i innych towarów w zamian za wyroby przemysłowe i artykuły spożywcze. Za część towarów dostarczonych przez Węgry Izrael zapłaci walutą dolarową.

Plan finansowy Węgier na r. 1949 przewiduje otwarcie kredytów inwestycyjnych w wys. 4300 miln. forintów. Globalna cyfra w planie 5-letnim sum inwestycyjnych wynosi 25 miln. forintów.

Węgry otrzymują znaczne ilości bawełny ze Zw. Radzieckiego, dochodzące do 75% ogólnego importu bawełny. Ceny bawełny z ZSRR są prawie o 25% niższe od cen na rynku światowym. Dzięki regularnym dostawom surowca i nowym maszynom otrzymanym również z ZSRR produkcja przemysłu tekstylnego wzrosła w znacznym stopniu.

Zbiory wina na Węgrzech w r. 1948 osiągnęły cyfrę 3,5 miln. hektolitrow, przewyższając zbiory z r. 1947 o 0,7 miln. hektolitrow.

Węgierski port nad Dunajem Budapest—Ujpesti, który został w czasie działań wojennych mocno zniszczony został już całkowicie odbudowany i oddany do użytku firmom portowym.

W wyniku upaństwowienia banków i przedsiębiorstw zatrudniających ponad 100 osób, przebudowano system kontroli sprawowanej dotychczas przez różne organa. Powołano Urząd Kontroli, którego zadaniem jest stały nadzór nad przedsiębiorstwami państwowymi lub przedsiębiorstwami, w których państwo jest udziałowcem. Biuro raz do roku kontroluje działalność tych jednostek gospodarczych a ponadto na każdorazowe żądanie resortowych ministrów, Najwyższej Rady Ekonomicznej, Biura Planowania itp.

ALBANIA

22. 2. Rząd albański zwrócił się do Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej z prośbą o przyjęcie do tej organizacji, podkreślając jednocześnie swoją całkowitą solidarność z zasadami, na których oparta jest Rada. Po rozpatrzeniu prośby przez członków Rady Albania została przyjęta jako nowy członek.

22. 2. w Warszawie podpisano pierwszą umowę handlową między Polską a Albanią. Polska dostarczy Albanii: taboru kolejowego, statków przybrzeżnych, tekstyliów, wyrobów metalowych, maszyn, narzędzi elektrotechnicznych itp. W zamian Albania dostarczy Polsce: miedzi, pipyłków, bawełny, ropy naftowej, tytoniu itp. Obroty wyniosą łącznie sumę ok. 4 miln. dol.

23. 2. otwarto nową linię kolejową łączącą port Durrës (Durazzo) ze stolicą Tiraną.

23. 2. Na zaproszenie min. hanlu czechosłowackiego wyjechała do Pragi albańska delegacja handlowa.

Z końcem lutego odbył się w Tiranie Kongres Chłopski z udziałem ok. 200 delegatów z całego kraju.

KRONIKA KULTURALNA

ZSRR

5. 1. w Leningradzie otwarto Muzeum Łomonosowa.

13. 1. organ Min. Sił Zbrojnych ZSRR dziennik «Krasnaja Zwiezda» obchodził 25-lecie swego istnienia.

23. 1. zmarł znany poeta radziecki Michał Gołodnyj, autor wierszy, poematów i wielu popularnych pieśni radzieckich. Znany był także jako tłumacz licznych utworów poetów słowiańskich: Mickiewicza i Botewa.

31. 1. zmarł jeden z najwybitniejszych radzieckich muzykologów Borys Asafijew, członek Akad. Nauk ZSRR, autor wielu cennych prac z dziedziny krytyki muzycznej, kompozytor. Prace swoje publikował pod pseudonimem Igora Glebowa.

2. 2. rozpoczęła się w Moskwie doroczna sesja Akademii Nauk ZSRR poświęcona wynikom działalności naukowej Akademii w r. 1948.

8. 2. obchodzono uroczystości w świetle naukowym ZSRR 115-tą rocznicę urodzin wielkiego uczonego rosyjskiego Dymitra Miendielejewa.

10. 2. minęło 120 lat od śmierci wybitnego klasyka literatury rosyjskiej Aleksandra Gribojedowa.

13. 2. uniwersytet im. Żdanowa w Leningradzie obchodził 130-lecie swego powstania. Jest on jedną z najstarszych wyższych uczelni w ZSRR.

13. 2. w Centralnym Domu Lotnictwa im. Frunze w Moskwie otwarto wystawę poświęconą udziałowi lotnictwa i morskich sił zbrojnych ZSRR w drugiej wojnie światowej.

24. 2. bawiła w Moskwie polska delegacja działaczy oświatowych z min. oświaty Skrzyszewskim na czele.

Radziecki historyk literatury Józef Bekker ukończył obszerną pracę źródłową o pobycie Mickiewicza w Rosji, pt. «Mickiewicz w Rosji». Opracowanie materiałów dotychczas nieznanych względnie niewykorzystanych, znajdujących się w archiwach ZSRR, trwało 7 lat.

Znany radziecki badacz terenów polarnych Włodzimierz Wize poświęcił wiele lat swej pracy zagadnieniom arktyki radzieckiej. Obecnie wyszło nowe rozszerzone wydanie jego do-

skonałej pracy «Morza Arktyki Radzieckiej».

W Kijowie zorganizowano wystawę sztuki ludowej i przemysłu artystycznego Ukrainy. W 11-tu salach Muzeum zebrano ponad 3.000 eksponatów: kilimów, haftów, rzeźb w drzewie, wyrobów ceramicznych, szkła, porcelany itd.

Rada Ministrów ZSRR powzięła uchwałę w sprawie nowego wydania Wielkiej Encyklopedii Radzieckiej. Nowe wydanie uwzględni zmiany, jakie zaszły w ostatnim okresie. Encyklopedia zostanie wydana w ciągu 6-ciu lat od 1949—1954 r. W r. bież. ukażą się pierwsze trzy tomy, zaś w każdym następnym po 10 tomów. Naczelnym redaktorem drugiego wydania Wielkiej Encyklopedii został mianowany prezydent Akademii Nauk ZSRR — Sergiusz Wawilow.

W Instytucie Literatury Ak. Nauk ZSRR zakończono budowę specjalnego gabinetu, w którym będą przechowywane autografy i materiały, związane z życiem i twórczością Puszkina. Przeniesiono tu już wszystkie «Puszkiniانا». Zebrano szereg nowych listów dotychczas nieznanych; poza tym odnaleziono szkic poematu «Jeździec Miedziany» z poprawkami samego poety, oraz przerobione fragmenty tego poematu. sb

W Moskwie uroczystości obchodzono setną rocznicę urodzin bułgarskiego poety Hristo Botewa. Obecny na obchodzie ambasador Republiki Bułgarii w swojej przemowie zaznaczył, że dzięki pomocy Związku Radzieckiego marzenia Botewa, wielkiego poety-rewolucjonisty, przekształcają się w rzeczywistość.

«Dekada literatury lotewskiej» zakończyła się w końcu grudnia w Moskwie. Przeszło 30 pisarzy Łotwy nawiązało kontakt z przedstawicielami literatury rosyjskiej.

Pisarz lotewski Wilis Łacis wyraził przekonanie, że dekada «wzmacniając naszą przyjaźń z wielkim narodem rosyjskim, przyczyni się do nowego wzniesienia się twórczości pisarzy lotewskich».

Plenum Zarządu Związku Radzieckich Kompozytorów ZSRR przez

9 dni odbywało posiedzenia, słuchając różnych kompozycji.

Muzycy radzieccy rozpoczęli skuteczną walkę z formalizmem w celu przybliżenia sztuki do życia i jej demokratyzacji.

W Moskwie urządzono wystawę obrazów wielkiego malarza Iwana Szyszkina (w pięćdziesiąt rocznicę jego śmierci). Obrazów dostarczyła nie tylko znakomita «Trietjajowska Galeria», zawierająca ogromne bogactwa malarskie; sprowadzono obrazy Szyszkina z Leningradu, z Kijowa i z innych miast. Szyszkim był niezrównanym mistrzem krajobrazu leśnego i znakomicie odtwarzał posępny charakter przyrody rosyjskiej.

Rzeźba i malarstwo pomyślnie rozwijają się w Uzbekistanie. Przed rewolucją rozwój tych sztuk u Uzbeków był zatamowany przez Islam, który zabrania rzeźbienia i malowania istot żywych. Obecnie związek radzieckich malarzy i rzeźbiarzy Uzbekistanu, z Abdullajewem na czele, liczy 150 malarzy, rzeźbiarzy i grafików. W Taszkencie i Samarkandzie powstały szkoły sztuk pięknych.

W Moskwie z wielkim sukcesem wystąpił polski śpiewak Jerzy Garda, kierownik opery w Poznaniu; odtwarzał on dzieła kompozytorów polskich, zachodnio-europejskich i rosyjskich.

Jeszcze w 70 latach zeszłego stulecia powstało w Rosji «Towarzystwo wędrownych wystaw obrazów», którego celem było rozpowszechnianie dzieł sztuki. Malarze i rzeźbiarze radzieccy podjęli sławną tradycję, — i obecnie wystawy obrazów wędrują stale po olbrzymiej ziemi radzieckiej, docierając do najdalszych jej zakątków, — i odbiorcą sztuki stał się cały naród. Niedawno wyruszyła wystawa malarstwa i grafiki do Wschodniej Syberii.

WF

CZECHOSŁOWACJA

28. 1. czechosłowacki min. oświaty Nejedlý udał się do Moskwy na czele delegacji złożonej z członków Towarzystwa Przyjaźni Czechosl.-Radzieckiej Delegacja bawiła 3 tygodnie, zapoznając się z życiem i odbudową ZSRR, oraz przeprowadziła szereg rozmów w sprawach dotyczących

stosunków kulturalnych między obu państwami.

2. 2. Czechosłowacja obchodziła 100 rocznicę urodzin największego poety słowackiego Pawła Országha-Hviezdoslava, propagatora jedności czesko-słowackiej, tłumacza dzieł Mickiewicza, Puszkina, Lermontowa, Schillera, Goethego, Szekspira i in.

8. 2. w Pradze odbyła się konferencja przedstawicieli teatrów czeskich, na której utworzono Centralną Radę Teatrów Zawodowych. Celem jej jest czuwanie nad działalnością teatrów, wychowywanie i otoczenie opieką materialną i moralną młodych talentów aktorskich, nawiązywanie współpracy międzynarodowej na odcinku życia teatralnego i dążenie do rozwoju teatru w duchu demokracji ludowej i socjalizmu. Rada liczy 12 członków.

Rada Ministrów uchwaliła projekt ustawy regulującej ruch wydawniczy w Czechosłowacji. Na mocy tej ustawy prawo wydawania będzie przysługiwać wyłącznie organom państwowym, partiom politycznym, które są reprezentowane w Zgromadzeniu Narodowym, Związkom Zawodowym, organizacjom kulturalnym, gospodarczym i społecznym oraz spółdzielniom statutowo upoważnionym.

Pomiędzy czechosł. filmem państwowym a największą norweską firmą dystrybucyjną w Oslo została zawarta umowa, w myśl której Czechosłowacja dostarczy Norwegii 6 nowych filmów i 3 starych, a zobowiązuje się do odebrania dwu długometrażowych filmów norweskich dla wyświetlenia ich w kinach czechosłowackich.

Muzyka czeska poniosła wielką stratę ze śmiercią jednego z najwybitniejszych współczesnych kompozytorów Emila Axmana, porównywanego przez krytykę z Fryderykiem Smełaną. Twórczość jego obejmowała niemal wszystkie dziedziny muzyki wokalne i instrumentalnej. Poza tym Axman położył duże zasługi na polu zbierania i opracowywania pieśni ludowych.

W styczniu minęło 25 lat od śmierci jednego z najwybitniejszych poetów czeskich ostatniego trzydziestolecia — Jerzego Wolкера. Przedstawiciel poezji proletariackiej, jej teo-

retyk i organizator, wywarł wielki wpływ na młodą poezję czeską po r. 1918. sb

Kultura w budżecie czechosłowackim

Z końcem stycznia br. toczyła się w parlamencie czechosłowackim debata nad budżetem państwa. Charakterystyczny jest udział spraw kultury w życiu tego państwa z punktu widzenia finansowego. Z całkowitej sumy preliminowanych 89 miliardów Kčs przeznaczono na potrzeby ministerstwa szkolnictwa, nauk i sztuki 8,6 miliarda Kčs, czyli okragło 10% (w porównaniu z ubiegłym rokiem suma ta jest o 1,5 miliarda wyższa).

Z wymienionej kwoty przeznacza się na potrzeby szkół i zakładów naukowych 6,75 miliarda Kčs. Największy udział w tej pozycji ma szkolnictwo podstawowe i średnie (w Czechosłowacji jest obowiązkowa 9-letnia nauka). Duży nacisk położono również na szkolnictwo zawodowe. Na szkolnictwo wyższe przeznaczono 747 milionów (o 53 miln. więcej niż w roku ubiegłym). Suma ta ma być zużyta głównie na uzupełnienie urzędów poszczególnych wydziałów i zakładów, na wyposażenie konserwatorium i akademii sztuk pięknych w Słowacji.

Drugie miejsce zajmują w budżecie sztuki piękne z 455 milionami (o 267 miln. więcej niż w r. ub.). Z sumy tej w pierwszym rzędzie korzystać będzie teatr (na potrzeby teatru przeznaczono 368 miln. (teatry mają przynieść 81,5 miln. dochodu); dalej idą: sztuki plastyczne (przewidziane jest objęcie przez państwo niektórych galerii obrazów i podwyższenie nagród państwowych), muzyka (29,3 miln., w tym upaństwowienie filharmonii słowackiej), oraz literatura (147 miln. Kčs).

Trzecią z kolei pozycję stanowią wydatki na potrzeby społeczne (330 miln. — o 74,6 miln. więcej niż w r. ub.). Wchodzi tu głównie wydatki na potrzeby Kościoła, jak utrzymanie i renowacja obiektów kościelnych oraz budowa nowych kościołów. Czechosłowacja poważnie pojmuje potrzeby Kościoła, ale państwo spodziewa się równocześnie, że Kościół również wykaże pełną lojalność obywatelską.

Dalsze pozycje budżetu minister-

stwa szkolnictwa, nauk i sztuki stanowią kwoty przeznaczone na wychowanie fizyczne (214 miln. tj. o 113 więcej niż w r. ub.), na naukę (124,6 miln. Kčs, tj. o 57, 4 więcej niż w r. ub.), na ochronę zabytków (80 miln. Kčs) oraz na łączność kulturalną z zagranicą (48,7 miln. Kčs, tj. o 21,3 więcej niż w r. ub.). Ostatnia pozycja obejmuje również fundusze na zorganizowanie Czechosłowackiego Instytutu Kulturalnego w Warszawie.

Wszystkie wymienione powyżej cyfry bez wyjątku są wyższe niż w roku ubiegłym. Można więc powiedzieć, że Czechosłowacja wchodzi w okres rozmachu życia kulturalnego. juw

Nowy kierunek polityki wydawniczej

Z początkiem lutego rząd czechosłowacki opracował ustawę o wydawaniu i rozprowadzaniu książek, nut i innych publikacji nieperiodycznych. Przygotowana ustawa ma określić jak będzie prowadzone przy zachowaniu wolności nauki i sztuki planowe wydawanie i rozprowadzenie wszystkich nieperiodycznych publikacji. Ustawa ogranicza indywidualną inicjatywę wydawniczą i określa, że celem działalności wydawniczej nie ma być zysk materialny przedsiębiorstwa, lecz potrzeby narodu i podniesienie poziomu kulturalnego społeczeństwa.

Koszycyce nowym miastem uniwersyteckim w Czechosłowacji

Dnia 29 stycznia br. zostały uroczystie otwarte wyższa szkoła rolnictwa i inżynierii leśnej, oraz wydział medyczny w Koszycach we wschodniej Słowacji. Jeśli przypomnimy sobie, że jeszcze przed 50 laty gorącym życzeniem patriotów słowackich było uzyskanie dla swego kraju choćby tylko trzech gimnazjów, to w całej pełni ukaże się nam rozmach szkolnictwa słowackiego w ramach Republiki Czechosłowackiej. Pełny uniwersytet i politechnika w Bratysławie i obecnie powstający nowy ośrodek uniwersytecki w Koszycach, są wielkimi osiągnięciami kulturalnymi. Jeszcze przed ostatnią wojną Słowacja, a głównie jej wschodnia część, była pod każdym względem mocno upośledzona w porównaniu z innymi częściami państwa. Po wojnie z wielkim rozmachem przystąpiono do

uprzemysłowienia tego rejonu oraz do podniesienia poziomu rolnictwa. Równoległe z tym idzie troska o szkolnictwo słowackie. Wszystko to zmierza do zrównania poziomu życiowego Słowacji ze stanem osiągniętym w czeskich częściach państwa.

juw.

BULGARIA

7. 1. obchodzą uroczyste na terenie całego państwa jako 100-rocznicę urodzin Hristo Boteva, wielkiego rewolucjonisty, poety i żołnierza. Uroczystościom patronuje Komitet Obchodu H. Boteva oraz Rada Narodowa Frontu Ojczyźnianego.

W Sofii otwarto kilka wystaw, a mianowicie: Wystawę poświęconą osiągnięciom Frontu Ojczyźnianego, wystawę «Nowa Albania», wystawę nowoczesnej sztuki francuskiej oraz wystawę fotografii obrazującą rozwój i osiągnięcia architektury radzieckiej.

Biuro Międzynarodowej Wymiany Książek, które zostało zorganizowane przy Bibliotece Narodowej w Sofii, rozesało ostatnio za granicę szereg wydawnictw naukowych i artystycznych. W drodze wymiany Biblioteka Narodowa otrzymała przesyłki książek z Moskwy, Leningradu, Pragi, Krakowa, Budapesztu, Uppsali, Londynu i Nowego Jorku.

Komitet Słowiański ZSRR nadesłał pod adresem Komitetu Słowiańskiego w Bułgarii 667 prac naukowych i literackich, które zostaną rozdzielone między instytucje i zakłady naukowe.

Rada Ludowa w Sofii przeznaczyła nagrody po 100 tys. lewów każda za najlepsze prace z dziedziny literatury, malarstwa, rzeźby i muzyki, wykonane w r. 1949.

Towarzystwo Polsko-Bułgarskie oraz Związek malarzy bułgarskich zorganizowali w Sofii wystawę ilustracji książki polskiej.

W Bułgarii powstają coraz to nowe artystyczne zespoły amatorskie. Ostatnio Liga Kobiet Bułgarskich zorganizowała recital, w którym wzięło udział 6 zespołów w rejonie Sofii. Program obejmował: śpiewy, tańce ludowe, deklamacje i jednoaktówki. Popisy wykazały wysoki poziom uczestniczek-amatorek, pracujących poza tym w różnych zawodach.

RUMUNIA

15. 2. w Pradze bawiła rumuńska delegacja rządowa, która przeprowadziła rokowania w sprawie realizacji czechosłowacko-rumuńskiej umowy kulturalnej.

Ostatnio została udostępniona dla publiczności biblioteka Akademii Nauk Republiki Rumuńskiej. Biblioteka ta została założona w r. 1866 — obejmuje ona ponad 400 tys. tomów, w tym bogate zbiory literatury marksistowskiej. Przewiduje się w najbliższym czasie otwarcie przy tejże bibliotece specjalnej czytelnicy dla dzieci.

Ministerstwo Oświaty Republiki Rumuńskiej prowadzi ożywione prace nad wydaniem podręczników szkolnych dla mniejszości narodowych, zamieszkujących Rumunię. Dotychczas wydano podręczniki dla 11 narodowości.

WĘGRY

15. 2. na Węgrzech rozpoczął się miesiąc kultury radzieckiej, który ma za zadanie zapoznanie społeczeństwa węgierskiego z życiem kulturalnym ZSRR.

Parlament węgierski uchwalił ustawę o utworzeniu Węgierskiej Rady Naukowej dla planowego zorganizowania życia naukowego i związania jego osiągnięć z praktyką.

Istniejące na Węgrzech dotychczas dwa stowarzyszenia naukowe: Tow. Techniczne i Tow. Nauk Przyrodniczych połączyły się obecnie w jedno stowarzyszenie tzw. Związek Stowarzyszeń Technicznych i Nauk Przyrodniczych, którego celem jest nadanie jednolitego i planowego kierunku pracom naukowym z zakresu techniki i nauk przyrodniczych. Związek ten obejmuje również kierownictwo wszystkich periodyków o charakterze technicznym i przyrodniczym.

Po wojnie Węgry wyprodukowały 7 filmów długometrażowych oraz film dokumentarny «Węgry demokratyczne», zrealizowany przy współpracy filmowców radzieckich.

ALBANIA

W lutym utworzono w Tiranie Związek Dziennikarzy Albańskich. Związek nawiązał kontakt z dziennikarzami radzieckimi.

sb

ZSRR I KRAJE DEMOKRACJI LUDOWEJ W PRASIE POLSKIEJ

Tytuły cytowanych czasopism zamieszczamy pod następującymi skrótami:

Dzienniki	
DL	— Dziennik Ludowy
DP	— Dziennik Polski
DZ	— Dziennik Zachodni
EK	— Echo Krakowa
GaL	— Gazeta Ludowa
IKP	— Ilustrowany Kurier Polski
KC	— Kurier Codzienny
PZb	— Polska Zbrojna
Rp	— Rzeczpospolita
TL	— Trybuna Ludu
TR	— Trybuna Robotnicza
Wo	— Wolność
Periodyki	
ChP	— Chłopi i Państwo
DJ	— Dziś i Jutro
Fm	— Film
GF	— Gazeta Filmowa
GP	— Gospodarka Planowa
Ku	— Kuźnica
LzT	— Listy z Teatru
MMP	— Morze i Marynarz Polski
MCh	— Myśl Chłopska
NM	— Nasza Myśl
Oa	— Odra
Oe	— Odrodzenie
OTPDL	— O Trwały Pokój, o Demokrację Ludową
PkS	— Poradnik Społeczny
PZa	— Polska Zachodnia
PdA	— Przegląd Artystyczny
PdZ	— Przegląd Zachodni
Prz	— Przekrój
Pń	— Przyjaźń
RŚ	— Radio i Świat
Sa	— Samorządowiec
ŚP	— Świat i Polska
TT	— Trybuna Tygodnia
TW	— Trybuna Wolności
TP	— Tygodnik Powszechny
WŻ	— Wiedza i Życie
Wś	— Wiś
ZSz	— Zielony Sztandar
ŻG	— Życie Gospodarcze
ŻN	— Życie Nauki
ŻP	— Żołnierz Polski

I Dzienniki:

GaL 24/49: Fr. L. — Adam Mickiewicz promienny propagator idei bra-

terstwa Słowian (przekłady z Mickiewicza w państwach słow.).

ZSRR

Zagadnienia polityczne

DL 19/49: A. Szyćko — Związek Radziecki tworem myśli i czynów Włodzimierza Lenina; 22: J. Wasilewski — Włodzimierz Iljicz Lenin. 53: A. Juszkiewicz — Armia Radziecka, oswobodzicielka ludów Europy. DP 52/49: D. Mielnikow — Związek Radziecki i jego armia ostoją pokoju; 53: A. Klominek — Armia Radziecka gwarantem pokoju światowego. DZ 20/49: J. Siekierska — O Leninie; 53: Armia wyzwolenia. GaL 3/49: Radziecka polityka zagraniczna; 7: el. — Kobiety radzieckie; 17: Włodzimierz Uljanów-Lenin; Dzieło Lenina; 45: Z dziejów oręża radzieckiego; 46: N. Nikiforow — Narodziny Armii Radzieckiej. IKP 21/49: W 25 rocznicę śmierci Włodzimierza Lenina. KC 20/49: M. Arczyński — Włodzimierz Iljicz Lenin; 53: I. S. Baż — Źródła potęgi wojennej ZSRR. PZb 19/49: W. Styczyński — Włodzimierz Iljicz Lenin; 20: E. K. — Lenin; St. Naddzin — Twórca armii nowego typu; 50: Szabanow (gen.) — Wielka historyczna droga Armii Radzieckiej. TL 18/49: Twórca i symbol rewolucji; 52: A. Szerbakow — Armia Radziecka armia nowego typu. TR 14/49: Wielkość Lenina; 47: Lenin i Stalin twórcy Armii Radzieckiej. Wo 6/49: Wielki wódz i nauczyciel mas pracujących (o Leninie); 7: I. Wolkow — J. Stalin o podstawach leninizmu (omówienie dzieła Stalina); 11: B. Burkow — Wielki nauczyciel młodzieży; 14: G. Tichomirnow — Wielka wspólnota (o współdziałaniu Lenina ze Stalinem); 15: D. Dielow — Zwycięstwo socjalizmu w ZSRR triumfem idei leninizmu; 17: J. Dunajewa — Lenińsko-stalinowska polityka narodowościowa; 27: M. Rodionow — Demokracja radziecka triumfem leninizmu; 29: W. Gubariew — Lenin i Stalin wodzami i organizatorami Armii Radzieckiej; 37: S. Aleksandrow — Armia państwa socjalistycznego; 40:

Tenże — Droga heroizmu, waleczności i chwały; 41: Tenże — Armia-oswobodzicielka.

Zagadnienia gospodarcze

DP 1/49: B. Bragiński — Rok zwycięstw gospodarki radzieckiej; 35: Bolszewicy Ukrainy meldują... (osiągnięcia z r. 1948). DL 7/49: S. W. — Walka z «suchowiejem». GaL 23/49: W. S. — Zdobywcze radzieckiego rolnictwa. KC 26/49: Wspaniałe osiągnięcia gospodarcze RFSRR. PZb 3/49: N. Michajłow — Białoruska Republika Radziecka na drodze od zniszczeń do rozkwitu; 13 i 14: M. Suchanow — Potęga ustroju kolchozowego; 14: Walka z posuchą w ZSRR; 24: S. Konołantinow — Socjalizm wzbogaca ludzi pracy (ochrona własności osobistej w ZSRR); 49: J. S. — Wieś kraju socjalizmu. Rp 20/49: W. L. Markus — O wyższości socjalistycznego systemu gospodarki; 27: T. Frolow — Rok poważnych zwycięstw. TL 39: W. Bragiński — Ciężki przemysł radziecki przekracza poziom przedwojenny. TR 2/49: J. Zawadzki — Rok wielkich osiągnięć gospodarczych Związku Radzieckiego; 34: Tenże — Przemysł socjalistyczny Związku Radzieckiego ujawnia nowe rezerwy. Wo 7/49: M. Bieczynski — Dbanie o wysoką jakość produkcji przemysłowej; 8: M. Wistyniecki — Państwowe ubezpieczenia społeczne w Związku Radzieckim; 20: F. Koszelew — Potężna przeobrażająca siła leninowsko-stalinowskiego planu spółdzielczego; 30: B. Bragiński — Rok wielkich zwycięstw ekonomiki radzieckiej; 40: A. Rodionow — Wielka siła społeczna wsi radzieckiej; 42: S. Gerszberg — Zwycięstwo leninowskich idei elektryfikacji.

Zagadnienia kulturalne

DP 49: M. Gruszczyński — I. A. Kryłow, wielki bajkopisarz. DZ 43/49: J. Hurwid — Genialny twórca naukowych podstaw chemii (o D. Miendielejewie). EK 35/49: W. Szczerbina — Postać Lenina w literaturze radzieckiej. GaL 8/49: N. Obrebska — Rozwój szkolnictwa radzieckiego; 11: Technika ZSRR produkująca w świecie; 13: Fr. L. — Sztuka malarska Związku Radzieckiego; 25: Fr. L. — Muzyka radziecka; Zdobywcze oświaty i kultury ZSRR. KC 11/49: Jotka — Miłkołaj Czernyszewski; 15: Nowa mu-

zyka radziecka. PZb 27/49: (br) — Prace Akademii Nauk ZSRR w roku bieżącym cechuje wielki rozmach; 35: L. Gomolicki — Aleksander Serafimowicz; Współtwórca nowej sztuki (o wybitnym krytyku W. Stasowie); 42: A. J. — Rosyjski Ezop (o I. Krylowie). TL 7/49: T. Chriennikow — Muzyka radziecka na nowym etapie [to samo w TR 11]; 22: J. Siekierska — Lenin w sztuce. Wo 3/49: F. Smirnow — Studia prawnicze w ZSRR; 17: A. Woznienskiej — Lenin a kultura socjalistyczna; 18: M. Lyncow — Literatura narodu białoruskiego; 20: W ścisłym kontakcie z życiem (o pracach Akademii Nauk ZSRR w r. 1948); S. Iwanow — Cechy radzieckiego człowieka (proza artystyczna w r. 1948); L. Pietrowski — Aleksander Gribojedow; 33: Tenże — Słynny bajkopisarz rosyjski (o I. Krylowie); 36: W. Kwasnikow — Wybitny agronom rosyjski Paweł Kostyczew; 39: Wł. Triegubow — Od Łomonosowa do naszych dni (130-lecie Uniw. Leningradzkiego).

Stosunki polsko-radzieckie

DP 18/49: F. S. — Wzrost handlu polsko-radzieckiego; 20: J. Siekierska — Wielki przyjaciel Polski (o Leninie) [Rp 20]; DZ 5/49: Nieznany portret Mickiewicza (prasa radziecka o Mickiewiczu); 21: Umowa zrodzona z przyjaźni (umowa handlowa z 1948 r.). GaL 21/49: Poważny wkład ZSRR w odbudowę Polski Ludowej. PZb 21/49: Lenin w Ponoronie; 35: Wł. Bortnowski — Andrzej Potiebnia, bojownik «o wolność naszą i waszą» (rosyjski rewolucjonista w powstaniu styczniowym). Rp 20/49: A Ziemi — Lenin na polskiej ziemi; A. T. — Umowa polsko-radziecka gwarancją rozwoju gospodarczego; 25: W rocznicę doniosłych umów ze Związkiem Radzieckim. TL 17/49: Dalszy wzrost wymiany towarowej z ZSRR; 25: H. Różański — Dostawy radzieckie gwarantują rozwój gospodarczy Polski. TR 18/49: St. Sieradzki — Lenin i Polska. Wo 15/49: B. Łagowski — Szermierz wyzwolenia narodu polskiego (o Leninie); 23: N. Korf — Praca naukowa uczonego radzieckiego o Polsce (I. Salun: «Reforma rolna w Polsce w latach 1944—45»); 27: W. Chotimska — Twórcza współpraca (w dziedzinie teatralnej).

CZECHOSŁOWACJA

Zagadnienia polityczne

Gal 47/49: Wielkie dni Czechosłowacji. KC 55: Pierwsza rocznica rewolucji czzechosłowackiej. PZb 21/49: F. Marković — Czechosłowacja manifestuje na cześć sojuszu z Polską; 23: W. K. — Polsko-czechosłowacka umowa o pomocy prawnej; 55: L. Svoboda — Luty i ludowo-demokratyczna Armia Czechosłowacka. Rp 52/49: Pamiętny luty w Czechosłowacji. TL 54/49: St. B. — Lutowe dni w Czechosłowacji. Wo 38/49: Z. Leśniewski — Bilans roczny Republiki Czechosłowackiej.

Zagadnienia gospodarcze

DP 8/49: F. S. — Spółdzielczość Czechosłowacji na nowych szlakach rozwoju; 24: A. Piwowarczyk — Handel czechosłowacki idzie śladami Polski. DZ 3/49: Tenże — Nowe zadania czechosłowackiej wsi; 42: Tenże — Czechosłowacko-radzieckie stosunki handlowe. GaL 4/49: (IP) — Rok 1948 w życiu gospodarczym Czechosłowacji; 40: Zmienia się oblicze Słowacji. KC 32/49: An-wicz — Czechosłowacja jako partner przemysłowy i jej rola w Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Rp 3/49: Nowa polityka płac i zarobków w Czechosłowacji; 22: A. Piwowarczyk — Wolny rynek w Czechosłowacji; 26: H. Brodzka — Współzawodnictwo pracy spółdzielców Polski i Czechosłowacji; 38: taż — Polsko-czechosłowacka współpraca gospodarcza. TL 6/49: Budżet CSR na rok 1949 budżetem pokoju i dobrobytu. TR 10/49: A. Simone — Czechosłowacja na progę 1949 r.

Zagadnienia kulturalne

DP 1/49: Z. Hierowski — Notatki czechosłowackie; 57: J. St. Polaczek — O kulturze i zadaniach inteligencji (omówienie pracy prez. K. Gottwalda pod tym tyt.). GaL 49/49: El. — Przyjaźń polsko-czeska w okresie od XV do XVII stulecia. TL 57/49: W. Kopecký — Kultura nowej Czechosłowacji. Wo 35/49: S. Kruszyński — Życie kulturalne Pragi.

BULGARIA

DL 50/49: L. Rubach — Bulgaria winem płynąca. DP 15/49: O. Terlecki — «Polska-Bulgaria» (omówienie

broszury pod tym tyt.); 45: Opieka nad rodziną. DZ 22/49: T. Konoroff (?) — Bulgaria oddaje hołd swemu poecie-rewolucjonście (pośw. H. Botevowi); 40: taż — Bulgaria walczy z klęską suszy. GaL 6/49: (PAO) — W setną rocznicę urodzin bułgarskiego rewolucjonisty i trybuna ludu Hristo Boteva; 19: K. M. Kujew [Kuev] — Hristo Botev; 23: Rozwój oświaty w Bulgarii. IKP 4/49: W. D. — Wielki rozwój życia gospodarczego Bulgarii. TL 3/49: K. M. Kujew [Kuev] — Mickiewicz w Bulgarii; 22: Tenże — Rewolucyjne poglądy Hristo Boteva; 49: J. Kasko — Życie muzyczne nowej Bulgarii. TR 10/49: Hristo Botev; 43: H. B. — Ludmil Stojanov. Wo 35/49: Rozwój gospodarki narodowej Bulgarii.

RUMUNIA

DL 7/49: J. W. — Rumunia na drodze postępu. DP 41/49: Wkład Rumunii w dzieło pokoju. GaL 20/49: (is) — Jedno historyczne wydarzenie w życiu Rumuńskiej Ludowej Republiki (budowa rurociagu); 21: (is) — Nowa droga Rumunii; 22: A. G. — Rolnictwo rumuńskie na nowej drodze; 23: Współpraca gospodarcza polsko-rumuńska; 39: Rumuńskie masy pracujące w walce o postęp i prawa. IKP 33/49: (A. Sz-ski) — Tradycje przyjaźni polsko-rumuńskiej. PZb 24/49: (br) — Bilans jednego roku Ludowej Republiki Rumuńskiej; 25: (br) — Ludowa Republika Rumuńska aktywny czynnik w utrwalaniu pokoju; L. — Kobieta-rumuńska w nowej demokracji ludowej. Rp 24/49: P. Matelescu — Rok istnienia Republiki Rumuńskiej. TL 24/49: (j. s.) — Nowa Rumunia; 27: (J. S.) — Bogactwa Rumunii w służbie demokracji; 31: J. S. — Układ polsko-rumuński sojuszem ludzi pracy. TR 22/49: T. Szafar — Rumunia buduje fundamenty socjalizmu; 25: Przyjaźń polsko-rumuńska.

WĘGRY

DP 32/49: Trzy lata Węgierskiej Republiki Ludowej; 38: J. Białowas — Węgierski Front Ludowy jest zjednoczeniem robotników, chłopów i inteligencji pracującej. KC 8/49: Jotka — Reforma szkolnictwa węgierskiego. Rp 56/49: H. Kassyanowicz — Dwa

oblicza Budapesztu; 57: Tenże — Na ulicach Budapesztu. *TL* 3/49: K. István — Demokracja ludowa wyzwoliła nowe siły narodu węgierskiego; 52: B. Wiernik — «Szabadság, elvtárs» (reportaż z Węgier). *TR* 4/49: K. István — Demokratyczne Węgry na progu 1949 r.; 28: A. B. — Trzyściecie Republiki Węgierskiej. *Wo* 25/49: S. Samojłow — Trzecia rocznica Republiki Węgierskiej.

ALBANIA

TL 10/49: B. Drajaszew — Osiągnięcia Albańskiej Republiki Ludowej [to samo w *DP* 11 i *TR* 10].

II Periodyki

ZSRR

Zagadnienia polityczne

ChP 4/49: Włodzimierz Iljicz Lenin. *GF* 1/49: J. Kuryluk — Dwie rocznice (25 rocznica śmierci Lenina i 30 rocznica nacjonalizacji filmu). *Ku* 3/49: R. Werfel — Wielkość Lenina. *MMP* 1/49: Radziecka marynarka wojenna wczoraj, dziś i jutro. *MCh* 1-2/49: A. M. — Rozwój rolnictwa w Związku Radzieckim. *NM* 1/49: K. Fiedin — Portret Lenina; 2/49: H. Werner — Armia wyzwolenia narodów; I. S. Baż — Źródła potęgi wojennej ZSRR; A. Szczerbakow — Stalinowska nauka wojenna; M. Kalinin — Słowo agitatora na froncie; Bogdanowski — Oblicze moralne oficera Armii Radzieckiej; N. Krywelew — Człowiek i technika w wojnie współczesnej; T. Rawski — Mapa zwycięstw; St. Kalinowski — Komunizm i ojczyzna. *Oe* 4/49: C. Bobińska — «Prosty jak prawda» (o Leninie). *OTPDŁ* 2/49: Dzieło Lenina — nieśmiertelne; J. Dimitrow — Pod wielkim i niezwykłym sztandarem komunizmu; A. Pauker — Lenin żyje w sercach ludzi całego świata; F. Konstantinow — Międzynarodowe znaczenie leninizmu; 3/49: Pod wielkim sztandarem Lenina-Stalina do zwycięstwa komunizmu (referat P. Pospiełowa). *PkS* 1-2/49: E. Stefański — Włodzimierz Lenin (1870—1924); 3-4/49: J. Starec — Armia Radziecka. *Prz* 198/49: Lenin. *Pr* 2/49: Wit. Wasilewski — Miasto Lenina; 4/49: Zwycięstwo, które zadecydowało

o losach wojny; 6/49: J. Z. — Czasie naprzód! — Hasło komsomolu; 7/49: Przyjaźń twórców Armii Radzieckiej; A. Kowalewski — Armia ZSRR na straży pokoju świata; Od «Car-puski» do «Katuszy» (triumfy radzieckiego oręża); Kobiety radzieckie w czasie wojny; 8/49: M. Konstantinow — Poświęciła swe życie sprawie wychowania nowego człowieka (w 10 rocznicę śmierci N. Krupskiej). *RŚ* 8/49: S. Nadzin — Powstanie Czerwonej Armii. *Sa* 2/49: W. I. Lenin. *SP* 6/49: Zw. Radziecki w walce o pokój; 7/49: 1918—23.II.1949 (o Armii Radz.). *TT* 1/49: J. Kolas—Moja Białoruś; 2/49: Miasto Lenina; Małżeństwo i rodzina w ZSRR; 5/49: J. Zawadzki — Przyjaźń narodów ZSRR podstawa zwycięstwa w czasie wojny; W. Grossman — W sześćdziesiąt laty pod Stalingradem¹⁾. *TW* 3/49: C. Bobińska — Lenin największy z twórców historii; 7/49: L. Zajczkowska — Armia wyzwolenia; 8/49: 31 lat Armii Pokoju. *ZSz* 4/49: S. W. — 25-lecie zgonu twórcy państwa radzieckiego — Włodzimierza Lenina; A. Szycko — Rola chłopów w Rosji carskiej; 6/49: Tenże — Chłopi w ZSRR w latach 1918—1928; 8/49: M. Tołczonow — Armia Radziecka, oswojdzicielka ujarzmionych narodów Europy; A. Juszkiewicz — Święto narodzin Armii Radzieckiej. *ZP* 1/49: Z. Saffan — Ofensywa (ofensywa Armii Radzieckiej ze stycznia 1945)²⁾; 7/49: H. Werner — Armia, której na imię wolność.

Zagadnienia gospodarcze

GP 1/49: L. I. Majzenberg — Rentowność przedsiębiorstw radzieckich; (W) — Plan przeobrażenia przyrody stepów ZSRR; Z prasy radzieckiej (Woprosy ekonomiki); 2/49: G. Kozłow — Krótki kurs historii WKP (b) a ekonomia polityczna; Wykonanie planu radzieckiego w r. 1948; Z prasy radzieckiej (Planowoje Chozjajstwo, Woprosy Ekonomiki). *Pr* 1/49: L. Z. — Gdy powstawały fabryki zboża; Kolektyw wynalazców; 4/49: Z. J. Wyrozumski — Wieś Ciemna stała się wsią Jasną (o elektryfikacji wsi radz.); 6/49: Tenże — Liczby i uczu-

^{1) 2)} Artykuły o Stalingradzie i o ofensywie ze stycznia 1945 r. ukazały się w tym okresie we wszystkich pismach polskich.

cia (o wynikach wykonania planu za r. 1948); 8/49: Delegacja chłopów polskich na konferencji przodowników pracy gospodarstw rolnych Ukrainy; S. Potopow — Pięć lat w ciągu trzech (o przedterminowe wykonanie planu); Ile wydaje rodzina na kształcenie dzieci. *SP* 4 i 5/49: W. Wudel — Radziecki system uprawy roli; 6 i 7/49: Tenże — Trzy lata czwartej pięciolatki. *TT* 1/49: J. Zawadzki — Wzrost wydajności pracy podstawą szybkiego rozwoju gospodarki narodowej w ZSRR; 4/49: Tenże — Przyjaźń narodów ZSRR podstawą ich potęgi ekonomicznej; 6/49: Tenże — Przyjaźń narodów ZSRR w odbudowie gospodarstwa ZSRR; W. Koldanow — Ofensywa przeciwko suszy. *WŻ* 2/49: Kronika ZSRR i krajów demokracji ludowej (m. in. Wykonanie planu gospodarki narodowej ZSRR w 1948 roku). *ZSz* 5/49: A. Mitura — Czego możemy się nauczyć od naszego sąsiada ZSRR; 9/49: A. Szyéko — Przebudowa ustroju rolnego w ZSRR; A. Mitura — Drugi etap prac Mieczurina — selekcja. *ZG* 2/49: D. Wiecko — Wielki radziecki plan zalesień ochronnych; 3 i 4/49: G. Sorokin — Planowanie socjalistyczne prawem rozwoju radzieckiej ekonomiki; 4/49: E. P. Ehrlich — Rok 1949 w ekonomice radzieckiej.

Zagadnienia kulturalne

DJ 1/49: O literaturze rosyjskiej; 4/49: A. Gostecki — Literatura sowiecka. *Fm* 3/49: B. Bruniec — Od «Wielkiego przelomu» do «Bitwy o Stalingrad» (filmy radz. o Stalingradzie). *GF* 2/49: L. B. — Historia niedokończonego filmu (wspomnienie o S. Eisensteinie, wybitnym reżyserze filmowym); -o — Wieś radziecka na ekranie; 3/49: N. K. — Dokumenty historii i człowieczeństwa (filmy o Stalinie i Armii Radzieckiej); Ir. Olszt. — «Opowieść o prawdziwym człowieku» (film o lotniku radzieckim). *Ku* 2/49: J. Litwin — Plechanow wciąż aktualny; W. Len — Zjazd pisarzy ukraińskich; 5/49: A. Bogen — Uwagi o sztuce radzieckiej; 6/49: R. Karst — Dzieło pisarza musi wtargnąć w życie (wywiad z A. Kornejczukiem o literaturze ukraińskiej); L. Gomolicki — O Aleksandrze Serafimowiczu. *LzT* 29/49: S. Podhorska-Okolów — Wróg popoliłości i oblu-

dy (o twórczości Czechowa). *Oa* 3/49: J. Zika — Lenin a dziedzictwo literackie; 5/49: W. Bacewiczówna — Przypomniany klasyk rosyjski (I. Turgieniew). *Oe* 8/49: L. Bukowiecki — Prostota, prawda i wielkość; J. Plaźewski — Odważna próba (oba artykuły omawiają filmy radzieckie); 9/49: S. Podhorska-Okolów — Gribjedow i dekabryści. *OTPDŁ* 2/49: S. Wawilow — Rozkwit socjalistycznej nauki i kultury w ZSRR. *PZa* 6/49: Styk — Akademia Nauk ZSRR. *PdA* 2/49: F. Fiodorowski — Postać Lenina w twórczości ludowej. *Przń* 2/49: O czym mówiono na zjeździe pisarzy Ukrainy; St. R. Dobrowolski — Kijowskie kontrasty (reportaż); G. Fisz — Leninowskie Gorki; D. R. — Sądy ludowe; 4/49: (A. A.) — Po leningradzkiej sesji Akademii Nauk ZSRR; 7/49: A. Nowikow — Z pieśnią do boju (20-lecie Zesp. Pieśni i Tańca Armii Radzieckiej); W. Gorodyński — Herold prawdy w sztuce (w 125-lecie urodzin krytyka W. Stasowa); 8/49: (hem) — Człowiek, który zrozumiał sens historii (o twórczości A. Tolstoj); A. Nowicki — Muzyk, który mimo wszystko wołał... chemię (o A. P. Borodinie). *RŚ* 1/49: Osiągnięcia radzieckiej nauki historii; 2/49: J. Pregerówna — Michał Szołochow; J. P. — I. Strawiński; W. M. — Piotr Czajkowski; 3/49: Włodzimierz Pijcz Lenin; W rocznicę śmierci Lenina. *TT* 1/49: M. K. — Mikołaj Czernyszewskij; 4/49: Aleksander Serafimowicz; Dymitr Miendielejew; 6/49: W. Kirpotin — Aleksander Puszkina, genialny syn narodu rosyjskiego. *TW* 3/49: M. Kierczyńska — Lenin a literatura. *TP* 3/49: P. G. — Fiodor Tiutczew, poeta państwowy. *WŻ* 2/49: Kronika ZSRR. *Wś* 9/49: A. N. Szaranow — Listy żołnierzy radzieckich do pisarzy. *WL* 1/49: S. Powolocki — «Teatr tworzy dramaturga» (o Obrazcowie). *ZN* 37/49: S. Rozmarny — Organizacja szkolnictwa wyższego w ZSRR.

Stosunki polsko-radzieckie

ChP 5/49: Rozwój wymiany towarowej między Polską a Związkiem Radzieckim; 9/49: B. Thomas — Nawijujemy więzy przyjaźni z chłopami radzieckimi. *GP* 1/49: Pomoc radziecka w realizowaniu polskich planów gospodarczych. *Ku* 3/49: A.

Ważyk — Wizyta w Kijowie (reportaż); 8/49: Z. Lissa — Chopin w muzyce rosyjskiej. *NM* 2/49: H. Raort — Polskie oddziały rewolucyjne w Rewolucji Listopadowej. *Oe* 1/49: M. Sz. — Rzeźba «Mickiewicz i Puszkina» w Moskwie. *Pr* 1/49: Z. — I był nam bliski (rocznica mickiewiczowska w ZSRR); 3/49: L. Zajączkowska — Rosną obroty w naszej wymianie gospodarczej z ZSRR; Z. J. Wyrozemski — Bilans pierwszego roku polsko-radzieckiej umowy handlowej; 5/49: Literaci radzieccy w gościnie u literatów polskich; Współpraca obserwatorium wrocławskiego z obserwatoriami radzieckimi; 6/49: Wielu nowych przyjaciół przybyło nam w Polsce (wywiad z P. Tyczyna); 7/49: M. Wągrowski — Polsko-radzieckie braterstwo broni. *SP* 4/49: H. Róžański — W pierwszą rocznicę wielkich umów gospodarczych między Polską a ZSRR. *TW* 4/49: Z. J. Wyrozemski — Polsko-radzieckie stosunki handlowe. *WL* 4/49: J. Glaus — Nasza wymiana handlowa z ZSRR i krajami demokracji ludowej.

CZECHOSŁOWACJA

Fm 1/49: Inż. Křivánek — Czym jest Czechosłowacki Instytut Filmowy. *GP* 1/49: (maj) — Przemysł czechosłowacki w świetle wskaźników; A. Tynoński — Reforma bankowości w Czechosłowacji; 2/49: St. Wielski — Przemysł czeski w planie pięcioletnim; (R) — Pierwsze dane o wykonaniu planu czechosłowackiego; Z prasy czechosłowackiej (Planované Hospodárství). *Ku* 7/49: R. Matuzewski — Czeska jesień (reportaż); 8/48: Tenże — W Słowacji (reportaż). *MCh* 1-2/49: E. Bartkowiec — Ustroje państw słowiańskich (Czechosłowacja — omówienie konstytucji). *OTPDŁ* 2/49: B. Keller — Marksistowsko-leninowskie szkolenie kadr w KP Czechosłowacji; 4/49: F. J. Kalor — Pięcioletni plan rozwoju gospodarki Czechosłowacji. *PaZ* 1-2/49: A. J. Kamiński — Na drodze przebudowy. *TW* 8/49: B. Wiernik — Od lutego minął rok. *WZ* 1/49: T. Małanowski — Ważny problem czechosłowackiego planu gospodarczego; 2/49: J. Sliżiński — Malarstwo czeskie. *ZG* 4/49: M. Dąbrowa — Wytyczne pierwszego planu 5-letniego Czechosłowacji.

Stosunki polsko-czechosłowackie

GF 3/49: Vostro — Na wspólnej drodze (znaczenie zjazdu techników filmowych polskich i czechosłowackich); W. Ostrowski — Zjazd techników filmowych polskich i czechosłowackich. *PZa* 3/49: T. St. Grabowski — Pośmiertne zwycięstwo Słowackiego w Czechach. *PaZ* 1-2/49: J. Magnuszewski — Czechosłowacja w 150 rocznicę urodzin Adama Mickiewicza; S. Wierczyński — Jubileusz katedry prof. Mariana Szyjkowskiego w Pradze (1923—1948); M. Kolała — Uroczystości mickiewiczowskie w Brnie.

BULGARIA

GP 2/49: Z prasy bułgarskiej (Planovo Stopanstvo). *Ku* 7/49: E. Zalewski — Hristo Botev. *MCh* 1-2/49: E. Bartkowiec — Ustroje państw słowiańskich (Bulgaria — omówienie konstytucji). *OTPDŁ* 3/49: D. Terpeszew [Terpešev] — Plan rozwoju gospodarki narodowej Bułgarii. *PZa* 1/49: Wł. Dobromiński — Polsko-bułgarskie stosunki gospodarcze. *WZ* 2/49: Kronika ZSRR i krajów demokracji ludowej (100 rocznica urodzin Hristo Boteva).

JUGOSŁAWIA

SP 7/49: J. Kowalewski — Po nocie polskiej do rządu Tita.

ŁUŻYCE

Oa 6/49: E. Osmańczyk — Serbo-Lużyczanie.

RUMUNIA

ChP 6/49: Rumunia, nasz sojusznik. *GP* 2/49: J. Kosemin — Rumuński plan gospodarczy na r. 1949. *OTPDŁ* 3/49: M. Contantinescu — Rok doniosłych przeobrażeń w Rumuńskiej Republice Ludowej; 4/49: Teoretyczne i polityczne czasopismo Rumuńskiej Partii Robotniczej «Lupta de Clasă». *Prz* 203/49: L. Wołanowski — 7 dni (reportaż z podróży delegacji rządowej do Rumunii). *SP* 4/49: Al. Żaruk-Michałski — Układ między Polską a Rumunią; 5/49: R. Adamski — Rozwiązanie problemu narodowościowego w Rumunii; 6/49: J. Sworzeń — 1-szy Rumuński Plan Gospodarczy.

WĘGRY

GP 1/49: (J. R.) — O współzawodnictwo pracy na Węgrzech. Oe 4/49: A. Z. Linke — Wystawa plastyki węgierskiej w Muzeum Narodowym.

OTPDŁ 4/49: J. Kovács — O niektórych wynikach weryfikacji członków Węgierskiej Partii Pracujących. SP 4/49: István Dobi (sylwetka premiera Węgier).

as

Z KOMITETU SŁOWIAŃSKIEGO W POLSCE

Komitet Słowiański w Polsce przesłał Komitetowi Słowiańskiemu ZSRR w Moskwie w dn. 22 lutego 1949 następujący telegram:

«Komitet Słowiański ZSRR Moskwa
Przewodniczący General A. S. Gundorow i Sekretarz Generalny Pułkownik W. Moczalow.

Z okazji 31-ej rocznicy istnienia Armii Czerwonej Komitet Słowiański w Polsce przesyła Wam zapewnienie, że święto Armii Czerwonej wyzwolicieli narodów, ostoju ustroju socjalistycznego i strażniczki pokoju, jest równie wielkim świętem wyzwolonego przez Waszą Armię narodu polskiego. Tylko armia wyloniona przez prawdziwie wolne, żyjące w ustroju socjalistycznym narody, której orężem jest siła moralna wypływająca z walk o sprawiedliwość społeczną, może urosnąć do takiej potęgi i stać się nadzieją całej uciesnionej ludzkości. Braterstwo Armii Polskiej ze zwycięską Armią Czerwoną stoi na straży pokoju i socjalizmu.

Przewodniczący: Waclaw Barcikowski. Sekretarz Generalny: Stanisław Trojanowski».

Komitet Słowiański w dn. 23 marca 1949 zgłosił akces do Światowego Kongresu Zwolenników Pokoju:

«Komitet Słowiański w Polsce z największym uznaniem i entuzjazmem zgłasza swoje przystąpienie do

Światowego Kongresu Zwolenników Pokoju.

Wraz z całym narodem polskim manifestujemy w ten sposób swoją niewzruszoną wolę obrony trwałego pokoju między narodami i protestujemy przeciw zbrodniczemu podżegaczom wojennym, którzy w interesach amerykańskich milionerów chcieliby pchnąć ludzkość do nowej katastrofy.

Naród polski, który poniósł ogromnie niepowetowanych strat w wojnie, rozpetanej przez faszyzm, łączy się z milionami prostych ludzi na całym świecie, którzy zdecydowani są do walki o utrwalenie pokoju.

Przyłączając się do Światowego Kongresu Zwolenników Pokoju, wzmacniamy siły pokoju na całym świecie, które pod przewodnictwem potężnego Związku Radzieckiego stworzą niezłomną opokę, o którą niewątpliwie rozbijają się raz na zawsze złowieszcze plany imperialistów. W imię naszej wiary w triumf idei pokoju, w imię braterskiej współpracy wszystkich wolnych i niepodległych narodów — Komitet Słowiański w Polsce zwraca się do wszystkich Polaków na całej kuli ziemskiej, wzywając ich do aktywnego masowego i solidarnego poparcia wielkich ideałów Światowego Kongresu Pokoju.

Przewodniczący Komitetu Słowiańskiego w Polsce: Waclaw Barcikowski. Sekretarz Generalny Komitetu Słowiańskiego w Polsce: Stanisław Trojanowski».

SPROSTOWANIE

W części nakładu nr 1—2/49 naszego pisma mylnie wydrukowano na str. 35 rok 1879 jako datę urodzin W. I. Lenina, zamiast poprawnej daty 1870.

DODATEK DO MIESIĘCZNIKA „ŻYCIE SŁOWIAŃSKIE“

Nr 3

Marzec

1949

A. ZWORYKIN

O RADZIECKIM PRZODOWNICTWIE W NAUCE*)

Historia nauki stanowi ważną część składową historii kultury światowej. Kultura światowa nie istnieje poza obrębem kultur narodowych, składa się ona z osiągnięć kultury poszczególnych narodów.

«Obywatele radzieccy uważają — mówił tow. Stalin, — że każdy naród, obojętnie jaki, wielki czy mały, posiada swoje charakterystyczne cechy, swój wyraz, który jest właściwy tylko jemu, a którego nie ma u innych narodów. Cechy te stanowią wkład, który wnosi każdy naród w ogólną skarbnicę kultury światowej, uzupełnia ją i wzbogaca».

Tak, jak nie istnieje żadna abstrakcyjna, nienarodowa kultura światowa, tak nie ma też i nienarodowej nauki światowej. Nauka światowa jest rezultatem osiągnięć naukowych uczonych różnych narodów. Mówić o rozwoju nauki światowej w ogóle, ignorując rolę poszczególnych narodów, znaczy to: naruszać podstawowe zasady marksistowsko-leninowskiego podejścia do badania zjawisk ideologicznych, znaczy to zesłizgiwać się na obec i wrocie dla marksizmu-leninizmu pozycje historycznego idealizmu i burżuazyjnego kosmopolityzmu.

Podstawowe założenie materializmu historycznego, głoszące, żebyt społeczny określa świadomość społeczna, całkowicie odnosi się i do nauki, jako

do jednej z form ideologii społecznej. Na rozwój nauki decydujący wpływ wywierają te warunki społeczne, które istnieją w danym kraju. Dlatego nie można zrozumieć przebiegu rozwoju nauki bez uważnego rozpatrzenia i uwzględnienia rozwoju historycznego każdego narodu, oraz ustroju społecznego danego kraju. Ignorować moment narodowy przy rozpatrywaniu rozwoju nauki — znaczy to odrywać naukę od tej gleby społecznej, na której wzrasta.

Rozważania o abstrakcyjnej, pozanarodowej, nauce światowej są szczególnie szkodliwe teraz, ponieważ są one wykorzystywane przez siły reakcyjne dla umniejszenia i zaprzeczenia wkładu w naukę tych narodów, które zostały wybrane przez anglo-amerykańskich imperialistów w charakterze obiektów agresji. W pierwszym rządzie rozważania te skierowane są przeciw Związkowi Radzieckiemu, ponieważ kraj nasz jest ostoją socjalizmu, potężnym obrońcą swobody i wolności ludów.

Obywatele radzieccy zdecydowanie występują przeciw wszelakiego rodzaju próbom obniżenia roli naszej Ojczyzny w rozwoju kultury światowej i nauki, sprawiedliwie broniąc pierwszeństwa naszego kraju w rozlicznych dziedzinach nauki. Odtwarzając prawdę historyczną, demaskują oni reakcyjnych uczonych zagranicznych, burżuazyjnych działaczy politycznych i innych apologetów kapitalizmu, którzy dążą do obniżenia czci i godności uczonych radzieckich, do sfalszowania i przemilczenia wkładu naszego kraju w naukę światową. Obywatele radzieccy słusznie

*) Przerobiony stenogram wykładu wygłoszonego na zlecenie Towarzystwa dla rozpowszechniania wiadomości politycznych i naukowych. (Objaśn. w oryginale). — Odsyłacze pochodzą od Redakcji «Życia Słowiańskiego».

dopatrują się w tych usiłowaniach burżuazyjnych polityków przejawu nienawiści klasowej do ludu, który zwycięsko buduje komunizm.

Próby obniżenia godności uczonych naszej Ojczyzny mają swoje głębokie korzenie w przeszłości naszego kraju «Zagraniczni kapitałiści, — mówił to w. G. M. Malenkow, — zajmujący w Rosji carskiej utrwalone pozycje, wszelakimi sposobami podtrzymywali i zaszczepiali w Rosji wyobrażenia o kulturalnej i duchowej niepełnowartościowości narodu rosyjskiego. Oderwane od ludu i wrogie dlań klasy panujące carskiej Rosji nie wierzyły w twórcze siły ludu rosyjskiego i nie dopuszczały możliwości, ażeby Rosja własnymi siłami wydobyla się z zacofania. Stąd wynikało błędne mniemanie, że Rosjanie zawsze winni odgrywać rolę «uczniów» u zachodnio-europejskich «nauczycieli».

Sytuacja uczonych w starej, przedrewolucyjnej Rosji była wyjątkowo ciężka. Samowładczo-pańszczyźniane stosunki i ogólne zacofanie gospodarcze kraju stwarzały duże trudności dla rozwoju nauki ojczystej. Szlachta i burżuazja otwierały szeroko wrota dla przenikania do Rosji zagranicznego kapitału, zdradzały interesy ojczysty, korzyły się przed cudzoziemczyzną, podtrzymywały nikiemną «teorię» o małej jakoby zdolności naszego ludu do twórczości kulturalnej.

Brak pomocy ze strony państwa, niemożność wcielenia w życie licznych wynalazków i odkryć, szczupłość laboratoriów, ograniczoność środków, a nie rzadko i po prostu nędza, nie mogły jednakże złamać wielkich sił twórczych uczonych rosyjskich, nie przeszkodziły naszemu ludowi we wniesieniu nieocenionego wkładu do skarbnicy kultury światowej. Rosyjskim naukowcom należy się bezsporne pierwszeństwo w licznych odkryciach i wynalazkach, które stały się ważnymi drogowskazami na drodze rozwoju światowej kultury i nauki.

Oryginalność, śmiałość, nieugięty nowatorski duch, od dawna wyróżniały prace naszych rodaków w dziedzinie nauki i kultury.

Historia nauki ukazuje nam olśniewający obraz wielkich i sławnych osiągnięć myśli rosyjskiej w przeszłości, dorzucając coraz to nowe i nowe

nazwiska do listy znakomitych ludzi naszej Ojczyzny.

Badając spuściznę naukową genialnego encyklopedysty rosyjskiego XVIII wieku Michała Wasiljewicza Łomonosowa¹⁾, Bielinskij²⁾ z entuzjazmem podkreślał wielkie twórcze zdolności ludu rosyjskiego. Potężna wielostronność Łomonosowa, tak całkowicie uosabiająca geniusz rosyjski, jest jedną z najbardziej olśniewających w historii kultury światowej. Wielki fizyk i chemik Łomonosow po raz pierwszy sformułował i wykazał na podstawie doświadczenia prawo zachowania materii (masy), stał się zwiastunem powszechnego prawa zachowania masy i energii, stanowiącego obecnie jeden z kamieni węgielnych przyrodoznawstwa. Łomonosow wystąpił przeciw teorii powstawania ciepła, którą uznawali jeszcze w początkach XIX wieku niektórzy uczeni Zachodu. On pomyślnie opracował atomową teorię gazów. W pracach jego położone zostały podwaliny nowej nauki — chemii fizycznej. Łomonosow wniósł ważny wkład w rozwój optyki, nauki o elektryczności, astronomii, geografii, geologii. Zajmował się również zagadnieniami techniki górniczej, chemii technicznej, konstruował instrumenty i warsztaty. Był także historykiem, filologiem, poetą i artystą. Łomonosow wzbogacił swą twórczością dziesiątki gałęzi nauki i techniki; jego wielki kulturalny czyn bohaterski pozostał przez wieki świadectwem niewyczerpanych i wielostronnych uzdolnień naszego ludu.

Po Łomonosowie, w historii nauki przesuwa się cały szereg osobistości rosyjskich o pierwszorzędym znaczeniu.

Wielki fizyk rosyjski końca XVIII i pocz. XIX wieku W. W. Pietrow³⁾ w swoich pracach daje pierwszą podstawę najważniejszych kierunków współczesnej elektrotechniki. On wynalazł luk elektryczny, nazwany następnie lukiem Volty. Udowodnił on możliwość zastosowania elektryczno-

1) Żył: 1711—1765

2) Bielinskij Wissarion Grigorjewicz 1811—1848; zob. «Życie Słow.» 1948, nr 10—11, str. 407.

3) Pietrow Wasyl Władimirowicz 1762—1834.

ści dla oświetlenia, spawania i topienia metali; był także pierwszym uczonym, który badał zjawiska luminescencji (zimnego świecenia).

W 30 i 40 latach XIX wieku, w pracach fizyka rosyjskiego F. Ch. Lenc⁴⁾, ustalone zostały ważne prawa elektromagnetyzmu. Niezależnie od Joula, odkrył on podstawowe prawo cieplnego działania prądu. W końcu, wspólnie ze znakomitym fizykiem i technikiem rosyjskim B. S. Jakobi, Lenc stworzył podstawy teorii maszyn elektromagnetycznych. B. S. Jakobi odkrył oprócz tego galwanoplastykę.

Wspaniałym fizykiem z końca XIX i pocz. XX wieku był P. N. Lebediew⁵⁾, który po raz pierwszy udowodnił na drodze eksperymentu ciśnienie światła; na tej samej drodze doświadczalnej Lebediew uzasadnił elektromagnetyczną teorię światła Maxwella. Wybitny fizyk rosyjski A. G. Stoletow⁶⁾ odkrył szereg podstawowych praw w dziedzinie zjawisk fotoelektrycznych. Z imieniem innego profesora uniwersytetu w Moskwie N. A. Umowa związane są ważne prace z zakresu teorii ruchu energii.

Wielkiemu fizykowi rosyjskiemu A. S. Popowowi⁷⁾ przypada zaszczyt wynalezienia radia, które stało się jedną z największych zdobyczy nauki wszystkich czasów.

Nową naukę o falowaniu skorupy ziemskiej, trzęsieniach ziemi — sejsmologię fizyczną, stworzył akademik B. B. Golicyn⁸⁾. Poczynając od prac B. B. Golicyna, sejsmologia rosyjska zajmuje przodujące miejsce na całym świecie.

W historii przedrewolucyjnej astronomii rosyjskiej jaśnieje nazwisko F. A. Briedichina⁹⁾ — twórcy astro-

nomii komet, jednego z największych astronomów rosyjskich.

Wyjątkowe miejsce w nauce światowej zajmuje matematyka rosyjska. Pośród znakomitych matematyków rosyjskich winien być wymieniony M. W. Ostrogradskij¹⁰⁾, który niezależnie od Anglików Greena, Stoksa i Hamiltona dokonał odkrycia stanowiącego ważny wkład w dziedzinę fizyki matematycznej i mechaniki.

Jednym z największych uczonych świata był genialny N. I. Łobaczewskij¹¹⁾, który pierwszy wykazał, że przez dwa tysiące lat trwające próby udowodnienia postulatu Euklidesa o liniach równoległych — przez punkt poza prostą można przeprowadzić tylko jedną linię, równoległą do tej prostej — były bezskuteczne z tej przyczyny, że postulat tego w ogóle nie można udowodnić. Łobaczewskij pierwszy stworzył nieeuklidesową geometrię — geometrię «krzywej» przestrzeni, odrzucając postulat o liniach równoległych. Było to odkrycie oznaczające przewrót rewolucyjny w myśleniu matematycznym. W znacznym stopniu określiło ono drogi całego dalszego rozwoju matematyki a także fizyki w XIX i XX w. Geometria Łobaczewskiego dała matematyczną podstawę całej teorii względności Einsteina. Nauka dopiero w naszych czasach mogła wykazać, że geometria rzeczywistej przestrzeni jest różna od przestrzeni Euklidesa.

Niezwykle różnorodne są prace drugiego genialnego matematyka rosyjskiego P. L. Czebyszewa¹²⁾. On pierwszy, po wielowiekowych bezowocnych próbach uczonych różnych krajów, rozwiązał bardzo trudny problem arytmetyki — zagadnienie zgodności z prawami, którym podlegają liczby pierwsze, to jest niepodzielne przez inne bez reszty. Wybitną zasługą tego uczonego jest stałe zajmowanie się problemami matematyki, ważnymi dla przyrodoznawstwa i techniki. Uczniowie i kontynuatorzy Czebyszewa, wśród których widzimy

¹⁰⁾ Ostrogradskij Michał Wasiljewicz 1801—1861.

¹¹⁾ Łobaczewskij Mikołaj Iwanowicz 1793—1856.

¹²⁾ Czebyszew Pafnucy Iłowicz 1821—1894.

⁴⁾ Lenc Emil Christianowicz 1804—1865.

⁵⁾ Lebediew Piotr Nikolajewicz 1866—1912.

⁶⁾ Stoletow Aleksander Grigorjewicz 1839—1896.

⁷⁾ Popow Aleksander Stiepanowicz 1859—1905; wynalazł w r. 1895 telegraf bez drutu.

⁸⁾ Golicyn Borys Borysowicz 1862—1916.

⁹⁾ Briedichin Fiodor Aleksandrowicz 1831—1904.

takie nazwiska pierwszorzędne znaczenia, jak matematyk A. A. Markow¹³⁾, mechanik A. M. Lapunow¹⁴⁾ i wielu innych, stworzyli jedną z najpotężniejszych i sławnych szkół naukowych w świecie. Największe zasługi w tej dziedzinie matematyki, w szczególności w rozwiązywaniu problemów ciał wirujących, położyła pierwsza w świecie kobieta-matematyk S. W. Kowalewszaja.

W dziedzinie mechaniki należy przede wszystkim wyróżnić wybitny wkład P. L. Czebyszewa w dziedzinę teorii mechanizmów i maszyn. Bardzo wielkie znaczenie miało także stworzenie naukowych podstaw automatyzmu przez I. A. Wyszniegradskiego¹⁵⁾.

Szczególnie wybitna jest rola rosyjskiej myśli naukowo-technicznej w opanowaniu powietrza. Ojcem awiacji, właściwym twórcą całej współczesnej aerodynamiki i teorii samolotu był, jak wiadomo, rosyjski uczoney N. E. Żukowski¹⁶⁾.

Ogromne znaczenie dla najbardziej współczesnej i szybko postępującej — naprzód gałęzi techniki — reaktywnej — mają prace K. E. Ciołkowskiego¹⁷⁾, a także I. A. Mieszczerskiego, który pracował nad mechaniką ciał o zmiennej masie.

Przechodząc do chemii, stykamy się prawie wszędzie z gigantyczną postacią D. I. Miendielejewa¹⁸⁾; przez utworzenie swego periodycznego systemu pierwiastków chemicznych odkrył on jedno z podstawowych praw przyrodoznawstwa. W rezultacie uogólnienia ogromnego materiału faktycznego, nagromadzonego w dziedzinie chemii za cały okres jej rozwoju, genialny chemik rosyjski w swym periodycznym systemie pierwiastków stworzył jeden z najbar-

dziej ogólnych wzorów zgodności z prawami, panującymi w przyrodzie. Cały późniejszy rozwój fizyki i chemii XX wieku, w tym wykorzystanie wewnątrzjądrowych sił, związany jest z dalszym ujawnianiem poważnego naukowego znaczenia prawa Miendielejewa.

Drugi wielki chemik rosyjski A. M. Butlerow¹⁹⁾ jest twórcą współczesnej chemii organicznej. Stworzona przez Butlerowa teoria budowy chemicznej, która ujawniła prawa wewnętrznego układu i związku atomów w molekułach ciał organicznych, stanowi bardzo ważny drogowskaz w historii nauki chemii. Bardzo wielką rolę w opracowaniu zagadnień chemii organicznej, odegrał drugi badacz rosyjski N. N. Zinin²⁰⁾.

Wybitne miejsce w rozwoju światowej nauki chemii zajmuje N. N. Biekietow²¹⁾ — pionier w dziedzinie chemii wysokich ciśnień, twórca współczesnej aluminotermii, sławny kontynuator dzieła Lomonosowa w dziedzinie opracowania chemii fizycznej jako nauki. Biekietow pierwszy w świecie, jeszcze przed Ostwaldem, wykładał chemię fizyczną na uniwersytecie w Charkowie. Jednym z pierwszych badaczy chemii ropy, który badał skład, strukturę i charakter węglowodorów tworzących ropę, był sławny chemik W. W. Markownikow.

Uczoney rosyjski D. A. Łaczinow²²⁾ otrzymał pierwszy w świecie patent na przeprowadzanie elektrolizy wody dla otrzymywania wodoru elektrolitycznego pod ciśnieniem i bez ciśnienia. M. I. Konowalow²³⁾ po raz pierwszy badał reakcję wzajemnego oddziaływania parafin (typu węglowodorów ropy) z azotnokwaśnymi, tzw. nitrującymi mieszaninami. Przy tym, otrzymał on bardzo silne materiały wybuchowe — nitroparafiny. Te ostatnie, są oprócz tego podstawowy-

¹³⁾ Markow Andrzej Andriejewicz 1856—1922.

¹⁴⁾ Lapunow Aleksander Michajłowicz 1857—1920.

¹⁵⁾ Wyszniegradskij Iwan Aleksiejewicz 1831—1895.

¹⁶⁾ Żukowski Mikołaj Jegorowicz 1847—1921.

¹⁷⁾ Ciołkowskij Konstanty Edwardowicz ur. 1857.

¹⁸⁾ Miendielejew Dymitr Iwanowicz 1834—1907; można też pisać Mendelejew.

¹⁹⁾ Butlerow Aleksander Michajłowicz 1828—1886.

²⁰⁾ Zinin Mikołaj Nikołajewicz 1812—1880.

²¹⁾ Biekietow Mikołaj Nikołajewicz 1827—1911.

²²⁾ Łaczinow Dymitr Aleksandrowicz ur. 1843.

²³⁾ Konowalow Michał Iwanowicz 1858—1906.

mi produktami dla otrzymywania rozczywników mas plastycznych.

Inny uczony rosyjski M. G. Kuczerow²⁴⁾, z gazu acetyleny, szeroko stosowanego dla spawania i krajania metali, pierwszy otrzymał nadzwyczaj ważną i obecnie rozpowszechnioną w technice chemicznej substancję — aldehyd octowy, niezbędną dla wyrobu kwasu octowego.

Z imieniem wielkiego uczonego rosyjskiego D. K. Czernowa²⁵⁾ związane jest powstanie osobnej nauki — metalografii — stanowiącej podstawę całej współczesnej metalurgii. Prace rosyjskie mają także podstawowe znaczenie dla metalurgii aluminium, miedzi, złota itd.

Wybitne miejsce zajmują prace uczonych rosyjskich w rozwoju geologo-mineralogicznych nauk. Ojciec geologii rosyjskiej A. P. Karpinskij²⁶⁾, geolog F. N. Czernyszow²⁷⁾, wielki krystalograf E. S. Fiodorow²⁸⁾, należą do liczby najwybitniejszych twórców nauki o Ziemi i minerałach.

Nową dyscyplinę — paleontologię ewolucyjną, — wyniki której ważne są tak dla nauki geologii, jak i dla nauki o życiu — stworzył W. O. Kowalewski.

Wielkie są zasługi i znaczenie w nauce światowej licznych biologów rosyjskich. I tak, A. O. Kowalewski²⁹⁾ i I. I. Miecznikow³⁰⁾ położyli podstawy porównawczej embriologii (nauki o rozwoju zarodka) ewolucyjnej. Przez swoje badania i konkluzje utrwalili oni ostatecznie pojęcie o jedności świata żywego, dali nowe dowody na korzyść darwinizmu. Znakomitą zdobyczą naukową była także Miecznikowa teoria fagocytozy (nauka o obronnych czynnikach organizmu).

Wielki biolog rosyjski K. A. Timi-

²⁴⁾ Kuczerow Michał Grigorjewicz 1850—1911.

²⁵⁾ Czernow Dymitr Konstantinowicz 1839—1921.

²⁶⁾ Karpinskij Aleksander Piotrowicz 1846—1936.

²⁷⁾ Czernyszow Fiodocj Nikolajewicz 1856—1914.

²⁸⁾ Fiodorow Ewgraf Stiepanowicz ur. 1853.

²⁹⁾ Kowalewski Aleksander Onufrijewicz 1840—1901.

³⁰⁾ Miecznikow Ilja Ijcz 1845—1915.

riaziew³¹⁾ — jeden z najpoważniejszych przedstawicieli teorii ewolucji — pomyślnie rozwijał teorie Darwina. Prace jego ukazały podstawowe linie procesu fotosyntezy (pryswajanie kwasu węglowego z powietrza przez rośliny zielone przy działaniu światła), co stanowiło rozwiązanie jednego z najbardziej ważnych zagadnień przyrodznawstwa w ogóle.

Znakomitym biologiem-nowatorem był I. M. Sieczenow³²⁾. Jego badania nad systemem nerwowym, jego nauka o refleksach mózgowia, na długo wyprzedziły rozwój fizjologii i były świetnie kontynuowane przez I. P. Pawłowa³³⁾, którego działalność w znacznej części rozwinęła się już w okresie radzieckim.

Roczniki nauk biologicznych zawierają nazwiska D. I. Iwanowskij³⁴⁾, który odkrył dające się przefiltrować wirusy, oraz wybitnych mikrobiologów S. N. Winogradskij³⁵⁾, W. L. Omieljanskij³⁶⁾ i innych.

O pracach twórcy gleboznawstwa naukowego W. W. Dokuczajewa a także i pracach wielkich uczonych I. W. Mieczurina i W. R. Wiliamsa, przeprowadzanych po większej części po Wielkiej Rewolucji Październikowej, będzie się mówić niżej.

Poczesne miejsce zajmują nazwiska rosyjskie w historii medycyny. Lekarze rosyjscy i uczeni a przede wszystkim jeden z założycieli współczesnej medycyny S. P. Botkin³⁶⁾, genialny chirurg i twórca wojenno-polowej chirurgii N. I. Pirogow³⁷⁾, neuropatolog i psychiatra W. M. Biechtieriew³⁸⁾ i wielu innych — osiągnęli tak ważne rezultaty, że bez

³¹⁾ Timiriaziew Klemens Arkadiewicz 1843—1920.

³²⁾ Sieczenow Iwan Michajłowicz 1829—1905.

³³⁾ Pawłow Iwan Piotrowicz 1849—1936.

³⁴⁾ Iwanowskij Dymitr Josifowicz 1864—1920.

³⁵⁾ Winogradskij Sergiusz Mikolajewicz ur. 1856.

³⁶⁾ Botkin Sergiusz Piotrowicz 1832—1889.

³⁷⁾ Pirogow Mikołaj Iwanowicz 1810—1881.

³⁸⁾ Biechtieriew Włodzimierz Michajłowicz 1857—1927.

ich prac nie można sobie wyobrazić medycyny współczesnej.

Jeśli chodzi o zagadnienia światopoglądu i postępowych idei społeczno-politycznych w okresie poprzedzającym wystąpienia proletariatu rosyjskiego na arenie historii, to tu możemy z dumą wymienić wielkie nazwiska Bielinskiego, Czernyszewskiego³⁹⁾ i Dobrolubowa⁴⁰⁾. Filozoficzne, społeczno-polityczne i socjologiczne poglądy tych sławnych rosyjskich rewolucyjnych-demokratów znacznie przewyższają to wszystko, co dała przedmarksistowska myśl społeczna na Zachodzie i przedstawiają szczególnie wysoki poziom w rozwoju przedmarksistowskiej teorii filozoficznej i socjologicznej. Dzieła ich odegrały ogromną rolę w rozwoju literatury, sztuki i nauki rosyjskiej. Wybitnym przedstawicielem nauk społecznych w Rosji był G. W. Plechanow⁴¹⁾ — jeden z pionierów marksizmu w naszym kraju.

Rosja stała się ojczyzną leninizmu — najwyższego osiągnięcia kultury rosyjskiej i światowej. Nauka Marxa o prawach życia społecznego została wszechstronnie rozwinięta przez Lenina i Stalina, podniesiona na nowy, wyższy stopień. Do Rosji w końcu XIX wieku przeniosło się centrum światowego ruchu rewolucyjnego; Rosja była również centrum nauki rewolucyjnej, która ukazywała pracującej ludzkości drogi wyzwolenia z niewoli kapitalistycznej.

Wielka Październikowa Rewolucja Socjalistyczna otworzyła nową kartę w historii naszej Ojczyzny. Nauka w naszym kraju otrzymała nieograniczone możliwości rozwoju. W okresie władzy radzieckiej stworzono tyle nowych teorii, dokonano takiego mnóstwa wspaniałych eksperymentów rozwiązano tyle ważnych naukowo-technicznych problemów, dokonano takiej ilości wynalazków mających ważne znaczenie w życiu

praktycznym i gospodarce ludowej, że o okresie radzieckim można z pełnym prawem mówić jako o prawdziwie nowej erze rozwoju nauki i techniki.

Od pierwszych już lat ustroju radzieckiego, Lenin i Stalin oraz partia zwracają wielką uwagę na rozwój nauki. W kwietniu 1918 r. Lenin układa «Projekt planu prac naukowo-technicznych». Plan ten nakreśla szerokie perspektywy badań naukowych w interesie oswojonego ludu. Plan przewiduje badanie problemów racjonalnego rozmieszczenia przemysłu Rosji, elektryfikacji przemysłu, transportu i rolnictwa, wykorzystania mało wartościowego paliwa dla otrzymania energii elektrycznej, zastosowania sił wód i motorów powietrznych, skombinowanego wykorzystania surowca i energii itd.

W okresie późniejszym, na początku planu GOELRO⁴²⁾, a potem w pięcioletnich planach stalinowskich, najpoważniejsze miejsce wyznacza się rozwojowi nauki i wykorzystaniu najnowszych osiągnięć myśli naukowo-technicznej.

Od pierwszych już lat rewolucji zaczęta się również i organizacyjne utrwalenie nauki, wzrost jej bazy materialnej, która w konsekwencji osiąga ogromne rozmiary. W 1918 r. organizują się Państwowe Instytuty Optyczny i Roentgenowski. Niebawem powstaje Leningradzki Instytut Fizyko-techniczny, Instytut Fizyko-chemiczny im. L. Ja. Karpowa, Instytut Radiowy, Moskiewski Instytut Fizyczny, Centralny Instytut Aerodynamiczny, Wszechzwiązkowy Instytut Termotechniczny, Instytut Mineralogii Stosowanej, Instytut Użyźniania, i wiele innych. Wszystkie one stopniowo składają się w dobrze wyposażone, nieprzerwanie rozwijające się zakłady naukowe, rozporządzające licznymi zespołami wysoko wykwalifikowanych specjalistów.

W chwili obecnej, w naszym kraju istnieje Akademia Nauk ZSRR, która gromadzi wielką liczbę pierwszorzędnych instytutów naukowo-badawczych i sekcji, laboratoriów i muzeów, obserwatoriów i stacji, mająca w swym składzie liczne to-

³⁹⁾ Czernyszewskij Mikołaj Gawriłowicz 1828—1889.

⁴⁰⁾ Dobrolubow Mikołaj Aleksandrowicz 1836—1861.

⁴¹⁾ Plechanow Jerzy (Georgij) Walentynowicz 1856—1918.

⁴²⁾ Państwowa Komisja dla Elektryfikacji Rosji.

warzystwa naukowe i dysponująca filiami i bazami w licznych obwodach i republikach narodowych. Stworzono Akademię Nauk w 10 republikach związkowych, w tej liczbie także poważne naukowe zrzeszenia, jak Ukraińska, Białoruska i Gruzińska Akademia Nauk. Oprócz Akademii typu zbiorowego, pracują specjalne akademie nauk rolniczych, nauk medycznych i inne. Szeroką działalność naukową prowadzą instytuty naukowo-badawcze uniwersytetów i wyższych zakładów naukowych. W końcu, setkami instytutów, tysiącami laboratoriów i stacji doświadczalnych dysponują ministerstwa przemysłu, urzędy i większe przedsiębiorstwa. W tych licznych instytucjach przeprowadza się twórczą pracę naukową, rozwiązuje się problemy, które mają wielkie znaczenie teoretyczne i praktyczne. Państwo radzieckie wydaje na rozwój działalności naukowej ogromne sumy.

Naukowców i techników otacza u nas powszechny szacunek. Najlepszych spośród nich spotyka zaszczyt wysokiego uznania ze strony ludu i państwa, oraz zachęta w postaci premii Stalinowskich oraz nadania tytułu Bohatera Pracy Socjalistycznej itd.

Uczni i inżynierowie, którzy w naszym kraju przed rewolucją przedstawiali liczebnie znikomą warstwę, teraz tworzą imponującą armię uczonych i techników, kroczącą w pierwszych szeregach ludu w jego wielkich bitwach o komunizm. Doktorów nauk i profesorów mamy obecnie w naszym kraju ponad 10 tys., kandydatów nauk i docentów ok. 30 tys. Do Rewolucji Październikowej liczba uczonych o odpowiednich kwalifikacjach nie przewyższała tysiąca.

Łącznie z tym, w epoce radzieckiej wezwano do twórczej pracy naukowej i technicznej setki tysięcy praktyków, robotników-stachanowców, racjonalizatorów, nowatorów produkcji oraz przodowników-kolchoźników. W tym także przejawia się ludowość nauki i techniki radzieckiej.

Nauka radziecka jest nauką nowego ustroju społecznego, którą charakteryzują całkowicie nowe, jakościowo swoiste rysy i właściwości.

Ważną właściwością w rozwoju nauki radzieckiej jest wspólne opracowywanie poważnych naukowych i technicznych problemów, które rozwiązuje się u nas wspólnymi wysiłkami wielkich zespołów naukowych, składających się z przedstawicieli licznych specjalności a kierowanych przez najbardziej autorytatywnych działaczy nauki i techniki. W szczególności zbiorowymi wysiłkami rozwiązano takie ważne problemy, jak elektryfikacja kraju, budowa kombinatu Urało-Kuźnieckiego i innych kompleksów przemysłowych, opanowanie źródeł wód Wielkiej Wołgi i innych rejonów, powiększenie zasobów i podniesienie jakości paliwa dla motorów, podziemna gazyfikacja węgla, melioracja gleb, rekonstrukcja Moskwy, budowa metro i liczne inne problemy nauki, techniki i gospodarki.

Były czasy, kiedy sama możliwość planowania nauki stanowiła przedmiot teoretycznych sporów. Teraz dzięki racjonalnemu planowaniu badań naukowych i planowemu przygotowywaniu kadr naukowców i inżynierów osiągnięto u nas niewiarygodne połączenie rozpiętości i różnorodności problematyki naukowej z jej największą celowością.

Zrealizowanie w krótkim okresie olbrzymich planów ekonomicznej przebudowy i technicznego wyposażenia kraju, zadanie stworzenia nowej, socjalistycznej kultury, wymagały od naukowych kadr radzieckich ściślejszego związku teorii z praktyką ustroju socjalistycznego. Związek teorii i praktyki, dążenie do jak najszybszego wprowadzenia w życie osiągnięć i wniosków badań naukowych, jest jeszcze jedną charakterystyczną cechą nauki radzieckiej.

W kraju radzieckim po raz pierwszy zrealizowało się marzenie najlepszych umysłów ludzkości o jedności nauki i ludu «Dawniej — mówił Lenin w pierwszych latach po rewolucji socjalistycznej — wszystkim ludzki rozum, cały jego geniusz tworzył tylko dlatego, aby jednym dać wszystkie dobra techniki i kultury, a drugim pozbawić najkonieczniejszego dobra — oświaty i rozwoju. Teraz zaś wszystkie cuda techniki, wszystkie zdobycze kultury stają się własnością ogólnonarodową...» (Dziela,

t. XXII, str. 225). W naszym kraju wszystkie zdobycze nauki, wszystkie rezultaty twórczości naukowo-technicznej są zużytkowane do podniesienia poziomu materialnego i kulturalnego mas ludowych. Nauka radziecka jest nauką prawdziwie demokratyczną. Postępowa nauka, jak wskazywał tow. Stalin, «nie odgradza się od ludu, nie trzyma się zdala od ludu, lecz gotowa jest mu służyć», ona «służy ludowi nie z przymusu lecz dobrowolnie i z ochotą». Radzieccy uczeni pracują z niezmienną świadomością swych wielkich obowiązków wobec Ojczyzny i ludu.

Jednym z ważniejszych rysów nauki radzieckiej jest jej partyjność. Postępowa nauka radziecka walczy pod kierownictwem partii bolszewickiej za świetlane ideały Lenina-Stalina.

Uczeni radzieccy starają się w swej działalności przyczynić się ze wszelkich miar do utrwalenia ustroju socjalistycznego i dążenia naszego społeczeństwa do komunizmu. Uczeni radzieccy znajdują w światopoglądzie marksistowsko-leninowskim niezawodne kierownictwo dla swej działalności naukowej. Świadome zastosowanie, też najbardziej postępowego i jedynie naukowego światopoglądu

i metody — materializmu dialektycznego, rozwiniętej w pracach Lenina i Stalina, zabezpieczało i zabezpiecza naszej myśli naukowej ogromne plusey w odkrywaniu zgodności praw rozwoju przyrody i w wykonywaniu ich w interesach ludu.

Nauki społeczne wzbogaciły się przez wielkie odkrycia, których dokonali Lenin i Stalin. Prace Lenina i Stalina tworzą nową epokę w rozwoju teorii Marxa i Engelsa. Oświetlają one reflektorem postępowej teorii drogę praktycznej działalności rewolucyjnej ludu radzieckiego i postępowych sił na całym świecie.

Idee i twórczość naukowa Lenina i Stalina okazały się i okazują natchnioną podniętą dla radzieckich nauk społecznych, zadaniem których jest upowszechnienie niespotykanej w historii próby budowy socjalizmu, opracowanie nowej, słusznej historycznej oceny przeszłości, teoretyczne przemyślenie wyników współczesnego przyrodoznawstwa oraz aktywny udział w rozwiązywaniu bardziej skomplikowanych zagadnień nauki i kultury, związanych z walką o komunizm.

C. d. tłumaczenia tego artykułu w Dodatku do następnego numeru.

«Bolszewik» nr 22/1948, str. 23 i nast.

СОДЕРЖАНИЕ

Р. Юрьс: СССР в борьбе за мир — Г. Батовский: Польша, Чехословакия, СССР — Я. Квятковская: Международный день женщины — Женщины страны социализма — В. Крадохвилова: Женщина в новой Чехословакии — Д. Габе: Болгарская женщина борется за социализм — Новые книги. З. Фирлингер (Г. Батовский), К. Готвальд (В. Урбанчик), Польские переводы чехословацкой конституции (А. Шкларская), Я. Пиларж (Анбр.) — Политическая, экономическая, культурная хроника — Польская пресса о СССР и странах народной демократии — Приложение. А. Зворыкин: О приоритете советской науки.

СЛАВЯНСКАЯ ЖИЗНЬ. Общественно-политический ежемесячный журнал посвященный славянским делам, жизни СССР и стран народной демократии, мирному сотрудничеству народов. Издается Президиумом Славянского Комитета Польши, Варшава, аллея И. Сталина 12. Редакционная коллегия: Генрих Батовский (гл. редактор), Казимир Пиварский, Генрих Свионтковский, Иосиф Серадзкий, Станислав Трояновский. Редакция и администрация: Kraków, Basztowa 15.

CONTENTS

R. Juryś: Soviet Union's Struggle for Peace — H. Batowski: Poland — Czechoslovakia — USSR — J. Kwiatowska: The 8-th March — International Women's Day — Women in the Country of Socialism — V. Kratochvilová: Woman in the New Czechoslovakia — D. Gabe: Bulgarian Woman in Struggle for Socialism — New Books: Z. Fierlinger (rev. H. Batowski); K. Gottwald (rev. W. Urbanczyk); Constitution of Czechoslovak Republic (rev. A. Szklarska); J. Pilař (rev. Anbr.) — Political, Economic and Cultural Annals — USSR and Countries of People's Democracy in Polish Press — Supplement. A. Zvorykin — Soviet Leadership in the Science.

SLAVIC LIFE, a monthly magazine devoted to Slavic matters, to the life of the USSR and the states of People's Democracy, to peaceful cooperation of nations. Published by the Presidential Office of the Slavic Committee in Poland, Warsaw, al. J. Stalina 12. Editorial Board: Henryk Batowski (editor), Kazimierz Piwarski, Józef Sieradzki, Henryk Świątkowski, Stanisław Trojanowski. Editorial and booking office: Kraków (Cracow), Basztowa 15.

SOMMAIRE

R. Juryś: L'URSS dans la lutte pour la paix — H. Batowski: Pologne — Tchécoslovaquie — URSS — J. Kwiatowska: 8-ème Mars, Journée Internationale des Femmes — Les Femmes au pays du socialisme — V. Kratochvilová: La femme dans la nouvelle Tchécoslovaquie — D. Gabe: La femme bulgare lutte pour le socialisme — Livres récemment publiés: Z. Fierlinger (par H. Batowski); K. Gottwald (par W. Urbanczyk) — Constitution de la République Tchécoslovaque (par A. Szklarska) — J. Pilař (par Anbr.) — Chronique politique, économique et culturelle — L'URSS et les pays de la démocratie populaire dans la presse polonaise. Supplément. A. Zvorykine: Sur la primauté soviétique dans la science.

LA VIE SLAVE. Revue mensuelle consacrée aux problèmes slaves, à la vie de l'URSS et des pays de la Démocratie Populaire, à la coopération des nations pour la paix. Publiée par la Présidence du Comité Slave de Pologne, Varsovie, al. J. Stalina 12. Comité de Rédaction: Henryk Batowski (directeur), Kazimierz Piwarski, Józef Sieradzki, Henryk Świątkowski, Stanisław Trojanowski. Rédaction et Administration: Kraków, Basztowa 15.

Cena 50.— zł.